BUSKAP

Fagbladet for norske storfebønder

8 - 2022

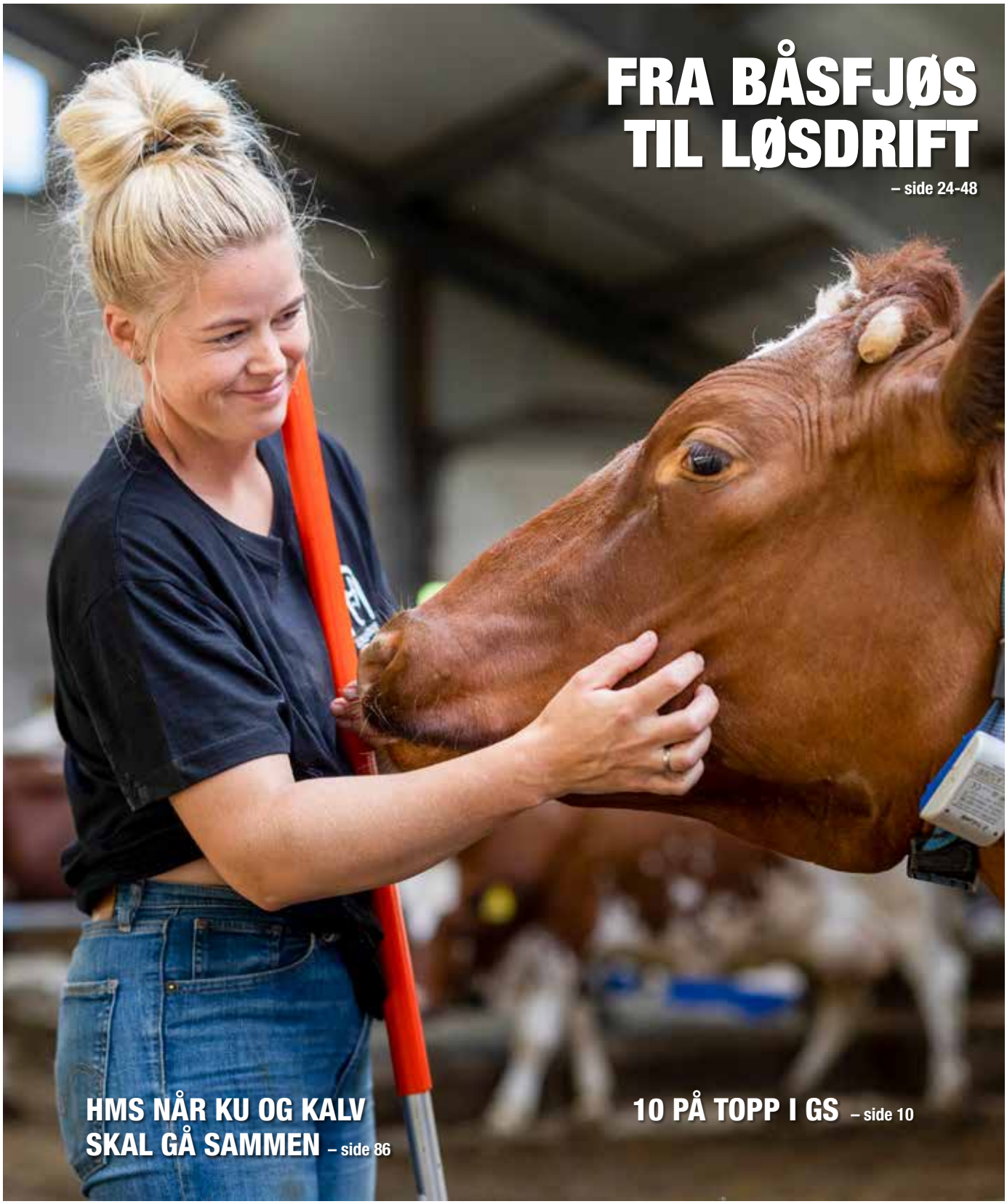

FRA BÅSFJØS TIL LØSDRIFT

– side 24-48

HMS NÅR KU OG KALV SKAL GÅ SAMMEN

– side 86

10 PÅ TOPP I GS

– side 10

Miljøvennlig fôring med Lely Vector

Hyppigere fôring og skyving av foret lønner seg. Det stimulerer bestningen til å spise oftere i løpet av døgnet, som gir bedre fôrefektivitet. Det stimulerer til bedre dyrevelferd, fertilitet, økt produksjon, som gir bedre økonomi.

Ta kontakt med ditt nærmeste Lely Center.

Smartere landbruk - ditt valg!

www.lely.com

Lely Center Fåvang	Lely Center Heimdal	Lely Center Nærbø	Lely Center Revetal
Tlf. 61 28 35 00	Tlf. 72 89 41 00	Tlf. 51 43 39 60	Tlf. 33 30 69 61

INNHOLD

LEDER

4 Kostholdsråd på ville veier

AVL

8 Genotyping av NRF-kalv født etter embryoinnlegg
10 10 på topp i GS
18 Genotyping - hvordan påvirkes besetningen min?
20 Ha en god dag
22 Metanproduksjon hos unge NRF-okser

HELSE/FRUKTBARHET/ DYREVELVERD

90 Har rundet 500 SenseHub-anlegg i Norge
92 Vanntilgang som indikator for velferd
96 Kusignaler
98 Kort om kalv
100 Høgsesong for inseminering, brunstkontroll og hormonbehandling
106 Bedre dyrevelferd?
118 Det lure med juret
120 Kontrollprogrammet avsluttes

BYGG

114 Viktige detaljer i fjøset

TEMA: FRA BÅSFJØS TIL LØSDRIFT

25 Fra bås til løsdrift for mindre besetninger
26 Vestland Viser Vei
32 Noe mer enn et A4-liv
38 Mestringsfølelse er nødvendig
42 Det gode bondeliv i endring
46 God drift og lite gjeld er avgjørende

INTERVJUER/REPORTASJER

6 Agrovisjon 2022
16 Ny Bonde-samling 2022
36 Dyrsku`n i Seljord
62 Kvinnekurs for melkebønder på Farris Spa
66 Med oksekatalogen under hodeputa
77 Spennende besøk på Jæren
78 Å bruke mye tid på dyra betaler seg
102 Angus og økologisk drift er en bra kombinasjon

FÔR/FÔRING

54 Grovfôret bestemmer
84 Godt vommiljø legg til rette for høg feittprosent

KLIMA

124 Alger reduserer metanutslipp

ØKONOMI

50 Planen som strekker seg lenger enn fjøset ditt
58 Hvordan ha kontroll på økonomien?
110 Ta ut så tidlig som mulig – jobb så lenge du kan

ORGANISASJON

12 Geno Inspiria
14 Geno skal bygge nytt oksefjøs
76 Høstmøter 2022
134 Geno medlem

FORSKJELLIG

64 Fjøsnissen og hans rampete fettere
70 Lesernes side
72 Dagbok fra Sydspissen
82 Gullrush til Norge i Oste VM
82 Hvorfor akkurat
86 HMS når ku og kalv skal gå sammen
126 Kryssord
127 Buskap for 50 år siden
128 Jus
130 Q-bonden
130 Animalia
131 Dagros
132 Tine

BUSKAP
Fagbladet for norske storfebønder

geno

Fagpressen F OPPLAGSKONTROLLERT

TRYKT I NORGE NO.- 1430

REDAKSJON: Tlf. 95 02 06 00. Ansvarlig redaktør: Rasmus Lang-Ree. E-post: rasmus.lang.ree@geno.no. Journalist: Solveig Goplen. E-post: solveig.goplen@tine.no. Frilanser: Oddfrid Vange Bergfjord. E-post: oddf-van@online.no. **REDAKSJONSRÅD** Fagsjef i Tine Rådgiving John Fløttum, Avlsforsker i Geno, Hanna Retzius Storlien, Husdyrkonsulent i Geno, Ingunn Nævdal. **ANNONSER:** Salgsfabrikken as, Jernbanevegen 13, 2260 Kirkenær. Kikki Valby: kikki@salgsfabrikken.no. Mob. 901 19 121. **UTGIVER:** Geno SA, Storhamargata 44 – 2317 Hamar. Tlf. 95 02 06 00. E-post: post@geno.no. Medlemmer av Geno får Buskap tilsendt. Alle Geno-medlemmer kan tegne flere Buskap-abonnement til bare kr 425,– per år per abonnement. Forøvrig kan abonnement tegnes for kr 850,– pr. år direkte til Geno (fra 1/1-2023). Utkommer 8 ganger i året. Buskaps 74. årgang. **FORSIDEFOTO:** Dagbokforfatteren vår Jannike Lea Nystøl koser med fjøsets mest innpåslitne og sosiale ku. Foto: Fredrik Solstad, Hanen **GRAFISK PRODUKSJON:** Layout og trykk: Merkur Grafisk. No issn 0807-5069. No issn 1894-5309 (Buskap online)

LEDER

KOSTHOLDSRÅD PÅ VILLE VEIER

Rasmus Lang-Ree
veterinær,
Ansvarlig redaktør
rlr@geno.no

Mens diskusjonen går høyt om kostnadsutvikling, tetting av inntektsgap og avkastning på egenkapitalen dukker det opp en annen sak i horisonten som kan få store konsekvenser for norsk husdyrbruk. Arbeidet med felles nordiske kostholdsråd har tydeligvis kommet svært skjevt ut fra hoppkanten, og det er åpenbart behov for at noen trekker i nødbremsen.

Nordisk samarbeid om ernæringsråd er ingen dårlig idé. Heller ikke unaturlig at bærekraft inkluderes, selv om forutsetningene for matproduksjon er svært forskjellige fra Jylland og Skåne til Vestland og Finnmark. Det er når bærekraft innsnevres til kun å dreie seg om klima det bærer feil av sted. I lys av dagens virkelighet med krig, kriser og sviktende forsyningslinjer blir det feil å utforme en matpolitikk som ser bort fra hensynet til matsikkerhet og matvareberedskap.

Det virker unektelig sært når Nordisk råd har satt bort arbeidet med grunnlaget for de nye kostholdsrådene til den engelske tenketanken Chatham House. Denne har ingen spesiell kompetanse på nordisk matproduksjon, og fagekspertene som er involvert beskyldes for å ha klare ideologiske skylapper. De har da også vist seg lite villige til å lytte til innspill fra tunge nordiske fagmiljøer.

Som et forvarsel om det som kan komme har kostholdsrådene i Danmark kuttet ned til 350 gram rødt og hvitt kjøtt i uka, som er en halvering av dagens norske kjøttforbruk. For meieriprodukter vil danske anbefalinger innebære en reduksjon på 60 prosent. En trenger ikke være klarsynt for å se at dette vil innebære en voldsom nedskjæring i et norsk husdyrhold som nesten utelukkende forsyner hjemmemarkedet. Nibio har beregnet at 45 prosent reduksjon i forbruket av rødt kjøtt vil føre til at 30 prosent av jordbruksarealet går ut av drift.

I dag har vi en norskandel på animalske produkter på 90 prosent, mens den er bare 22 prosent for vegetabilske. For nøtter og belgvekster, som må erstatte mye av kjøttet hvis det fases ut, har vi en selvforsyning på fattige 1 prosent. En omlegging i retning et langt mer vegetabilsk kosthold vil uvegerlig føre til en reduksjon i norsk selvforsyning. Det er mulig å lage teoretiske scenarioer der poteter, rotfrukter og havregrøt kompenserer for bortfall av kjøtt, men det vil kreve en statlig sentraldirigering av folks kosthold som hverken er tenkelig eller ønskelig.

« spenne bein for muligheten til å utnytte grasressursene våre til nasjonal selvforsyning. »

Til det kjedsommelig må det gjentas at vi bare har tre prosent dyrket jord i Norge og bare en tredjedel er egnet til matkornproduksjon. Det vi har mye av er gras, både på dyrket areal og i utmark. Skal graset bli til mat trengs det drøvtyggere, og hvis bærekraft reduseres til å dreie seg kun om CO_2 og metan vil det spenne bein for muligheten til å utnytte grasressursene våre til nasjonal selvforsyning.

Svært kompetente norske fageksperter har trukket seg fra arbeidet med kostholdsanbefalingene fordi deres innspill overhodet ikke ble hensyntatt. Nå har Norges Bondelag i samarbeid med sju andre nordiske organisasjoner sendt bekymringsbrev til Nordisk råd med sterk kritikk av valg av eksperter og mangelfunn metodikk i arbeidet. Det er på høy tid at nordisk samarbeidsminister Tvinnereim følger opp denne kritikken med handling. Det er uholdbart at eksperter fra en engelsk tenketank skal legge premissene for en matpolitikk for Norge som i verste fall ødelegger mulighetene vi har for å produsere mat til egen befolkning.

Vakker høstmorgen i Trøndelag.
Foto: Kine Legar Grønningen

AGROVISJON 2022

Hans Storlien
Leder kunde og medlemstjenester i Geno
hans.storlien@geno.no

Geno deltok med stand på Agrovisjon i Stavanger 4-6. november. Store nedbørsmengder trakk mange folk innomhus, og vi hadde mange besøkende. Vi formidla flittig viktigheten av GS-analyser i avlen, bruken av REDX, aktivitetsmåler som et viktig verktøy og fôreffektivitet. Vi hadde også denne gangen stand i sammen med Os-id som vi har et godt samarbeid med i salg og oppfølging av Sensehub aktivitetsmåling. Mange av de besøkende var veldig godt fornøyd med Geno og aktiviteten i organisasjonen. Mange interesserte ungdommer stakk innom og var nysgjerrige på landbruk og avl. Vi deltok også på møtet som Norsk Holstein arrangerte under messa, der vår egen Tjerand Lunde var en av innlederne med temaet Hvordan lykkes bedre med drektighet med kjønnsseparert sæd. Ellers var tema på møtet innkryssing av kjøttfe og spesielt fokus på Angus-avtalen.

Styreleder Vegar Smenes ønsker velkommen til Geno sin stand under Agrovisjon. Foto: Geno

Vi hadde mange besøk innom Geno sin stand. Foto: Geno

Mange var innom og kom med gode innspill på Geno avlsplan, seminbetjening, okseønsker og medlemskap. Viktige innspill som vi tar med oss og følger opp videre.

Sjur Lauvdal hadde mange gode innspill til Hans Storlien på Geno avlsplan. Foto: Geno

Smått til nytte

MENS VI VENTER PÅ DYREVELFERDSMELDINGEN

I Danmark blir det forbud mot oppstalling av ungdyr i fullspaltebinger fra 2024 (overgangsordning til 2027 for båsfjøs). Båsfjøs blir forbudt fra 2027 og fra 2024 er det krav om mjukt underlag på oppsamlingsplass for melking.

Kvægnyt 17/2022

Formel™

For økt mjølkepris

Høgt fett- og protein-innhold gir økt mjølkepris

Kraftfôr tilpasset din grovfôrkvalitet gir høgt fett- og proteinnivå i mjølka.

Formel Elite gir stabilt høgt fett- og proteinnivå i mjølka, mens **Formel Profet** sikrer ekstra høg fettprosent. Rett valg av Formel kraftfôr gir økt lønnsomhet.

Visste du at:

- Formel er tilpasset alle grovfôrkvaliteter
- Økt grovfôropptak gir høgere fettprosent
- Flere tildelinger av kraftfôr per døgn gir bedre vommiljø og økt fettinnhold i mjølka

Felleskjøpet

Felleskjøpet Agri · Tlf.: 72 50 50 50 · www.felleskjopet.no/formel
Felleskjøpet Rogaland Agder · Tlf.: 99 43 06 40 · www.fkra.no

GENOTYPING AV NRF-EMBRYOINNLEGG

Embryosatsingen til Geno har som formål å produsere gode seminokseemner som kan bli fremtidens eliteokser. Dette er et avlstiltak som Geno investerer mye i. For at avlstiltaket skal bli en suksess er det meget viktig at alle kalver født etter embryoinnlegg genotypes.

Marte Holtsmark
Avlsforsker i Geno
marte.holtsmark@geno.no

Systemet for bestilling av genotyping av kalv baserer seg på informasjon fra Kukontrollen. Embryo kan derfor kun legges inn på kyr som er registrert i Kukontrollen. Embryo skal kun legges inn i besetninger som avhorner kalvene sine, da Geno ikke vil ha hornete kalver i anleggene sine. Kalv født etter embryoinnlegg bør så langt som det er mulig ikke selges videre før den har fått beregnet avlsverdi basert på genotyperesultater og er vurdert av Geno.

For at vi skal kunne følge med på om kua er blitt drektig etter embryoinnlegget er det anbefalt at alle kyr som får lagt inn embryo skal drektighetskontrolleres, og at resultatet dokumenteres i Kukontrollen (avklar med veterinæren om drektighetskontrollen meldes inn via dyrehelseportalen eller om det skal registreres direkte i Kukontrollen). Dersom kua ikke blir drektig og man skulle velge å pare kua med en gardsokse så er det viktig at dette også registreres i Kukontrollen, slik at omløpet blir registrert.

Suksess for embryosatsingen til Geno avhenger av at alle kalver født etter embryoinnlegg genotypes. Her fra det nye kalveisolatet på Øyer. Foto: Rasmus Lang-Ree

Innmelding av NRF embryokalv i Kukontrollen

For at Geno skal få kunnskap om at det er født en kalv må kalvingen rapporteres i Kukontrollen. Etter retningslinjene fra Mattilsynet så må kalven registreres i Husdyrregistrert senest 1 uke etter at det er født. Meldingen til Husdyrregistret gjøres automatisk dersom kalvingen er rapportert til Kukontrollen.

Fra tid til annen ser vi at det plutselig dukker opp nye kalver i Kukontrollen både 1 og 2 måneder etter at de er født, og det kompliserer prosessen med genotyping svært mye! Disse må det da bestilles genotyping av manuelt hvilket medfører mye ekstra jobb.

For kalv født etter embryoinnlegg er det viktig å sjekke at kalven blir liggende med merket GE (Geno Embryo) etter opprinnelsesnummeret i «Dyreliste». Dette betyr at

KALV FØDT ETTER

den har Sikker Farkode «Sikker eggtransplantasjon (kjent gen. mor)» og at genetisk mor og far er av rasen NRF. Alle kalver som får denne koden får automatisk tilsendt utstyr for genotyping dersom de dukker opp i Kukontrollen innen 3 uker etter kalving.

Problemer med innmelding av embryokalv

Geno strekker seg langt for å sikre at vi får genotypet alle kalver født etter embryoinnlegg, og ønsker heller å genotype en kalv som viser seg å ikke være født etter embryoinnlegg enn å gå glipp av en.

• Kalv født etter med feil «Sikker farkode»
Det skjer at kalv født etter embryoinnlegg ikke får «Sikker farkode» = «Sikker eggtransplantasjon (kjent gen. mor)», men for eksempel «Usikker far, men far er en seminokse». I slike tilfeller må man kontakte Geno for å sikre at kalven blir genotypet.

• Usikkerhet knyttet til om kalven er født etter embryoinnlegg eller tidligere/påfølgende inseminering med mere.
Avstamningen på kalven blir satt ut ifra en forventet drektighetslengde på 280 dager ved inseminering og 273 dager ved embryoinnlegg. Når en kalving blir innrapportert søkes det opp den insemineringen/innlegget som ligger nærmest i tid til å gi disse drektighetslengdene. Derom en kalv fødes etter uventet kort/lang drektighet så kan kalven få tildelt en annen avstamning eller bli liggende med ukjent/usikker avstamning. Dersom man mistenker at kalven likevel er et resultat av embryoinnlegget så ta kontakt med Geno så bestilles det genotyping av kalven.

• Usikkerhet om hvilken kalv som er født etter embryoinnlegg når det er født flere kalver samtidig.
Dersom det er født mer enn én kalv og det oppstår usikkerhet knyttet til hvilken kalv som er født etter embryoinnlegget så ta kontakt med Geno. Vi vil da i de fleste tilfellene velge å genotype begge kalvene slik at vi sikrer oss at vi får genotyperesultater av kalven som er født etter embryoinnlegget. Dersom man har registrert kalven på feil ku så kan dette rettes i etterkant.

• Tvillinger
Vær nøye med å legge inn riktig kjønn på tvillingkalver som er født etter embryoinnlegg. Dersom det registreres at det er født én okse og én kvigekalv så vil det ikke bli bestilt genotyping av kvigekalven grunnet at det er høy risiko for at den har Freemartin-syndrom og ikke er fruktbar. Genotyping av tvillingkalver må bestilles manuelt så ta gjerne kontakt med Geno når det fødes tvillingkalver etter embryoinnlegg for å sikre at vi får blir klar over dem og får bestilt genotyping så raskt som mulig.

Genotyping av kalven

Når en kalv født etter embryoinnlegg er innmeldt i Kukontrollen rett etter fødsel, og har fått Sikker farkode «Sikker eggtransplantasjon (kjent gen. mor)» og merke GE, så blir utstyr for genotyping sendt ut dagen etter (på mandag dersom kalven dukket opp i Kukontrollen på fredag eller lørdag). Postgangen tar ca. 1 uke. Det forventes at kalven får beregnet GS-avlsverdier innen 4 uker etter at øreprøven er mottatt hos Biobank. Dersom man ikke mottar utstyr for uttak av øreprøve innen 14 dager etter at kalven som er meldt inn i Kukontrollen så ta kontakt med Geno.

Det er her viktig at man sender øreprøven i retur så raskt som mulig etter at man har mottatt utstyret så man sikrer seg at vi får beregnet GS-avlsverdier på kalven innen den blir for gammel for innkjøp.

Innkjøp av kalv

Av hensyn til utviklingen av immunforsvaret hos kalv, så skal kalv Geno kjøper inn ankomme vår teststasjon (Øyer) innen den er fem måneder gamle. For å redusere risiko for å få inn smitte i våre anlegg så kan ikke kalven være solgt videre til en annen besetning i mellomtiden. Kalven må også være avhornet.

Både for de produsentene som ønsker å selge kalv videre, og for Geno, er det sterkt ønskelig å få vurdert om Geno ønsker å kjøpe kalven mens kalven er så ung som mulig. For å kunne få dette til så er vi avhengige av at alle ledd fra innmeldingen av kalv en og fram til at det er beregnet GS-avlsverdi på kalven gjøres uten forsinkelser.

GS 10 PÅ TOPP I GS

Det er stor interesse for genotyping av NRF-hunndyr og over 108 000 GS-prøver har blitt bestilt av produsenter siden oppstart i 2017. Til sammen er 185 000 dyr i NRF-populasjonen genotypet per oktober 2022.

Hanna Retzius Storlien
Avlsforsker i Geno
hanna.storlien@geno.no
Tekst og foto

To ganger i løpet av året presenteres en topp 10 liste for GS hunndyr i Buskap. Nå presenterer vi på ny en oppdatert liste med de ti dyrene som har oppnådd høyest GS-verdi per oktober 2022. Dette er altså de ti beste av totalt 133 413 hunndyr som er genotypet som embryoemner i regi av Geno eller via GS-prøver bestilt av produsent.

Avlsverdiene oppdateres ved hver avlsverdiberegning, som er ca. hver andre uke. Det betyr at 10 på topp i GS kan forandres når det kommer til nye dyr hver andre uke. Likevel opplever vi stor interesse og engasjement rundt lista, og det er ekstra stas å være oppdretter til en av topp 10 kandidatene.

På bilde ser du 502 Fortuna som er mor til embryokvige 80401 Dianna. 80401 med 42 i avlsverdi har produsert 17 embryo og er nå drektig med REDX etter 12201 NR Tornes-PP. Hun vender hjem på nyåret. Foto: Turi Nordengen.

De fleste på lista produserer NRF-embryo

7 av 10 på lista har eller skal produsere NRF-embryo på Store Ree. 80282 Corina P har produsert til sammen 31 embryo med 12168 Nevland-P, 12161 Idsal-P og 12177 Bomo-P. Alle NRF-embryoene er lagt inn. 80282 Corina P er nå tilbake i besetningen hun ble født. Der har hun fått en kalv og er drektig med neste.

80328 Camille (nr. 10 på lista) har produsert 23 embryo med okse 12194 NR Haakensmoen, 12181 Fjellvang, 12206 NR raset og 12191 NR Tveten. Alle disse er lagt inn. 80328 Camille er også tilbake i besetningen hun ble født og venter kalv etter REDX med 12202 NR Hasselberg-P.

De fem andre embryokvigene på topp 10 lista starter embryoproduksjon i nærmeste framtid og utover vinteren. Embryokvigene får tildelt tilfeldige navn, men forbokstaven tilsier hvilket årstall de er født.

Tabell. 10 på topp i GS pr. oktober 2022. De nye på listen fra forrige gang er merket med *

Opprinnelsesnr.	Embryokvige	Født	Far	Morfar	Avlsverdi	Hornstatus	Oppdretter
250499500092	80458 Danna-P	11.12.2021	12114 Hagemoen-P	11938 Welve	54,76	KH	Øyvind Waterloo
250228701150	80439 Dorina-P	03.10.2021	12073 Alme	11876 Alm	52,80	KH	Ingunn og Krister Wehn
250406201540		24.09.2021	24046 VR Uncca	24000 VR Bestman	52,00	KH	Ronny Kavli
250221500532		11.09.2022	12174 Langgard-P	11887 Brustuen	51,50	KH	Hilde Wold*
250484501870		15.02.2021	12027 Storflor	11851 Ranheim	50,70	HH	Jon Frøyland*
248821101677	80538 Edvarda-ET	06.09.2022	12194 NR Haakensmoen	11992 Riste	50,64	HH	Åsgeir Olav Godø
250691501011	80282 Corina P	21.06.2020	11999 Silde	11862 Melby	50,10	KH	Fall Samdrift DA *
250297100580	80530 Elissa-ET-P	12.07.2022	12129 Gartland	11999 Silde	49,74	KH	Ole Paulsen*
250424501500	80533 Edvina	08.07.2022	12135 Langseth	11969 Holmstad	49,42	HH	Flatås Samdrift DA*
250351901035	80328 Camille	10.12.2020	11992 Riste	11284 Skretting	51,82	HH	Åker Samdrift DA

Gjeteren AS

Lyseveien 8, Sundvollen næringspark. Tlf: 67154242

www.gjeteren.no

Vi fører utstyr til Hest, Hund, Katt, Gris, Høns, Storfe og Småfe.

Varmekolbe 2300W

- buet håndtak , bruk med én hånd
- justerbar termostat
- enkel å rengjøre takket være et polert aluminium
- ekstremt stabil
- høy varmeeffekt
- klar til bruk ca. 13 cm fyllingsnivå
- 3 m tilkoblingskabel

Varenummer: 14170-K

Pris : 1990,- + mva 2488,- inkl.mva

Bekina STEPLITE X

Vernetupp og spikertramp.
Alle støvlene våre er laget av NEOTANE, en polyuretan av høy kvalitet.
Som et resultat er støvlene lette og sterke, har høy varmeisolasjonsverdi og varer lenge.
Pris: 799,-
999,- inkl.mva.
Steplite X er tilpasset føtter i norden, bredere i foten og leggen.
Må ikke samenlignes med vanlig Steplite.

G-2000 MAXKRAFT!

Med G-2000 et ekstremt kraftig gjerdeapparat til en fornuftig pris.
Max spennig uten last: 1000V
Spenning V/500 ohm : 7000V
Lagret energi : 8J
Maks teoretisk gjerde lengde150km.
Pris : 3490,- + mva 4363,- inkl.mva

G-2020D SINNATAGGEN!

Med G-2020 så får du et ekstremt kraftig gjerdeapparat til en fornuftig pris.
Max spennig uten last: 11500V
Spenning V/500 ohm : 8500V
Lagret energi : 14J
Maks teoretisk gjerde lengde 330km.
Pris : 5590,- + mva 6988,- inkl.mva

Gjeteren Thermostøel

- Holder deg varm ned til 50 minusgrader
- Holder deg tørr og komfortabel
- Vernetupp og spikertramp
- SRA såle for keramiske overflater
- SRB såle for metall overflater
- Antistatisk
- "Kick-off spor": lette å få av bena
- Føles ikke tung på bena

Vi anbefaler disse som en "vinterstøvel".

Pris: kr 999,- eks mva (1249,- inkl mva)

Se mer på: www.gjeteren.no, eller besøk en av våre forhandlere.

ABS AVLER FOR KJØTTFE TIL BRUK PÅ MELKEKYR

Kristin Malonæs
Administrerende direktør i Geno
kristin.malonaes@geno.no
Tekst og foto

Styret i Geno besøkte i november hovedsamarbeidspartneren internasjonalt, ABS, ved deres produksjonsanlegg i Ruthin i Wales.

Formålet med besøket var å hente kunnskap om krysningsmarkedet internasjonalt, møte kunder som bruker NRF i krysningsprogram i sin besetning, samt få informasjon om hvordan ABS driver sitt avlsarbeid, optimaliserer produksjonen på oksestasjonen og hvordan de jobber i markedet.

NRF for fruktbarhet, helse og melk

Styret besøkte to krysningsbesetninger som hver hadde i overkant av 400 melkekuer. Der fikk styret innsikt i hva som var bakgrunnen for at de benyttet krysning i stedet for renrase. Hovedargumentet for å velge NRF i et treveis krysningskonsept med Holstein/Jersey eller Holstein/ Frieser var bedre fruktbarhet og helseegenskaper, kombinert med godt melkeutbytte som ga god lønnsomhet i driften. Begge var svært fornøyd med å bruke NRF i krysning og ville fortsette med det fremover.

Bare 5 prosent konvensjonell sæd

Gjennomsnittlig besetningsstørrelse i Storbritannia nå er på ca. 200 kuer. Antall melkekyr er på 1,88 millioner, et antall som forventes å holde seg stabilt fremover. Trenden går mot færre og større melkebruk. Endringene ved overgang fra konvensjonell til kjønnsseparert sæd har gått raskt i Storbritannia. ABS sitt salg til melkebrukene består nå av 35 prosent kjønnsseparert hunnsæd, 60 prosent kjøttfe (beef on dairy) og 5 prosent konvensjonell. Trenden for andre markeder globalt går i samme retning. Kjøttfe brukes på de dårligste kuene som det ikke skal rekrutteres melkekyr etter.

Riktig kjøttfegenetikk på melkeku

ABS har over flere år arbeidet målrettet med å avle for riktig kjøttfegenetikk på melkeku. Målsettingen er 100 prosent problemfrie kalvinger, og en kjøttfeokse slippes ikke på markedet før det foreligger dokumentasjon fra 120 kalvinger på melkeku fordelt på 60 besetninger. Det er utarbeidet en egen indeks for hvordan dyret leverer på kvalitet videre i verdikjeden helt ut til butikk. Det drives eget avlsarbeid på Aberdeen Angus og British Blue til bruk på melkeku (beef on dairy). Programmet omfatter genotyping, måling av fôropptak og vannforbruk, utvikling i vekt, vomprøver og helseegenskaper. 1 000 dyr inngår i avlsprogrammet årlig. På denne måten kan de dokumentere overfor melkebonden kvalitet og egenskaper som gir best mulig resultater totalt sett for bonden og kvalitetsmessig for de som skal selge kjøttet til sluttbruker.

Geno-styret på gårdsbesøk i Storbritannia.

Målet for kjøttfeavlen i ABS er 100 prosent problemfrie kalvinger.

Innsikt i markedet

Styret var svært fornøyd med turen som ga økt innsikt både i markedet og hvordan vår partner jobber. For oss i Geno er det svært viktig at vi kan tilby den genetikken som gir best resultat for både norske storfeprodusenter og for krysningskunder internasjonalt. Vi jobber i disse dager med en ny samarbeidsavtale med Tyr som blir viktig for å kunne levere god kjøttfegenetikk fremover.

©Circus Reklame + Design

Naturen er sirkulær.

Det er fremtidens avfalls-løsninger også.

Nyhet til alle bedrifter!
Spar penger og miljøet med
den nye avfallsguiden.no

Avfallsguiden er laget til små og store bedrifter som skal gjøre det enklere å legge om til sirkulære avfallsløsninger. Guiden gir nyttige og konkrete råd, trinn for trinn. Det er både miljøvennlig og lønnsomt å se på nye sider av bedriftens håndtering av avfall. Kom i gang! Sjekk ut avfallsguiden.no

Grønt Punkt Norge

GENO SKAL BYGGE NYTT OKSEFJØS

Avtale om bygging av nytt oksefjøs på Store Ree er på plass, og det er ikke en avtale om et hvilket som helst bygg som er skrevet under mellom Geno SA og BRI Landbruksbygg AS.

Geno

– Dette er en stor og viktig investering for Geno, som vil bidra til at vi kan møte fremtidens behov. Geno har ambisjoner om internasjonal vekst og økt produksjon, sier en veldig fornøyd leder av forsyningskjeden i Geno, Margrete Nøkleby.

Sammen med et godt team på Store Ree avlsstasjon, har Margrete øynene mot fremtiden. Geno SA investerer nå i et nytt oksefjøs med uttaksrom og tilpasning av eksisterende fjøs. Dette for å øke dyrevelferden og sædproduksjonskapasiteten for oksene.

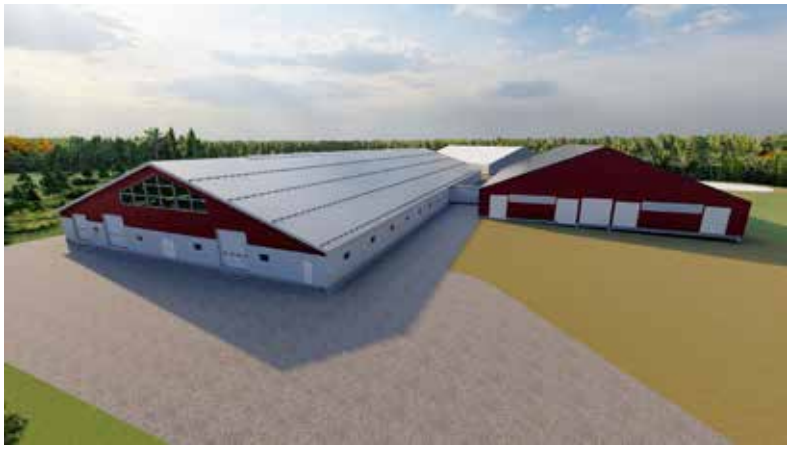

Det nye fjøset på Store Ree som vil bli sammenkoplet med eksisterende fjøs til høyre i bildet. Tegning: BRI Landbruksbygg

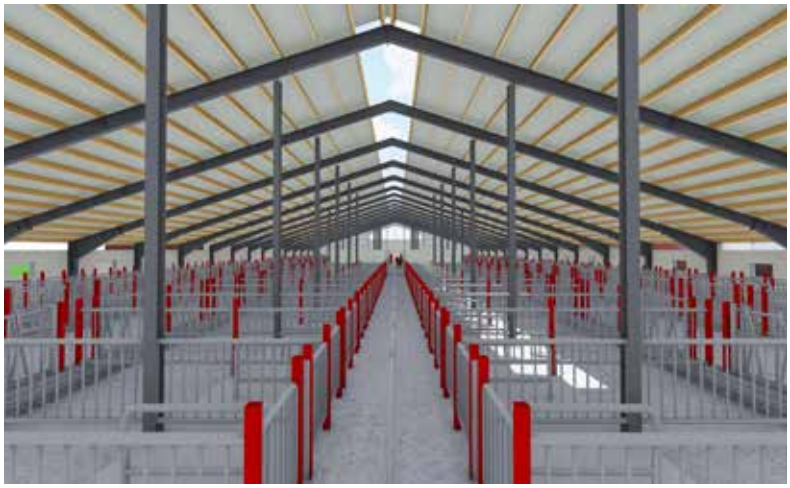

Slik blir det nye fjøset innvendig. Tegning: BRI Landbruksbygg

Genos forsyningskjede er sentral

Genos visjon, «Avler for bedre liv», og Genos strategi gir en stabil retning i avlsarbeidet i de kommende årene, hvor Geno skal styrke verdikjeden, styrke kundeverdi med innovasjonskraft og vinne nye markeder. Sentralt i dette er Geno forsyningskjede. Å kunne redusere generasjonsintervallene og oppnå høyere avlsmessig framgang er viktig konkurransemessig for Geno. Et nytt oksefjøs skal bidra til å øke den avlsmessige framgangen. En fremgang som er en viktig del av effektiviseringen i landbruket.

– Nytt oksefjøs med enkeltbinger er vesentlig for å øke fleksibiliteten i vår dyreflyt. Gevinsten er redusert generasjonsintervall og raskere avlsfremgang, sier leder for dyreflyt i Geno, Simon Tobias Kvasnes Reisvaag. Og han er klar på fordelene; -I tillegg vil enkeltbinger sikre best mulig dyrevelferd og en forbedret HMS for ansatte. Vi gleder oss stort over å kunne styrke verdikjeden til Geno betraktelig!

Bærekraft en forutsetning

Det har vært jobbet godt i samarbeid med Byggeråd og Kluke Agri,

som har vært gode bidragsytere inn i arbeidet med anbudet. Det kom inn tre gode tilbud fra etablerte entreprenører og til slutt falt valget på BRI Landbruksbygg, fordi de vil levere den totalt sett beste og mest økonomisk fordelaktige løsningen. Oksefjøset er en svært viktig del av Geno sin verdikjede, og er avgjørende for at selskapet skal lykkes med strategien. Geno har sett på ulike løsninger for å optimalisere organisering og lokalisering. Bærekraft er en forutsetning som innebærer blant annet gjenbruk av eksisterende fjøs.

Fra venstre: Simon Tobias Kvasnes Reisvaag (Geno), Sigbjørn Karlsen (Geno), Margrete Nøkleby (Geno), Knut Reistad (Byggeråd), Øyvind Schiager (Kluke Agri), Rune Nygård (BRI), Jens Helge Borgen (BRI) og Vegard Schanche (BRI). Foto: Turi Nordengen

Enkeltbinger

Det nye oksefjøset på Store Ree avlsstasjon skal ha enkeltbinger. Eksisterende fjøs skal også ominnredes til enkeltbinger med gjenbruk av eksisterende innredninger så langt det lar seg gjøre, samt kobles til det nye fjøset. Nytt fjøs skal få sæduttaksrom sentralt plassert for å effektivisere håndtering av okser mest mulig. Total kapasitet blir 147 okseplasser, inkludert 15 dypstrøbinger for tyngre okser. Det er også lagt til rette for to velværebinger med dypstrø slik at oksene får en jevnlig miljøforandring.

I tilknytning til nytt oksefjøs etableres et nytt fotorom som kombineres med visningsrom for kunder og medlemmer der det blir innsyn direkte til fjøset.

Smått til nytte

MINDRE EMBRYODØD MED BRUKSDYRKRYSSING

Forskere ved Texas Tech University og Colorado State University har sammenlignet sen embryodød (mellom dag 30 og 60) ved inseminering av holsteinkyr med enten holstein- eller limousinsæd. Studien omfattet 3 492 holsteinkyr inseminert med Holstein og 8 355 inseminert med Limousin. Det viste seg at bruk av holsteinokse ga større embryotap sammenlignet med bruk av limousinokse. 15,2 prosent av holstein/holstein-embryoene gikk tapt mellom dag 30 og 60, mens tapet av holstein/limousinembryo var 9,8. Det ble også funnet mer embryodød om sommeren enn ellers i året og lavere for førstekalvere enn kyr med fire eller flere laktasjoner.

Hoard`s Dairyman august 2022

JYFA galvaniserte dyrehengere. Mange modeller.

Tuff-Mac 10 tonn maskin/rundballehenger.

Tuff-Mac 8 tonn dumperhenger.

MYHRES
maskinomsetning as
Høyjordveien 686, 3158 Andebu
957 24 006 • post@myhresmaskin.no
myhresmaskin.no

NY BONDE-SAMLING 2022

Turi Nordengen
Digital Marketing Specialist
turi.nordengen@geno.no
Tekst og foto

Ny Bonde-samling 2022 har akkurat gått av stabelen på Lillestrøm. Under dette arrangementet ble Årets Unge Bonde 2021 kåret. Kåringen er initiert av Norges Bygdeungdomslag, McDonald's Norge og Felleskjøpet Agri.

For å bli kandidat til «Årets unge bonde» må man være matprodusent under 35 år, som kan inspirere flere kloke hoder og driftige hender til å finne veien til norsk landbruk. Årets unge bonde 2022 gikk til melkeprodusentene fra Stadsbygd, Trine Pedersen og Ole Otto Grønning. Gratulerer så mye!

Fra prisutdelingen til "Årets unge bonde".

Vi fikk et par ord med Årets unge bonde 2021, Sofie Høybakk, under arrangementet og hun har ett råd til unge lovende med et ønske om å tre inn i norsk landbruk.
- Grip muligheten og ei det, gjør det til ditt. Dropp janteloven og gjør din egen greie!
Hun forteller at året som Årets unge bonde 2021 har vært overveldende, men dyrene har holdt henne nede på jorda. Hun har ikke hatt tid til å bli høy i hatten.
- Jeg må fortsatt stå opp midt på natta når noe skjer! sier hun lattermildt.

Les mer om Ny Bonde her: https://www.aretsungebonde.no

Smått til nytte

HALTHET KOSTER MER I ROBOTBESETNINGER

Ei ku som er halt melker mindre og nå har nederlandske forskere funnet ut at ytelsestapet er enda større i besetninger med melkerobot. Halthet betyr lavere fôropptak, men i robotbesetninger også færre besøk i roboten. Halte kyr i 87 besetninger som var med i undersøkelsen hadde i snitt en reduksjon i ytelsen på 3,9 kg pr. dag. 1,4 kg var på grunn av lavere fôropptak og 2,5 kg grunnet færre besøk i melkeroboten. Nesten totredjedeler av tapt ytelse skyldtes altså færre melkinger. Tapet var størst for eldre kyr mer enn 30 dager etter kalving.

maskinbladet.dk

Smått til nytte

HELLENDE GUMMIMATTER HALVERER AMMONIAKKUTSLIPP

Kraiburg hevder at deres nye gummimatter med tre prosent helning mot renne i midten av gangarealet reduserer ammoniakkutslippene med 44 prosent. Mattene er testet på forskningsstasjonen til sveitsiske Agroscope. Gangarealene blir også tørrere, og det er testet at helning opp til fem prosent ikke skaper problemer for klauver eller bein.

maskinbladet.dk

Uteblitt magasin?

Kontakt Fagpressens kundesenter man-fre 08:00-16:00.
Telefon: 21 04 77 46. E-post: kundesenter@fagpressen.no

Vi sørger for å ettersende utgaven som er uteblitt for

BUSKAP

som er medlem i Fagpressen

Lite sortering med nytt fôrkonsept:

Grynstruktur i utvida kraftfôrsortiment til fullfôr

Greier dyra å sortere ut kraftfôret på fôrbrettet fører det til feilfôring og dårleg økonomi. Fullfôr-kundane våre erfarer at kraftfôr med grynstruktur gir mindre sortering, spesielt når grovfôret er tørt.

Frå fabrikken i Rogaland tilbyr vi no flg. utvida sortiment til fullfôr:

Nor500 gryn	Rimeleg kraftfôr til sterkt gjæra surfôr med middels kvalitet til mjølkeku, slakteoksar og kviger.
Nor800 gryn	Mjølkedrivande kraftfôr til mjølkeku på sterkt gjæra surfôr av middels kvalitet for betre fôrutnytting.
TopBull MAX gryn	Primært til intensiv fôring av slakteoksar på middels surfôr. Aktuell også til mjølkeku og ammeku.
Byggrøpp gryn	Til PBV-rikt, sterkt gjæra surfôr ved moderat fôrstyrke. Til alle storfe.
RoeBygg gryn	Til PBV-rikt surfôr med eit godt nivå sukker. Til mjølkeku.
Roegryn	Gryna roesnittar. Til surfôr med høgt nivå PBV og sukker, men som er fiberfattig.
RoeKjerne	Til mjølkeku (2-3 kg per dag) for auka fett-% i mjølka. Basert på kjernemjøl. Veleigna også som som grovfôrerstattar i fullfôret.

- GODT GJORT ER BETRE ENN GODT SAGT

Distribuerast frå Agder i sør til Finnmark i nord.

Fiskå Mølle
www.fiska.no

Tlf. 51 74 33 00

AVLSTEORI

GENOTYPING AV ALLE HUNNDYRENE:

HVORDAN PÅVIRKES BESETNINGEN MIN?

Hanna Retzius Storlien
Avlsforsker i Geno
hanna.storlien@geno.no
Tekst og foto

I fire tidligere nummer av Buskap i år kan du lese om avlsframgang, innavl, avlsverdier og indekser, arvegrad og avlsmålet for NRF. Nå skal vi ta for oss genotyping og hvordan besetningen påvirkes av at alle hunndyrene blir genotypet.

Gudrunn K og Gava K er tvillingsøstre etter 11949 Ihle og 464 Goro, med morfar 11033 Reitan 2. Ved innmelding i Kukontrollen fikk disse felles foreldregjennomsnitt, men genotyping avslørte ulike styrker og svakheter ved helsøstrene. De fikk dermed tildelt ulike oksealternativ i Geno avlsplan.

Genotyping hjelper deg med å ta rette valg

Ved å genotype hunndyrene i besetningen din legger du grunnlaget for å planlegge framtidens avlsdyr. Det er lettere å drive avlsplanlegging når du har oversikt over dyrets styrker og svakheter, slik at den mest egna oksen blir valgt til hvert enkelt dyr i besetningen. Avlsverdien kalven blir tildelt i Kukontrollen når den blir født er kun et gjennomsnitt av mor og far. Når kalven blir genotypet får du vite kalvens GS avlsverdi og indekser for alle egenskaper. Det vil si at avlsverdien kan avvike en del og være både betydelig høyere eller lavere enn foreldremiddelet som er tildelt ved fødsel.

GS sikrer rette valg

Ved å genotype kalven sikrer du at du tar rette valg i fremtiden. Ender kalven opp med en høy avlsverdi i forhold til foreldregjennomsnittet og i forhold til besetningen generelt, så vil det være en god kandidat å satse videre på. Ved å inseminere med REDX™

sikrer du at du får en kvigekalv som kan føre den gode genetikken videre i besetningen. Bikker avlsverdien andre veien, slik at genotypingen avslører at kalven har vært uheldig og har arvet svake indekser på flere viktige egenskaper, kan det være mer aktuelt å inseminere med kjøttfe. Dette fordi det kanskje ikke er ønskelig å føre genetikken videre i en ny kvigekalv. Ved å bruke REDX™ på de beste dyra i besetningen din, sørger du samtidig for økt avlsframgang.

Genotyp kvigekalven tidlig

Vær tidlig ute med å genotype kvigekalvene, plutselig har du en kvigekalv i besetningen din som har arvet topp genetikk av mor og far som havner langt over foreldregjennomsnittet. Slike kalver kan potensielt være interessante for Geno selv om de ikke er embryoemner i utgangspunktet, men det forutsetter at de er genotypet ved ung alder.

Gi Geno avlsplan best mulig grunnlag

Geno avlsplan tar seg av oppgaven med å finne gode oksealternativer, men du som produsent kan bidra sterkt ved å gi avlsplanen best mulig grunnlag for utvelgelsen. Fordelene ved genotyping av hunndyr kommer spesielt til uttrykk i Geno avlsplan der all informasjon fra genotypingen blir inkludert. Det er her du legger grunnlaget for fremtidens avlsdyr i din besetning. All info fra genotypingen bidrar med å koble sammen de beste kombinasjonene, og sikrer at alle dyrets styrker og svakheter blir hensyntatt. En avlsplan med dyr som er genotypa gir langt høyere presisjon i å «designe» rett profil på neste generasjon. Alternativet er en avlsplan som baserer seg på avlsverdien dyret får tildelt når den blir registrert inn i Kukontrollen som kalv. Denne avlsverdien er, som tidligere nevnt, et gjennomsnitt av mor og far og kan avvike betydelig fra dyrets faktiske avlsverdi.

Geno avlsplan hindrer uheldige kombinasjoner

Ved genotyping får du vite bærerstatus av de genetiske defektene BTA12 (fruktbarhetsdelesjon), BTA8H (fruktbarhetsmutasjon) og AH1 (fruktbarhetsmutasjon). Defektenes negative effekt kommer kun til uttrykk dersom både mor og far er bærer av samme gen. Geno avlsplan nekter to bærere å bli kombinert, og du unngår dermed de negative effektene av BTA12, BTA8H og AH1 i din besetning. Geno avlsplan forhindrer også kombinasjoner som kan medføre kalvingsvansker. Okser som gir store kalver blir for eksempel ikke brukt som oksealternativ på små kviger. Det genomiske slektskapet gir en sterk innavlskontroll og Geno avlsplan vil nekte nære slektninger å komme opp som oksealternativer.

Hvordan bestiller jeg genotyping?

Prøveutstyr for genotyping bestilles på *medlem.tine.no* under «Styring og planlegging/Avlsplanlegging/Bestille genotyping NRF». Det kan bestilles for akkurat de NRF-hunndyrene en måtte ønske, men de må ha sikker/usikker seminfar. Dyret må være minimum 75 prosent NRF, det er ikke mulig å bestille genotyping av kryssingsdyr eller andre raser enn NRF.

Prøven tas i øret ved påsetting av merke. Merket viser at dyret er genotypet. Nålen med vevsprøven skal ned i et rør med væske og legges i lynlåspose med påklistret etikett med produsentnummer og individnummer. Deretter sendes prøven til Biobank i vedlagt svarkonvolutt. Etter det er det bare å vente på at resultatet dukker opp i Geno avlsplan og Kukontrollen! Dyrene som er genotypet vil få et GS-ikon.

Geno har sendt ut GS merketang til samtlige medlemmer i Kukontrollen med NRF-dyr i besetningen. Hvis du trenger ny GS merketang kan dette bestilles gratis i nettbutikken til Geno.

Smått til nytte

KALVEDIARÉ OG MIKROORGANISMER

Hoard`s Dairyman skriver om sammenhengen mellom når kalven får diaré og hvilke mikroorganismer som er årsaken.

Første levedøgn: Sannsynligvis E. coli (bakterie). Forurensning fra gjødsel i kalvens omgivelser–for eksempel i kalveboksen. Sterk, vandig diaré. Viktig med hurtig væskebehandling (elektrolytter).

7–21 dager: Sannsynligvis virus (rotavirus, koronavirus). Blek, gul avføring (kan ha slim eller blodflekker). Dehydrering. Sikling. Ofte sekundærinfeksjoner.

21 dager eller eldre: Kan ofte være kryptosporidier. Grå, stinkende og klebrig avføring.

Hoard`s Dairyman

SEMIN MOT GARDSOKSEN, DEL 1

HA EN GOD DAG

«Ha en god dag», sier vi til hverandre. Det er hyggelig. Vi ønsker hverandre en god dag. Men ofte blir det litt tilfeldig hvordan denne dagen blir. I alle fall hvis vi ikke er bevisst på det selv. «Lag en god dag», sier noen. Fordi gode dager kommer ikke rekenes på ei fjøl; du må lage de selv. Da må du vite hva som er en god dag for akkurat deg. Hva inneholder en god dag for deg? Og hvordan kan du lage deg gode dager?

Jorid Lybæk
Veterinær i Geno
jorid.lybaek@geno.no
Knut Ingolf Dragset
Veterinær i Geno
knut.ingolf.dragset@geno.no

Nå tenker du kanskje: Hva har dette med storfe å gjøre? Jeg velger å sammenlikne «Lag en god dag» med valget om hvilken storfebesetning du vil lage:

Velg å lage en god besetning

Ta et valg på hva en god besetning inneholder for akkurat deg og hvordan det er mulig å oppnå dette. Sammenlignet med å velge hva en god dag inneholder for akkurat deg. Lager du gode kviger, eller håper du at kviga blir god? I stedet for «Ha en god besetning», som kan oppstå litt tilfeldig, velger jeg å si: «Lag en god besetning».

Flåsete? Ja vel. Men jeg velger likevel denne sammenligningen fordi jeg syns det er viktig at det er du som bestemmer. Resultatet kan bli både flere gode dager og enda bedre besetning.

Hvor vil du?

«Lag en god besetning». Hvordan skal man gjøre det? Kanskje har du allerede et utrolig godt dyremateriale i fjøset og er fornøyd med det. Fint! Da kan du bygge videre på det. Stein for stein. Eller kanskje du bruker gardsokse på kvigene og vurderer litt om du skal fortsette med det?

Merverdien på ei seminoksedatter kontra ei gardsoksedatter er 16 000 kroner over tre laktasjoner.

Selv om gardsoksene også vil ha genetisk framgang vil de alltid henge etter seminoksene som 12192 Flenstad. Fordelen med semin er at du kjenner oksens egenskaper og kan bruke en okse som utligner kuas svake egenskaper og lage et avkom etter ditt ønske. Foto: Jan Arve Kristiansen

Et godt råd er å bestemme seg for hvor du vil med dyra dine, med besetningen din. Hvor vil du? Hva vil du oppnå? Er du ute etter mer fettinnhold i melka, eller yster du kanskje ost og trenger melk med optimal sammensetning av kaseinvarianter til dette formålet?

Hva om noen av kyrne dine har dårlige bein eller noen har svakt jurfeste? Da er det mulig å bestemme seg for å lage avkom som er bedre på disse egenskapene enn det mordyret er.

Hvordan lage en god besetning?

Med semin kjenner du farens egenskaper – du kan velge en far som oppveier mordyrets svake egenskaper slik at neste generasjon blir bedre enn foreldregenerasjonen. Det er et selve kjernen

når vi driver med avl på NRF. Ved å velge hvilke gener du ønsker å benytte i besetningen din, kan du ta et aktivt valg. Det er du som bestemmer i hvilken retning du vil gå.

Velger du å bruke gardsoksen, finnes det ingen informasjon om hvilke egenskaper oksen er god eller dårlig på. Fars egenskaper er ukjente, og du kan risikere at mordyrets svake egenskaper forsterkes slik at neste generasjon blir dårligere enn foreldregenerasjonen. Det er mer tilfeldig hvordan avkommene blir, og retningen for avlsarbeidet er usikker.

Veien blir til hvis man går

Valget er ditt. Du kan selv bestemme retningen. Du kan lage en enda bedre besetning med framgang i bruksegenskaper og økt lønnsomhet.

Avlsarbeid er langsiktig arbeid, men det er en av de få tingene du som storfeprodusent ikke trenger å gjøre i reprise. Har du først løfta det genetiske potensialet hos dyra i besetningen din ett hakk, så kan du bygge videre på dette. Stein for stein. Da kan du fortsette å utnytte det genetiske potensialet som allerede er i besetningen. Men ikke minst vil bedre genetikk gi høyere fortjeneste i form av bedre bruksegenskaper. Man kan utnytte det genetiske potensialet som ligger i dyret og dermed få en økt fortjeneste.

Men, kan vi være sikre på det, da? At semin gir økt fortjeneste?

Verdien av avlsframgang

Hvordan synliggjøre verdien av den avlsmessige fremgangen? Det å omforme avlspoeng og avlsverdi i kroner og øre er ikke noe enkelt regnestykke, for det er så mange faktorer som spiller inn. Her er det selvsagt variasjoner fra gard til gard. For å si det enkelt:

Tabell. Økonomisk sammenligning av ku etter seminokse og gardsokse som får tre laktasjoner.

EGENSKAPER	FORSKJELL		Verdi:
305-dagers ytelse 1.laktasjon	469 kg		Kr 2 360,-
305-dagers ytelse 2.laktasjon	650 kg		Kr 3 270,-
305-dagers ytelse eldre kyr	710 kg		Kr 3 570,-
Fettprosent	0,07 %-poeng		Kr 636,- pr laktasjon = kr 1 908,-
Proteinprosent	0,03 %-poeng		Kr 184,- pr laktasjon = kr 552,-
Gjennomsnittlig slakteverdi ung okse	531 kr		Kr 531,- slakt av 2 okser = kr 1 062,-
Verdi av kvige som blir på gården (Gjennomsnitt av livverdi seminoksedøtre = 17)	240 kr tillegg pr avlspoeng		Kr 4 080,-
Merverdi pr seminoksedatter		Sum	Kr 16 802,-
Merverdi pr laktasjon		Sum	Kr 5 600,-

I første kolonne vises forskjellene i melkeytelse, slakteverdi på oksene og verdi på livdyr. I andre kolonne er denne forskjellen omregnet i kroner.

Vi har tatt utgangspunkt i ei seminoksedatter som står i besetningen i tre laktasjoner og melker helt gjennomsnittlig. Vi har tenkt at denne kua får tre kalver, en kvigekalv og to oksekalver.

Vi har kun tatt hensyn til forskjell i inntekter ved sammenligning seminoksedatter kontra gardsoksedatter. Utgifter til fôr og hold av egen okse er ikke tatt med i beregningen. Kostnadene til semin beregnes til kr 1 224 i gjennomsnitt pr. drektighet, basert på snittet på 1,6 inseminasjoner pr. påbegynt ku/kvige. Da er lørdags-, helge- og helligdagstillegg inkludert i beregningen, samt dagens sædpris for ordinær NRF-sæd.

Detaljene i regnestykket forklares nærmere i et videoforedrag som dere finner på *https://www.geno.no/fagstoff-og-hjelpemidler/fagstoff/hvor-for-benytte-semin/* Dere kan også se dette videoforedraget ved å skanne denne QR-koden.

bruk av gardsokse handler ikke mest om penger som tapes, men om penger du ikke tjener.

Gardsoksene vil også oppnå stadig bedre genetikk, selvsagt, men vil alltid henge etter i avlsverdi. Og ikke minst er det ukjent hvilke enkelt-egenskaper de arver videre.

Det er for dyrt med semin

Dette argumentet dukker ofte opp når det skal tas valg om semin eller gardsokse, men det er ingen tvil om at døtre etter seminokser gir vesentlig høyere inntekter enn døtre etter gardsokser.

Data fra Kukontrollen viser at avkom etter semin i gjennomsnitt presterer bedre enn avkom etter gardsokse. I eksemplet i tabellen har vi tatt utgangspunkt i ei gjennomsnittlig ku med tre laktasjoner som føder to oksekalver og en kvigekalv som settes på til liv. Tabellen viser at du kan tjene over 16 000 kr mer på ei semindatter som får tre laktasjoner sammenlignet med om hun var etter gardsokse.

Del 2 av denne artikkelen kommer i Buskap nr. 1 i 2023.

METANPRODUKSJON HOS UNGE NRF-OKSER

Avl er en måte å redusere klimaavtrykket fra drøvtyggere på, men for å kunne gjøre dette må egenskapen og sammenhengen med andre egenskaper forskes på.

Ida Wøyen Hamfjord
Avlskonsulent i Tyr
ida.woyen.hamfjord@tyr.no

Forskning på metanproduksjon hos melkekyr har lenge vært begrenset av manglende mulighet for pålitelige målinger i større skala, men med ny teknologi har kartlegging av den nye egenskapen blitt muliggjort.

Klimaku

Prosjekt Klimaku har som mål å undersøke om det kan avles frem en NRF-ku som har et lavere utslipp med metangass. I dette prosjektet har Geno installert GreenFeed-enheter i 14 besetninger med NRF- kyr i Norge, i tillegg til en på Genos teststasjon i Øyer. I masteroppgaven min analyserte jeg data fra teststasjonen fra perioden 1. september 2020 til 31. desember 2021, og det inkluderte metanmålinger på 96 NRF okser.

Beregne arvegrad og avlsverdi

Målet med oppgaven var å beskrive fenotypiske nivå og variasjonen i metangassproduksjonen hos unge NRF-okser, beregne arvegrad og avlsverdier for egenskapen og undersøke om det fantes noen sammenheng med oksens avlsverdi for viktige egenskaper i avlsmålet for NRF.

Dette er første gang undersøkelser av metanproduksjon blir gjort på unge NRF-okser. Oksene gikk i bingen med GreenFeed-automaten i omtrent en måned, og hadde gjennomsnittlig 372 registrerte metanmålinger hver. Fordelingen av metangassmålinger er illustrert i figur 1, målingene var normalfordelte og hadde et gjennomsnitt på 217 gram per dag. Metanproduksjonen hos oksene var mye lavere enn det som tidligere er funnet for NRF-kuer.

Måling av metanproduksjon hos okser på Øyer Testingsstasjon viser metanproduksjonen er langt lavere på okser sammenlignet med kyr, men at arvegraden ligger på samme nivå. Foto: Jan Arve Kristiansen

Mye lavere metanproduksjon

Metanproduksjonen hos oksene er omtrent halvparten av det man har funnet på kuer, og hadde mindre variasjon. Dette skyldes antakelig forskjell i energibehov hos unge okser og kuer. Okser har vekst- og vedlikeholdsbehov, mens kuer trenger energi til melke- og fosterproduksjon, i tillegg til vedlikeholdsbehovet. De målte metan verdiene viste en tendens til sesongvariasjon med høyest produksjon om høsten og lavest om vinteren.

Arvegrad som hos ku

Arvegraden for metangassproduksjonen hos NRF-okser ble beregnet til 0,23, som tilsvarer arvegrader beregnet for holstein- og NRF-kuer.

Med en arvbarhet på 0,23 vil egenskapen være mulig å avle for.

Figur 1 - Fordeling av metangassmålinger (CH4) gjennom måleperioden. Antall målinger er vist i y-aksen og x-aksen viser CH4 målit i gram per dag.

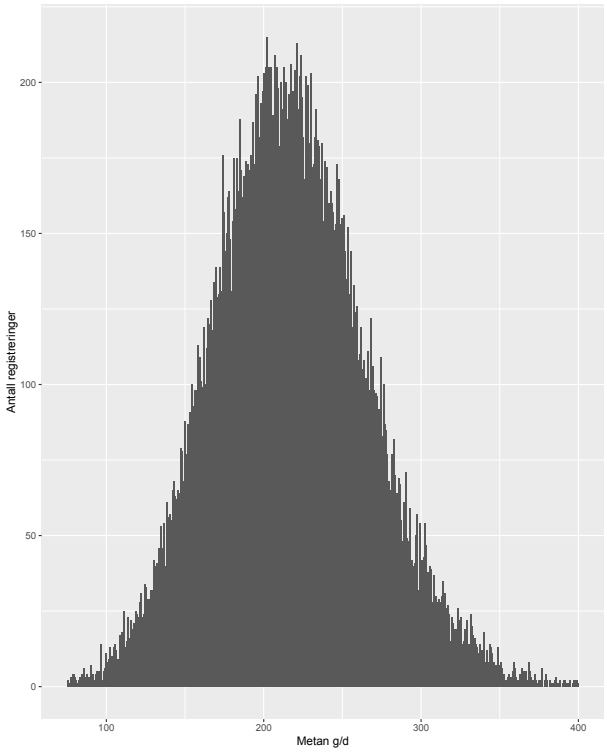

Figur 2 – Beregnede avlsverdier for metangassproduksjon hos de 96 NRF-oksene, sortert i økende rekkefølge. Figuren er farget for de 41 oksene som har blitt selektert til seminproduksjon og grå for de som ikke gikk videre fra teststasjonen.

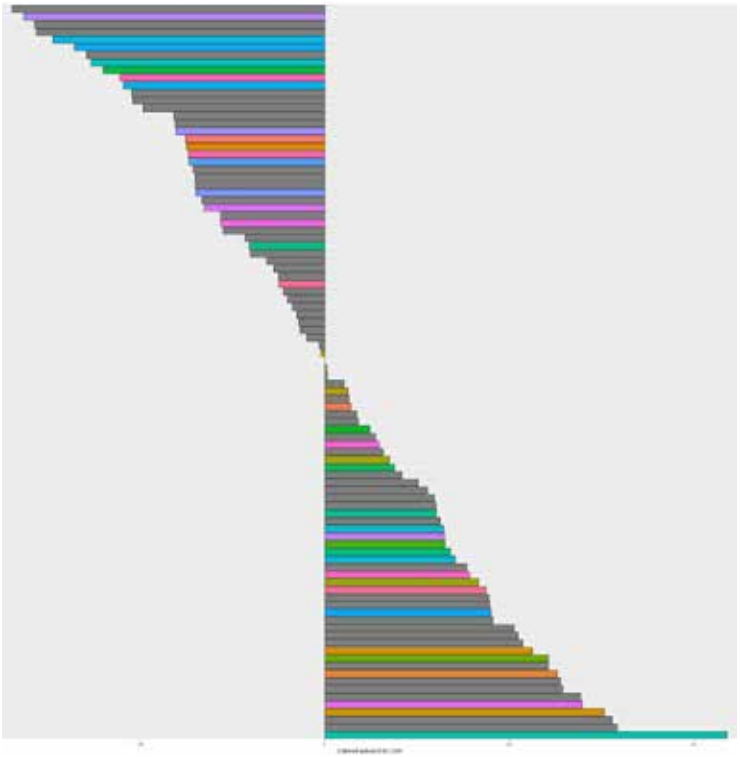

Det er nødvendig med grundig kartlegging av genetiske korrelasjoner og trender i produksjonen før en kan vurdere om, og hvordan, dette kan inkluderes i avlsarbeidet. Måling av metangass må fortsette over en lenger periode for å overvåke utviklingen og undersøke om det selekteres indirekte for egenskapen i NRF populasjonen, i tillegg bør det sjekkes om egenskapen er lik for unge dyr i vekst og melkekyr i produksjon.

Stor spredning i avlsverdi

Figur 2 viser beregnede avlsverdier for metangassproduksjon hos alle de 96 NRF-oksene. Figuren er farget for okser som har blitt selektert til seminokser. Figuren viser at det ikke var noen sammenheng mellom avlsverdi for metangassproduksjon og hvilke okser som selekteres, med en stor spredning i de beregnede avlsverdiene for egenskapen. Laveste og høyeste estimert avlsverdi for metangassproduksjon var -33,8 og 43,5, hvor lav verdi var gunstig.

Sammenheng tilvekst og metanproduksjon

Videre ble det beregnet korrelasjoner mellom egenskaper i avlsmålet for NRF og metangassproduksjonen, hvor både gjennomsnittlig metangassproduksjon og avlsverdier for metangassproduksjon ble brukt.

Korrelasjonen mellom tilvekst og avlsverdi for metan var 0,37. I tillegg ble det funnet en sammenheng mellom avlsverdi for metan og kjøttindeksen, med en korrelasjon på 0,31. Disse korrelasjonene er ugunstige og betyr at om oksen gjør det bra på kjøttegenskaper vil den også ha en høyere produksjon av metangass.

Målingene bør fortsette

Måling av metanproduksjon hos okser bør fortsette for å undersøke om det er indirekte seleksjon for egenskapen i NRF-populasjonen. Egenskapen bør kartlegges grundig og genetiske korrelasjoner bør kalkuleres før egenskapen avles for. Overvåkning av egenskapen vil være gunstig for å undersøke sesongvariasjonen og om trenden til egenskapen er lik for unge dyr i vekst og melkekyr i produksjon.

SIL-ALL 4x4+

Det trygge valget innen ensilering

Sil-All 4x4+ *er ikke etsende og sliter ikke på redskaper og maskiner. Dette gjør at* ***Sil-All 4x4+*** *er det trygge valget innen ensilering.*

Sil-All 4x4+ *har soppdrepende egenskaper og er basert på det anerkjente Sil-All 4x4. Du får selvsagt de fordelene du forventer - som raskere fermentering, redusert tørrstofftap, bedre bevarte proteiner og høyere fordøyelighet. I tillegg gir* ***Sil-All 4x4+*** *ekstra aerob stabilitet og forhindrer tørrstofftap under oppfôring.*

Du finner mer informasjon og kontakt opplysninger her ***go.alltech.com/sil-all***

Sil-All 4x4 +
det trygge valget

Alltech Norway AS | Pb. 220 | 6802 Førde
Tlf: +47 57 82 71 00
Alltech.com/norge AlltechNorge @Alltech

SIL-ALL 4x4+
MINDRE TAP, MER GEVINST

FRA BÅS TIL LØSDRIFT FOR MINDRE BESETNINGER

Vestland fylke har store grasressurser for produksjon av melk og storfekjøtt. Foto: Oddfrid vange Bergfjord

Over halvparten av fjøsene i Kukontrollen i 2021 var båsfjøs. Disse må bygges om til løasdrift innen 2034 hvis det fortsatt skal produseres melk der. Mange av disse brukene har små kvoter, og spørsmålet er hvordan disse kan bygge om til rasjonelle løsdriftsfjøs som gir en god arbeidshverdag uten å få for stor gjeld.

Figur. Båsfjøs og løsdrift – Kukontrollen 2021

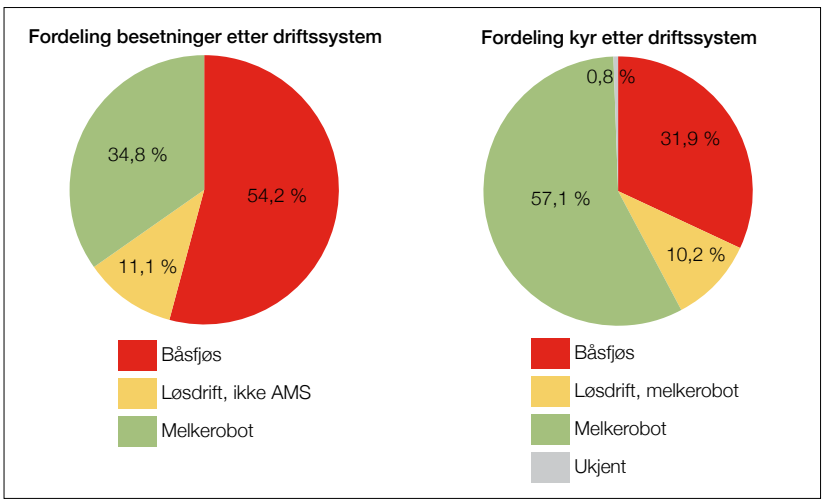

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Prisen pr. båsplass blir større når en bygger mindre og det er færre melkeliter som skal bære renter og avdrag. Om det var krevende før å få slike prosjekt til å gå i hop økonomisk har det blitt mange hakk verre med prisveksten på betong, stål, trematerialer, innredning og i-mek.

Buskap har tatt turen til Vestland for å se hvordan det går med overgangen fra båsfjøs til løsdrift. Utgangspunktet til daværende Sogn og Fjordane fylke var vanskelig da løsdriftskravet kom. Gjennomgående nesten bare båsfjøs og relativt små besetninger. Aktørene i næringa startet allerede i 2003 et prosjekt for å stimulere til ombygging til båsdrift og dette har båre frukter.

FRA BÅS TIL LØSDRIFT FOR MINDRE BESETNINGER

VESTLAND VISER VEI

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Med 650 båsfjøs med kvoter på 98 000 liter i snitt kan veien fram til 100 prosent løsdrift i Vestland fylke synes lang. Men med videreføring av det vellykkede Mjølkeprosjektet og utvidede rammer for investeringstilskudd fra nyttår, mener sentrale aktører at løsdriftsmålet kan nås uten at fylket taper sin relative andel av melkevolumet.

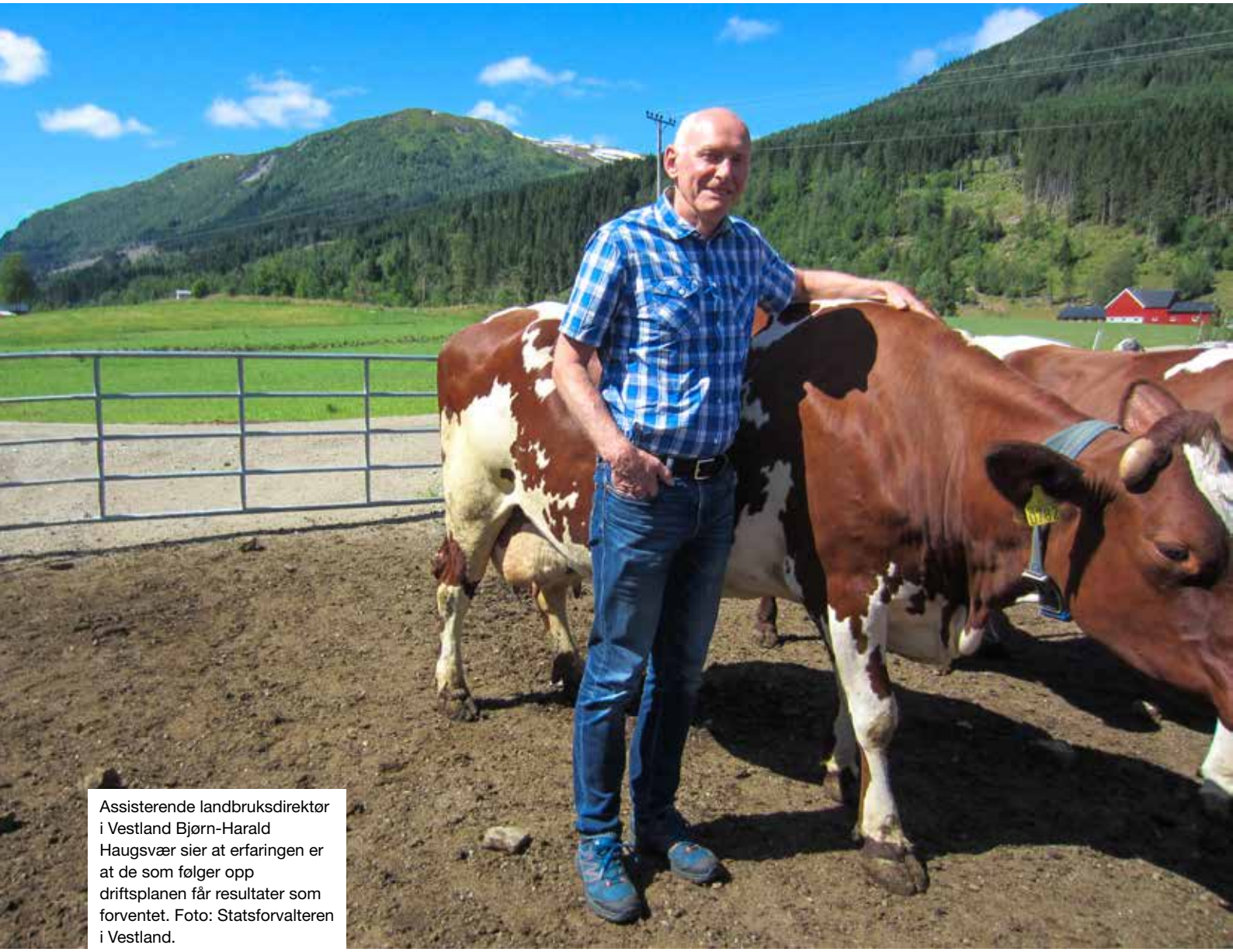

Assisterende landbruksdirektør i Vestland Bjørn-Harald Haugsvær sier at erfaringen er at de som følger opp driftsplanen får resultater som forventet. Foto: Statsforvalteren i Vestland.

Stortingets vedtak i 2003 om løsdrift i melkeproduksjonen innen 2024 (senere utsatt til 2034) førte til oppstart av Mjølkeprosjektet i Sogn og Fjordane. Tine hadde med etableringen av Norges største osteproduksjon ved anlegget i Byrkjelo signalisert tro på framtidig melkeproduksjon i fylket. Med små bruk og nesten bare båsfjøs, måtte noe skje for at fylket skulle klare å opprettholde melkevolumet. Prosjektet ble startet i regi av Sogn og Fjordane Landbruksselskap og med assisterende landbruksdirektør Bjørn-Harald Haugsvær som leder av styringsgruppa helt fra starten av var grunnen lagt for et samarbeid som involverte samvirkeorganisasjonene, faglaga og det offentlige.

Vestland har store grasressurser som kan omdannes til melk og storfekjøtt, men skal potensialet utnyttes forutsetter det aktive bønder og et produksjonsapparat som fornyes.

Bygger mange nye små fjøs

Buskap møter en svært engasjert assisterende landbruksdirektør som er krystallklar på betydningen melkeproduksjon har for fylket. Det var derfor naturlig at Statsforvalteren sammen med Tine og Bondelaget ble en pådriver for moderniseringen av melkebrukene i daværende Sogn og Fjordane. Jo Helge Sunde fra Tine har vært prosjektleder fra start, og Bjørn-Harald trekker fram hans innsats som en vesentlig suksessfaktor for prosjektet.

- Jo Helge har vært en engasjert optimist, samtidig som han er fagmann og realist og tør å utfordre bøndene på de vanskelige spørsmålene, sier Bjørn Harald.

Målet har hele tiden vært å opprettholde fylkets relative andel av landets melkeproduksjon. Overgang til løsdrift er en forutsetning for å lykkes med dette, og det har vært en interessant utvikling.

- I starten var det i stor grad samdrifter som bygde nye fjøs for 50–60 kuer. Nå bygges det for 20 til 30 kyr. Endringen i landbrukspolitikken med blant annet økt investeringstilskudd fra 2016 har vært avgjørende for dette.

> « bygges det nå mange nye fjøs for kvoter på 200 000 til 300 000 liter »

Gitt maksimalt tilskudd

Siden mange har båsfjøs som egner seg dårlig for ombygging, bygges det nå mange nye fjøs for kvoter på 200 000 til 300 000 liter.

- 2022 har av naturlige årsaker blitt et hvileskjær for fjøsbygging, men med økning fra nyttår til inntil 40 prosent av investeringen og maks 3,5 millioner pr. prosjekt har jeg tro på at interessen vil ta seg opp igjen, sier en optimistisk assisterende landbruksdirektør.

Han legger til at de i Sogn og Fjordane (og senere Vestland) bevisst har brukt handlingsrommet og gitt maksimalt tilskudd til de som bygger.

De som satser lykkes

Bjørn-Harald mener de kan få gode prosjekter med 20–30 kyr. Forutsetningen er økt ytelse og at melkebonden lykkes i produksjonen. På de minste prosjekta vil det alltid være behov for at familien har noe inntekt utenom gårdsdriften.

- Det at robotfjøsene i Vestland i 2021 ligger på topp blant fylkene både for avdrått og tilvekst på oksene mener jeg kan tas til inntekt for at de som har investert har gjort jobben og lyktes med drifta. Og selv med utfordrende klima ligger kraftfôrprosenten på 32 som bare er litt over landssnittet på 30.

Nesten alle som bygger tar med melkerobot og robottettheten er nå like stor i Vestland som i resten av landet (fylket har 12 prosent av melka og 12 prosent av robotene). 62 prosent av

melka kommer nå fra løsdriftsfjøs i Vestland fylke.

Skal komme i mål

Bjørn-Harald er sikker på at de skal komme i mål med løsdrift til 2034. Hans resonnement er at hvert nytt fjøs består av rundt 2,5 gamle kvoter. Med 20 – 25 nye fjøs i året vil det bli bygd 250 nye fjøs fram til 2034, og med utgangspunkt i dagens 650 båsfjøs er målet innen rekkevidde. Bjørn-Harald mener de som velger å satse må være forberedt på noen tøffe år etter utbygging, men når de lykkes vil de oppnå et økonomisk resultat som betjener gjeld og gir et arbeidsvederlag. Et moderne fjøs gir frihet til at noe arbeid utenom bruket og det vil ofte være nødvendig for å få det til å gå rundt.

- Jeg er opptatt av rekruttering til næringa. Skal vi lykkes med det må vi tilby trivelige arbeidsplasser som har tatt i bruk moderne teknologi. Da vil melkebonden snakke høyt til andre om sin arbeidsplass.

Banken en sentral aktør

Sogn og Fjordane Sparebank har en dominerende posisjon innen landbruket i tidligere Sogn og Fjordane. Kunderådgiver bedrift Ragnhild Helgheim understreker at landbruk er ei basisnæring som har stor betydning for alt annet næringsliv i området banken dekker. Banken er opptatt av at det skjer fornying i landbruket for ellers vil det gå feil vei.

Driftsplanen er grunnmuren i lånevurderingen

Ragnhild sier Mjølkeprosjektet har hatt veldig mye å bety for utviklingen av melkenæringa i området.

- Det er dyktige rådgivere rundt bonden og vi i banken er opptatt av å få til et samspill mellom

Kunderådgiver bedrift Ragnhild Helgheim i Sparebanken Sogn og Fjordane mener driftsplanene som utarbeides som grunnlag for lånesøknader til fjøsprosjekt har god kvalitet.

bonde, rådgivere/planleggere og banken. For oss er driftsplanen et svært viktig verktøy når vi vurderer prosjekter det søkes om finansiering til.

Ragnhild sier hennes erfaring er at driftsplanene har god kvalitet. Noe av det første banken gjør når de får en søknad om lån til fjøs er å få til et møte sammen med rådgiver som har utarbeidet driftsplanen ute hos bonden. Og da er det et krav at ektefelle/samboer også deltar.

- Det er bonden som må være med å sette variablene som inngår i driftsplanen. På møtet går vi detaljert gjennom planen og stiller kritiske spørsmål.

Banken vurderer hvordan drifta på gården er i utgangspunktet, og dokumentert god drift er et stort pluss. Ragnhild forteller at det varierer om bonden ønsker å dra inn andre inntekter eller holde det utenom for å se om prosjektet bærer seg selv.

De vanskelig spørsmålene

Størrelsen på privatforbruk er ofte en vanskelig sak og under gjen-

Kunderådgiver bedrift Ragnhild Helgheim i Sparebanken Sogn og Fjordane sier at foreldrene må være rause ved gårdsoverdragelsen hvis neste generasjon skal være i posisjon til å investere i nytt fjøs.

nomgangen tar banken det opp hvis de synes det er satt urealistisk lavt. Et annet problemområde Ragnhild trekker fram er maskininvesteringer.

- Det er noen som undervurderer behovet for nye maskiner. Bonden må ha en maskinpark for å drive effektivt, og det er ikke for alle det er et reelt alternativ å leie entreprenører til grashøsting for eksempel.

Vedlikeholdskostnadene for maskiner og utstyr er det også viktig å sette realistisk anslag for. Melkerobot regner Ragnhild som obligatorisk i dag, men på utfôring må investering i automatisering gjennomgås kritisk.

Behovet for maskininvesteringer er lett å undervurdere og det samme gjelder for arbeidskapasitet. Ragnhild sier de går grundig inn på om forutsetningen er at bonden skal jobbe noe utenom fjøset, om hen kan klare alt arbeid selv eller om noe må leies inn. Hvis det blir behov for leie er spørsmålet om det er økonomi til det.

Bunnlinja som avgjør

For banken er det avgjørende at det blir nok igjen på bunnlinja til å holde driftsapparatet oppe pluss ei grei lønn å leve av. Ragnhild sier de ikke er bekymret om det blir lite lønn de første årene. Hvis det er ledig kapasitet kan den ene av ektefellene kanskje jobbe mer utenfor gården.

Bønder er flinke til å styre økonomien og vi har veldig lite tap på landbruk. Selv om det kan bli trangt de første årene etter at de har investert i løsdriftsfjøs vil de med god styring tjene penger på sikt.

Et prosjekt i grevens tid

Jo Helge Sunde har ledet Mjølkeprosjektet fra starten i 2003. Han mener det var en suksessfaktor at prosjektet ble etablert i regi av Landbruksselskapet. På den måten fikk alle organisasjonene et eierskap til både prosjektet og målsettingene som blir satt.

Jo Helge har stilt opp på utallige produsentmøter og fulgt opp enkeltbønder med byggeplaner.

Figur. Melkeavdrått på robotfjøs og andre fjøs i ulike fylker i 2011. Robotfjøsene i Vestland ligger på topp i avdrått, og det tas til inntekt for at de som investerer i nye fjøs lykkes med å få opp avdråtten. Kilde: Tine

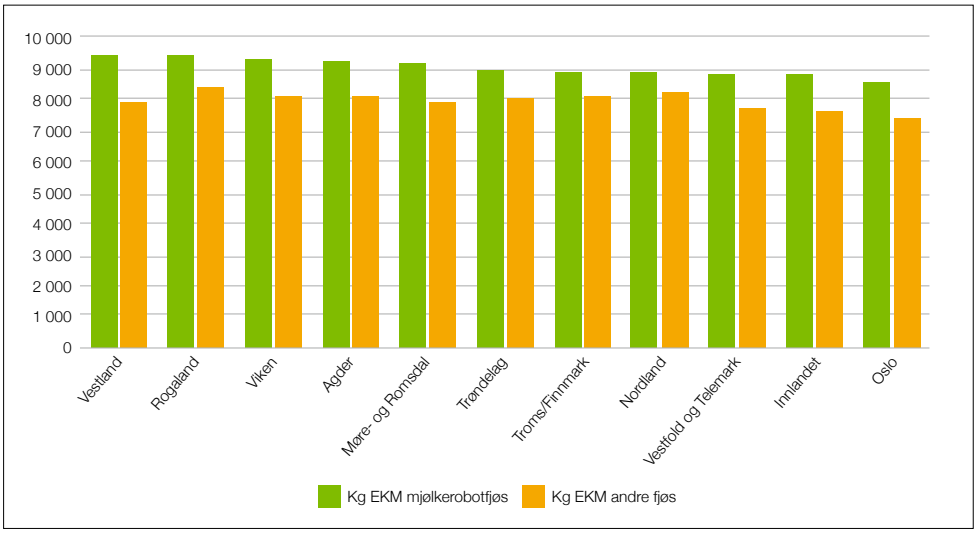

> Behovet for maskininvesteringer er lett å undervurdere og det samme gjelder for arbeidskapasitet

Prosjektleder for Mjølkeprosjektet i Vestland Jo Helge Sunde sier melkerobotens inntog har gjort det enklere å kombinere melkeproduksjon med mangesysleri eller jobb utenom gården.

Han er veldig godt fornøyd med at de aller fleste som har turt å satse har lykkes.

Økonomi og lidenskap

Jo Helge skyver ikke under teppet at en investering i et kufjøs til 20–30 kyr kan være tøft de første åra etter utbygging.

- Et godt økonomisk fundament i bunn og mye lidenskap hjelper sier Jo Helge. Likviditeten er utfordrende i starten og hvis den samla gjeldsbyrden blir høy må det hentes inntekt utenom melkeproduksjonen. 20 – 25 melkekyr og 50–60 vinterfôra sauer er en kombinasjon som ikke er uvanlig i Vestland.

Robuste driftsplaner

Planen settes opp i samarbeid med bonden og rådgiveren vil stille kritiske spørsmål til urealistiske anslag. Jo Helge anbefaler også å involvere bygningsplanlegger i arbeidet med driftsplanen. På den måten kan byggeplanene tilpasses de økonomiske forutsetningene i hvert enkelt prosjekt tidlig i prosessen.
- Vi lager alltid en Ørt Deknings-bidragskalkyle og en differanse-kalkyle for å se hva som skjer når bygget er ferdig. Hvor mye mindre penger blir det? Kan jeg leve med så mye mindre den første tida etter utbygging.

Anleggssjef ved Tine Byrkejlo Thorkild Heieren og prosjektleder i Mjølkeprosjektet Jo Helge Sunde. Meieriet i Byrkejlo var i mange år landets største ysteri. 120 millioner liter blir til brunost og Norvegia. Ca. 105 millioner liter kommer fra gamle Sogn og Fjordane fylke og opprettholdelse av melkevolumet er viktig for meierianlegget.

FORUTSETNINGER FOR BÅS TIL LØSDRIFT MED 20–30 KYR

- Lite gjeld i utgangspunktet (alltid en fordel.)
- Langsiktige leieavtaler på jord og kvote
- God drift med god ytelse, som oftest over 9 000 kg EKM (NRF)
- Bygge fjøs som frigjør tid til å hente inntekter utenom, om nødvendig
- Må være forberedt på stram økonomi de første årene.
- Bygge for god dyrevelferd
- Velge løsninger som står seg over tid
- Det er en fordel å være genuint interessert
  Noen gullgruve blir det ikke i starten–men en spennende og utfordrende arbeidsplass.

BETYDNINGEN AV AVDRÅTT (NRF-KYR)

Prosjektleder Jo Helge Sunde anskueliggjør avdråttens betydning på denne måten: Hvis du med 30 kyr kan heve ytelsen med 2 000 kg EKM (for eksempel fra 8 000 til 10 000) betyr det 60 000 kg EKM mere melk på samme ku tall. Forutsetter vi et marginal-dekningsbidrag på 3,50 til 4 kroner/kg EKM inklusive tilskudd utgjør det over 200 000 kroner. Dette vil ofte være helt avgjørende om det går bra eller mindre bra.

– Et velfungerende fjøs med 25 melkekyr kombinert med 50 prosent jobb utenom gården kan gi en bedre samlet nettoinntekt (og høyere timebetaling) enn en heltidsbonde med 30–40 kyr. Fjøs og investeringsnivå må tilpasses bondens kompetanse og interesse og ikke minst arealressurser, sier Jo Helge Sunde.

For at driftsplanen skal være robust legger vi inn serielån selv om det er vanlig med annuitetslån, forteller Jo Helge. En kjepphest for prosjektlederen er fokus på god drift etter utbygging. Det er viktig å optimalisere driften raskest mulig etter innflytting.

Bygg rimelig, men klokt

Jo Helge advarer mot å bygge billigst mulig for enhver pris. Han mener det er viktig å ende opp med et fjøs som fungerer bra for både folk og dyr. Skal en drive med «mangesysleri» eller er avhengig av en liten jobb utenom gårdsdrifta er det kanskje enda viktigere å bygge velfungerende fjøs. Der er som regel summen av alt som er bestemmer om en lykkes eller ikke.

De som har en del gjeld før utbygging og ønsker å være heltidsbonde tvinges ofte til å øke produksjonen vesentlig etter utbygging. Det er stor forskjell på 2–3 millioner i gjeld før utbygging sammenliknet med en med 2 millioner i banken. Det vil ofte være avgjørende for byggeplanene. Melkerobot mener han som oftest er obligatorisk, mens annet teknisk utstyr må vurderes kritisk fordi teknisk utstyr har begrenset levetid og medfører ofte store vedlikeholdskostnader.

Likviditet, likviditet og likviditet

Noen tommelfingerregel for gjeld pr. kvoteliter ønsker ikke Jo Helge å gi. - Alle må spørre seg om de kan leve med driftsplanens resultat de første fem årene. En må planlegge slik at en unngår store investeringer de første åra etter utbygging. Dersom det likevel oppstår ekstra-ordinære investeringsbehov, må en ta kontakt med banken/rådgiver. Unngå leasing på toppen i et fra før høyt lån, et rådet fra Jo Helge.

NESTE NUMMER AV BUSKAP KOMMER I DIN POSTKASSE CA. 1. FEBRUAR.

MOI A/S

Kampanjetilbud på Bomech gjødselnedfellere

- Utnytt verdiene du har i gjødselkummen fullt ut, kjør gjødsel på rett tid og når forholdene er optimale.
- Plasser gjødsla der den hører hjemme, under bladverket så nær rotsystemet som mulig.
- Spar miljøet og reduser bruken av kunstgjødsel.
- Bomech har 30 års erfaring på nedfellere og har utviklet en solid, lett og utrolig slitesterk maskin. Enkel i bruk og lite vedlikehold.
- Markedsleder på nedfellere og med lang erfaring under krevende Norske forhold. Kan monteres på de aller fleste gjødselvogntyper.

BOMECH
Quality by Experience

EuroPRO Agri

EuroPro AS
Pollestadveien 231, N-4343 Orre
Tlf. 51 11 01 24 post@europro.no www.europro.no

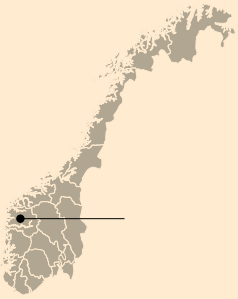

Solheim i Gloppen kommune i Vestland

- Ragnhild og Sindre Zachariassen
- Sigrid (1), Eiril (4) og Joar (6)
- 140 000 liter i mjølkekvote

Aktuelle for å starte opp igjen mjølkeproduksjon. Påbygg med lausdrift og robot

Solveig Goplen
solveig.goplen@tine.no
Tekst og foto

NOE MER ENN ET A4-LIV

En arbeidsplass på gården var en viktig premiss for å gjenoppta mjølkeproduksjonen.

Solheim – et sted for fellesskap. Det skal være hyggelig å komme hjem til Solheim. Ragnhild og Sindre opplever at når familie og venner kommer så blir de gjerne litt lengre.

Det kom litt som lyn fra klar himmel da Ragnhild og Sindre Zachariassen ville flytte til Solheim og bli bønder, sier Olav Klungre.

Motivasjonen for å ta over gården i Hyen i Gloppen kommune var et framtidsvalg for familien. Sindre og kona Ragnhild Zachariassen var etablert med to faste jobber, enebolig og barn i Bergen. Etter å ha jobbet som profesjonell dykker hadde Sindre omskolert seg til radiograf mens Ragnhild jobbet som sosionom. Hverdagen handlet om mye logistikk og korte møter i døra. Vennene var og etablert og hang i hverdagsstrikken og tida til gode menneskemøter var begrenset.

Et fjøs til å trives i, en fantastisk arbeidsplass.

Valgte å flytte og utvikle gården

Inne langs Storfjorden på vei til Hyen lå familiegården der Ragnhild var oppvokst sammen med fire søsken. Mjølkeproduksjon var avviklet og kvota solgt. I fjøset var det framfôring av kviger. Et av mange vestlandsbruk som «sto på vent». Foreldrene, Bodil og Olav, hadde begynt å tenke på å selge gården da det unge paret meldte sin interesse for å flytte og utvikle gården. Olav forteller at de ble svært begeistret for å høre om planene til de unge. Selv hadde de gjennom mange år vært deltidsbønder og stelt i fjøset før og etter annet arbeid og brukt ferier på slått og andre oppgaver. Derfor støtter de nybrukerne på viktigheten av å etablere en arbeidsplass på gården.

Menneskelige ressurser

Gården var ikke klar for å ta imot den unge familien. Huset var en generasjonsbolig, men trengte en skikkelig renovering. Men Olav, far til Ragnhild som er bygningsinginør fant en løsning for hvordan det kunne løses bygningsmessig. I tillegg hadde foreldrene Bodil og Olav satt av penger for å kjøpe tilbake kvote hvis de unge ville fort-

sette med melkeproduksjon. Kvota på 90 000 liter ble kjøpt tilbake.

Ressursene i familien er tverrfaglig, Sindres far jobber med finans, Olav er som sagt bygningsingeniør og Bodil er regnskapsfører – et støtteapparat som trygget brukerparet.

Fjøsbygging og økonomi

Nå står nyfjøset ferdig knapt to år etter at det unge paret flyttet til gards. Avdeling for kalv, smittesluse og mjølkerom er «varm avdeling», mens den nye avdelingen er med naturlig ventilasjon. Påbygg/omgjøring kostet 6 millioner, og ble støttet med 2 millioner fra Innovasjon Norge. Egeninnsatsen på prosjektet var 700 000 kroner. Brukerparet tok over gården vederlagsfritt og har nå ei total gjeld på 5 700 000 kroner etter at de har kjøpt 50 000 liter til i kvote.

Hverdagsøyeblikk – Sindre legger vekt på å stoppe opp, legge merke til den vakre naturen. Det å puste, se og lytte gir en helt annen hverdagsopplevelse. Her er Ragnhild og barna Eiril og Joar i ivrig arbeid. Foto: Privat

Øke kompetansen

Raskt etter overtakelsen gikk Sindre i gang med å ta voksenagronom. Han ønsket å øke kompetansen.

- Jeg lærer lett, men visste at jeg ikke ville klare å sette meg ned å lese, hvis jeg ikke hadde samlinger, sier Sindre. Han innrømmer at det er en bratt læringskurve, men gleder seg over å få brukt både hode og kropp. Kufjøset med mjølkerobot gir raske svar, og optimalisering blir et viktig arbeidsredskap framover.

Likviditeten en utfordring

Det har likevel vært en svært tøff start fordi tilkjøp av mer kvote opp til 140 000 liter, fôrkjøp og kjøp av driftsmidler uten at det kommer tilsvarende inn på konto gjør at brukerparet har slitt likviditetsmessig. Det å starte opp helt på nytt har det kanskje ikke vært tatt tilstrekkelig høyde for i driftsplanen. En trygg og god rådgiver i lokal bank er godt å ha når økonomien ikke henger sammen. Sindre tok tidlig kontakt med banken for det var håpløst å stange i taket på driftskreditten. Det er fortsatt lenge til februar, da den første tilskuddsutbetalinga kommer.

Inntektsmål

Sindre har satt et inntektsmål på 250 000 kroner etter avskrivninger. Dit er det langt nå, men svigerfaren Olav er imponert over Sindre sin struktur og arbeidskapasitet. Sindre vil legge vekt på budsjett i årene som kommer for å få kontroll over både utgifter og inntekter. Det at ting ryker og krever påkost er en ting, men en

annen ting er å være nøysom og hele tiden være nøktern på hva som trengs. Et godt råd til andre i samme situasjon. – Sving unna Felleskjøpet, sier Sindre.

Sindre innser at driftsplanen som ble satt opp alt har gått ut på dato. Forutsetningene endrer seg fort. Sindre vil utvikle sitt eget regneark for å få kontroll. Og som han fleiper med så er det bare å spørre «finanspappaen» hvis det mangler en formel. Sindre er opptatt av å formidle at eierskap til tall er helt avgjørende for å lykkes med et stramt budsjett. Det er den samme erfaringa han har fra personlig økonomistyring.

Råd til andre som står ved et veiskille

- Bruk tid på driftsplanen, bli fortrolig med hva tallene innebærer. Du må og danne deg et realistisk bilde av hva fjøset vil koste. Vær ærlig på hva som er viktig for deg, sier Sindre.

Det er viktig med dyktige rådgivere, men du må selv ta eierskap, for når rådgiverne har reist og fjøset er bygd er det du som sitter med ansvaret for regningsbunken er Sindre sitt tøffe budskap.

En app for alt

Familien har en gårdsapp der de legger inn små beskjeder. Det er info som er viktig at alle gårdens folk kjenner til. Kommunikasjon er viktig og vanskelig. Hvem har ikke opplevd at en tror en har snakket om det og så var det ikke slik likevel …

Fornyingsplan for fôrdyrking

Svigerfaren forteller at det er en jobb som venter. I deres driftstid har de ikke pløyd, men satset på langvarig eng. Noe av det første de unge gjorde var å kjøpe plog og fornyinga er i gang. Det er grunt til fjell, men fornying er mulig. Et areal de pløyde i 2021 har gitt svært god avling i år, Sindre er imponert over potensialet som ligger i fôrdyrking, Men hjorteskade er et stort problem i området og grovfôret må gjerdes inn.

Ny normal

Familien ser fram til å få kontroll over en ny arbeidshverdag. Med tre barn, Sigrid på 1, Eiril på 4 og Joar på 6 må de lande hverdagen.

Småbarnsliv og fjøsarbeid. Foto: Privat

Sindre sier han må ta mer del i barn og hjem. Han innrømmer at det har blitt mye på kona. Det blir en vinn/vinn når de får mulighet til å endre litt på fordelinga.
- Likevel, jeg skal ha hovedansvar i fjøset. Det er min jobb, men jeg må rydde tid til familien, sier Sindre.

Smått til nytte

FÔR OG RASER

Danmarks storfeforskningssenter DKC har sett på tilvekst og fruktbarhet hos kviger av ulike raser på to ulike fôrrasjoner. 62 kviger, som enten var Holstein, RDM (Viking Rød) eller krysninger av Holstein og RDM fikk enten en fôrrasjon optimert for holsteinkviger eller en med 15 prosent lavere energiinnhold. For holsteinkvigene ble det en statistisk sikker nedgang i tilveksten fra 8–12 måneder med mindre energi i fôret. Krysningskvigene hadde også en nedgang i tilveksten, men den var ikke statistisk sikker. RDM-kvigene hadde like høy tilvekst på begge fôrrasjonene, og tilveksten lå like under det holsteinkvigene oppnådde på den optimaliserte rasjonen. Resultatet forklares med ulik fôrkapasitet. Holstein- og krysningskvigene hadde lavere tørrstoffopptak på rasjonen med minst energi. Drektighetsprosenten til holsteinkvigene gikk ned med rasjonen med minst energi, men den gikk opp for RDM-kvigene.

Husdjur 9/2022

DYRSKU`N I SELJORD

Om du ikke har vært på Dyrsku'n, er du kanskje av de få, for ikke mindre enn 89 500 besøkte det populære arrangementet i år.

Oda Christensen
Leder for markedsføring og kommunikasjon i Geno
oda.christensen@geno.no
Tekst og foto

Geno var selvsagt på plass med ikke mindre enn to okser, en okse av Telemarksfe og en ren NRF-okse. Som vanlig var det stor interesse rundt oksene, og det ble også vist sæduttak. Årets kvigeauksjon endte med noen kupp for dem som fikk sikret seg en av de to fine embryokvigene.

Embryokvige havnet på Gol

Kviga Dokka ble med til Gol med godt fornøyde Brit-Ellen Bøhn og Ole Anders Hodnungseth. Og fra Gol meldes det fra Brit-Ellen om tidenes Dyrsku. – Ikke bare fikk vi kjøpt en flott elitekvige, vi endte også med en premie på 20 REDX doser!

Geno representert fra styre og ansatte

Gjestene på Dyrsku`n fikk også ta en hyggelig prat med styreleder Vegard Smenes og styremedlem i Geno Gunn Randi Finstad. I tillegg til Ole Peder Byenstuen, Jimmy Marken og Kristin Mengshol fra Geno. Bernt Olav Langbekkhei fra OS ID kunne fortelle om bruken av aktivitetsmålere og alle fordelene det gir i besetningene.

Populært var også mikroskopet med levende sædceller og selvsagt også VR-brillene, hvor små og store fikk teste sin melkekompetanse.

Det var mange som ville se sæduttak.. Røkterne Ole Peder Byenstuen og Jimmy Marken hadde god kontroll.

Brit-Ellen Bøhn og Ole Anders Hodnungseth fra Gol var godt fornøyd med Dysku`n.

Årets NRF-ku

Ingen Dyrsku`n uten et prisdryss. Årets NRF ku heter Gunda og holder til vanlig til på Kråkerøy utenfor Fredrikstad. Det var avløser Emilie Kampenhøi som hadde ideen om å stille den to år gamle Gunda, og eier Lars Håkon Wennersberg er stolt av både avløser og ku.

Årets NRF-ku heter Gunda og ble påmeldt av avløser Emilie Kampenhøi.

Styreleder Vegard Smenes, styremedlem Gunn Randi Finstad og Os Id sin Bernt Olav Langbekkhei møtte mange interesserte produsenter under årets Dyrsku.

NETTOFJØSET

Et *ferdig* prosjektert melkekufjøs, skalerbart opp til en produksjon på ca. 300 tonn per år.

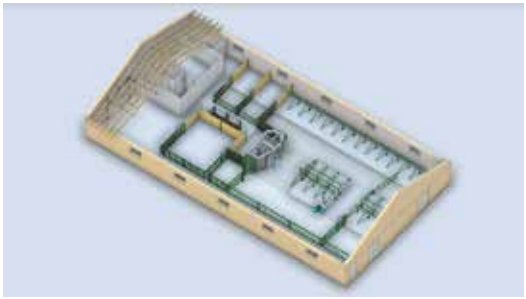

I Nettofjøset får du:

- Gjennomprøvde løsninger
- Norsk kvalitetsinnredning fra Reime
- Fremtidsrettet gjødselsystem
- Minimal fare for gjødselgass
- Biogass klart
- Utvendig gjødsellager for optimal gjødselhåndtering
- Valgfrihet når det kommer til melkesystem (Byggherreleveranse)
- Melking i røranlegg i fanghekk
- Melking i melkestall
- Melking i valgfri melkerobot
- Totalentreprisekontrakt NS8407

Bonden stiller kun med ferdig opparbeidet tomt, vi gjør resten.

Kontakt oss:

post@brilandbruksbygg.no
+47 69 80 88 20
brilandbruksbygg.no

BRI
LANDBRUKSBYGG

Gjerland i Sunnfjord kommune i Vestland

- Else Renate Myren og Steffen Fjørstad
- Lina (11), Ola (5) og Maria (7)
- 220 000 liter i mjølkekvote

Aktuelle for å videreutvikle gården og ta aktive valg for en god hverdag

MESTRINGSFØLELSE ER NØDVENDIG

Prioritering, tilvalg, fravalg og klare mål.

Solveig Goplen
solveig.goplen@tine.no
Tekst og foto

Det å utvikle gården samtidig med familieforøkelse er for krevende. Uten familie i nærheten hadde det ikke vært mulig. Tre flotte unger i benken: Lina 11år, Ola 5 år og Maria 7 år

Det lå ikke i kortene at det var Else Renate Myren som skulle bli neste generasjons bonde på Gjerland i Haukedalen i Sunnfjord. Som yngst i søskenflokken var Else Renate opptatt av hvordan hun kunne finne et yrke slik at hun kunne bo i hjembygda med den flotte naturen med vann, fjell og bre. Steffen Fjørstad var utdannet lærer. Da han traff Else Renate, var det helt naturlig å bli med på forfallende gårdsarbeid på Gjerland. Else Renate hadde mistet faren sin noen år tidligere og det var moren som driftet gården sammen med familien og en ansatt. Etter hvert ble et avklart at Else Renate og Steffen skulle ta over gårdsdrifta.

Et trivelig hjem

Det å skape et hjem for den lille familien på tre var høyt prioritert. Mormorhuset, et hus med mye historie opprinnelig bygd som et pensjonat ble totalrenovert. Et varmt, lettvint og hyggelig hjem ble skapt under breen. Ganske tidlig etter gårdsoverdragelsen hadde de et møte med Tine Rådgiving, der muligheter og begrensninger var temaet. De var klar over at fjøset fra 1957 måtte utbedres dersom Gjerland skulle bli noe mer enn en boplass på en nedlagt gård. Erna som hadde overdratt gården hadde gitt dem frie tøyler, men med sin entusiasme hadde hun sagt med glimt i øyet at det burde være både ku og sau på gården. Slik ble det og med henne på laget sammen med resten av familien har de etablert et godt lag for framtida.

Nyfjøset tar form

Både fôrgrunnlag og kvote var minimumsfaktorer for å kunne gå i gang med større modernisering av fjøset eller eventuelt nybyg-

Else Renate Myren og Steffen Fjørstad jobber med å skape et liv der de holder seg friske, unngår stress og forebygger skader. Alle investeringer de gjør skal gjøre hverdagen enklere og tryggere.

> «Fjøset skulle være lettstelt slik at det kunne kombineres med jobb utenom»

Et sted å bo må alle familier ha, brukerparet advarer mot å prioritere fjøset fram for bolighuset.

ging. Likevel, fôr kan kjøpes, jord kan dyrkes og kvote kunne skaffes. Det å se muligheter og ikke begrensninger er nødvendig ved et slikt veiskille. Etter hvert viste det seg at ombygging hadde en nesten tilsvarende prislapp som et frittstående bygg. Valget falt på et romslig trefjøs med naturlig ventilasjon, et åpent, luftig og oversiktlig fjøs. En av premissene var at fjøset skulle være lettstelt slik at det kunne kombineres med arbeid utenom gården.

Driftsplan, finansiering og egeninnsats

Driftsplanen som ble utarbeidet var stram. De kunne bygge for 8 millioner, med en forutsetning om at de fikk støtte fra Innovasjon Norge. I tillegg kom kvotekjøp. I planen ble det lagt inn 450 000 kroner i lønnsinntekt utenom gården. Innovasjon Norge støttet prosjektet med 2 millioner. I ryggen hadde de den lokale sparebanken som de ikke får fullrost med sin dyktige landbruksrådgiver som er en viktig rådgiver for paret. Fjøset ble realisert, og med en million i egeninnsats og noe egenkapital så styrket det prosjektet. Avløser i fjøset og en familie som stilte opp var avgjørende for å frigi tid til egeninnsats.

Fjøset er åpent og romslig, noe som gir gode produksjonsresultater. Det at fjøset er lettstelt gjør at vi klarer å være i forkant. Brannslukking liker ikke brukerparet. Fjøset ligger slik til at det er enkelt å stikke innom både for barna og voksne.

> «Hva trenger vi – det å ha lyst på er noe helt annet»

Asfalt på gårdsplassen gjør reinhold både ute og inne så mye enklere. Her ligger snøen langt ut i mai og i snøsmeltinga blir det sølete.

Økonomi og organisering

Steffen liker å jakte marginer og det å innhente og diskutere med ulike aktører om bygginga fungerte bra. Lokale entreprenører ble valgt til gjennomføring av prosjektet. Brukerparet karakteriserer seg sjøl som nøkterne. De er ikke kravstore, og det er svært viktig å ha kontroll på driftskostnadene. Det å stille spørsmål som: Hva trenger vi – det å ha lyst på er noe helt annet. Kloke valg og interesse for økonomi er nødvendig.

Jordvegen og utmarksbeitene

Oppgradering av fôrdyrkingen er et område de har tatt tak i. De har valgt ei høstelinje med rundballer som er fleksibel og som gir mulighet til å ta et skifte eller tre når godværet kommer. Opprydding langs jordkanter, sammenslåing av teiger og pløying av gammel eng vil gi bedre avlinger. De har de siste åra dyrket opp 50 dekar jord. I tillegg er de i gang med nydyrking på 45 dekar. Lettdrevet jord nær fjøsdøra som de kan kjøre gylle på med stripespreder er gull verdt. Etter hvert mener de at de skal klare å være sjølforsynt med grovfôr. Per nå har de en god avtale om å kjøpe høyensilasje som kommer på returtransport fra Dokka.

Vurderer mer høstkalving

De vurderer å legge om til mer høstkalving. Utmarksressursene ligger der som en mulighet til to måneder med gratis fôring. Det som holder dem igjen, er at da vil kalvinga komme samtidig med skolestart. Steffen jobber nå som assisterende rektor på Sunnfjord Folkehøgskule og mesteparten av oppfølginga av kalvinger vil da falle på Else Renate.

Kalvingsfri i juli og i jula

Som driftsledere har de rett og slett bestemt seg for at de vil ha noen «pauser» i fjøset. Derfor inseminerer de ikke i slutten av mars og heller ikke i oktober. I tillegg inseminerer de ikke i juli noe som gjør at de får bedre tid til å

følge opp lamminga i april. Ettersnølerne på våren bedekkes med en herfordokse. Dette er praktiske og gode tilnærminger som gjør en forskjell i fjøset og som de tror de vinner i stedet for å tape penger på.

Finn trivselsnivå og kapasitetsnivå

200 000 liter mjølk, framføring av Kvalitetskalv og en mindre besetning med sau har brukerparet satt som grense for hvor omfattende drifta skal være. I tillegg skal de ha rom for en jobb utenom gården.

Mange utenom næringa har et bilde av at det å vokse opp på gård er idyll. Arbeid og fritid flettes sammen, og derfor blir det så viktig å skape en hverdag med tid til barna og hverandre. Det hjelper å være interessert og motivert, men det koster likevel å sette grensene. Det er tøft å holde igjen når fjøset teoretisk kunne romme flere dyr. Det er nødvendig å sette ei kapasitetsgrense.

Valg av utstyr handler om hva gården trenger, ikke hva bonden har lyst på. Nøkternhet er avgjørende.

- Vi skal drive på en slik måte at vi skal kunne tåle ei framside i VG, sier Steffen.

Avslutningsvis kommer de på alle de bør takke, og det handler om familie, rådgivere, entreprenører, bankforbindelser – i det hele tatt hele laget. Neste steg er på planleggingsblokka er nybygg til sauene.

> Vi skal drive på en slik måte at vi tåler å stå på forsiden av VG

Smått til nytte

NÅR SKAL KUA UTRANGERES PÅ GRUNN AV YTELSE?

Jytte Kurtzman Olesen i Vestjysk Kvæg anbefaler alle å få lagd seg et regneark for å beregne når ei ku skal utrangeres (og spør gjerne rådgiveren om hjelp). Med en melkepris i Danmark på DKK 4,0 og fôrkostnader pr. ku og dag på DKK 60 er kravet til dagsavdrått 17,5 kg EKM. Går melkeprisen ned til DKK 3,74 vil kravet til kg EKM være 18,7 med samme fôrkostnad.

Kvæg 6/2022

Plastplater

Bergerud Gard

1735 Varteig - Tlf. 918 45 004 - ole@bergerud-gaard.no

www.bergerud-gaard.no

DET GODE BONDE-LIV I ENDRING

Økologisk drift, arbeidsplass på gården til begge, voksent brukerpar, ku og kalv sammen og bygge etter ressursgrunnlag var viktige elementer i søknaden til Innovasjon Norge.

Ku og kalv sammen er ikke nytt for Karianne og Bjørgulf Telneset, men ku, kalv, løsdrift og robot er nytt. – Vi mener, og forskning har vist, at storfe blir mer sosiale, vokser bedre og blir smartere av å være sammen.

Solveig Goplen
solveig.goplen@tine.no
Tekst og foto

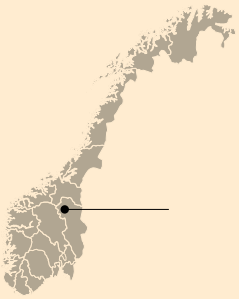

Stortelneset i Tynset kommune i Innlandet

- Karianne og Bjørgulf Telneset
- 196 000 liter i mjølkekvote

Aktuelle for å bygge om til løsdrift med robot i voksen alder

For to år siden leverte Karianne Telneset inn sin «oppsigelse» fra videre jobb i det gamle båsfjøset til mannen Bjørgulf da de satt ved kjøkkenbordet. Han forsto raskt at det valget de hadde tatt for 5–6 år siden om å fortsette mjølkeproduksjon i det relativt godt vedlikeholdte båsfjøset ikke var bærekraftig for de neste 15 årene.

To alternativer

De to alternativene som nå utpekte seg var at Karianne gikk ut i annet arbeid, mens Bjørgulf fortsatte som mjølkeprodusent og tilpasset produksjonen. Det andre alternativet var å bygge et velferdsfjøs både for mennesker og dyr slik at de sammen kunne drifte enheten, utvikle den og gjøre den enda mer bærekraftig for framtida. Med to tenåringsdøtre som ikke var opplagt interessert i å videreføre gårdsdrifta innså de samtidig at garden kanskje ikke blir i slekta selv om de er 10. generasjon på gården. Selv kjøpte brukerparet gården av en barnløs onkel til Bjørgulf i 2000. Da var Bjørgulf nylig ansatt som jordbrukssjef og Karianne som rådgiver i Tine. Meningen var at de skulle drive noen år sammen med onkel Jørn, men han var en kar uten beslutningsvegring og fant ut at han ville selge uten å vente på at han skulle oppnå alder for å ta ut tidligpensjon for bønder.

Jordhelse, dyrehelse og etnologi

Brukerparet la om gården til økologisk drift 2008. En skifteplan

med vekstskifte for å forebygge nematoder på kløveren, der to år med åpen åker er viktig for å holde unna ugras og unngå kløvertretthet. Det å være i forkant og styrke både jordas helse og dyras helse motiverer. Karianne utdannet seg som dyrehomøopat i 2006. Da startet hun egen praksis og sluttet samtidig som rådgiver i Tine.

Fjøset var et rasjonelt velfungerende båsfjøs fra 1973. De fortsatte med høstkalving og begynte med ku/kalv sammen på beite på dagtid for deretter å stenge kalvene inn i binger når kyrne kom inn til kvelds. Karianne og Bjørgulf ga alltid kalvene et mål melk fra melkebar under morgenstellet før de fikk bli med kyrne ut igjen mette og gode. Det å jobbe på lag med dyra ved hjelp av stemmebruk og egen atferd er et spennende område å bruke som arbeidsredskap.
- Storfe er utpreget flokkdyr og det har vi alltid hatt god nytte av, jamfør i seterområdet i Gammeldalen, der vi kan lokke inn flokken med stemmen, sier Bjørgulf.

Velferdsfjøset tar form

Alle planleggere som har vært inne for å hjelpe brukerparet i planleggingа har blitt utfordret til å planlegge et «alternativt» fjøs. Fjøset er bygd i tre med fôrbrett langs vegg i 90 grader på gamlefjøset. Langs fôrbrettet er det spalt over flyterenne som er 1,5 m dyp der gjødsla flyter inn i den gamle kjelleren som ellers er utbedret med nye stolperekker og reparasjon av dragere. Velferdsavdeling som har to fødebinger og seks liggebåser med tilknytning til kalvegjømmet har direkte forbindelse til gammel kjeller, mens området rundt roboten har flyterenne.

Nyfjøset ellers er et stort areal med talleavdeling med brede trapper både mot fôrbrett og robot. Kortreist flis fra egen skog pluss innkjøpt halm skal brukes i talla. Det er tatt et lite forbehold, slik at dette området kan bygges om til tre rekker med liggebåser, hvis talle ikke vil fungere. Bred dobbeltdør ut til et stort lufteområde er viktig for dyreflyten. Karianne og Bjørgulf har ingen planer om å slutte å lufte kyr selv om de nå ikke har noe krav om det i Debioregelverket.
- Vi legger merke til at både kyr og kalver gjerne vil ut på beite/

Frokost etter morgenstellet er viktig for trivsel. Karianne og Bjørgulf Telneset ser på seg selv som et godt team som får til mye sammen.

luftearеal og «steppene» (talleområdet) for så å søke inn i «skogen» (velferdsavdeling med binger), sier Karianne.

Økonomi i prosjektet

Prosjektet ble støttet med 22 prosent (1,7 millioner) fra Innovasjon Norge, derav 400 000 kroner fordi de har bygd i tre. Driftsplan er utarbeidet av regnskapskontor, og de har i tillegg hatt en gjennomgang med økonomirådgiver i Tine. Fjøset er prosjektert av Tine og FK og det er brukt lokale bedrifter til alt arbeid. Karianne og Bjørgulf mener at det er svært viktig for lokale bygdesamfunn at slike prosjekt gir arbeid lokalt. Erfaringene er at de konkurrerer både på pris og kvalitet og er løsningsorienterte. Fjøset er nå sluttført, og omgjøringen av det gamle fjøset er en helt vesentlig del av prosjektet. Gode romslige binger med gode grindløsninger gjør det lettstelt og enkelt å flytte dyr.

Ku/kalv/robot

I nyfjøset får kalvene være sammen med mor i fødebingen før de flyttes videre i velferdsavdeling der det er kapasitet til seks kyr med kalv. Karianne og Bjørgulf har videreført praksisen med å stenge fra kalvene i kalvegjømme på natt. Dermed vennes de til melkebar og kyrne oppsøker roboten. Kalvene får være sammen med mor på dagtid. De kan gå fritt i velferdsavdeling/talleområdet. Planen var opprinnelig å holde ku og kalv sammen i lukket velferdsavdeling den første måneden, men de har ikke sett at det er nødvendig. Kalvene avvennes fra mor ca. sju uker gamle, men får samvær (med neselapp for å hindre amming) i et par uker til. Når kalven ikke lenger får mjølk fra kua gir Karianne og Bjørgulf mjølk fra bar fram til de er tre måneder gamle.

Ingen har noen klar «oppskrift» på hvordan robot/ku/kalv kan løses. En idé er å reservere en spene til kalv, men Karianne og Bjørgulf ser foreløpig ikke behov for det. Celletallet lavt, så det er eventuelt bare alarmene om at det er liten mjølkemengde i kjertler fra enkeltspener som kan være irriterende. Det er normalt i et slikt driftsopplegg.

Bondevelferd i nyfjøset

Karianne forteller at arbeidshverdagen er totalt endret. I det nye driftsopplegget føler hun mer på at hun er en servicearbeider… Mye av arbeidet består i å legge merke til hva enkeltdyra trenger. Tungt arbeid som møkkskraping er nesten borte. Grindløsningene er hun veldig fornøyd med. Det er lett å flytte dyr.

Bjørgulf og Karianne mener at de nå har bygd en arbeidsplass for framtida. Det er mye de må lære seg, som trigger… Fjøset gir mulighet til å ta vare på helsa både fysisk og mentalt.

Bildeserie fra fjøset med talleavdeling med trapp, bred utgang til luftegård/uteareal, velferdsavdeling og det velfungerende gamlefjøset.

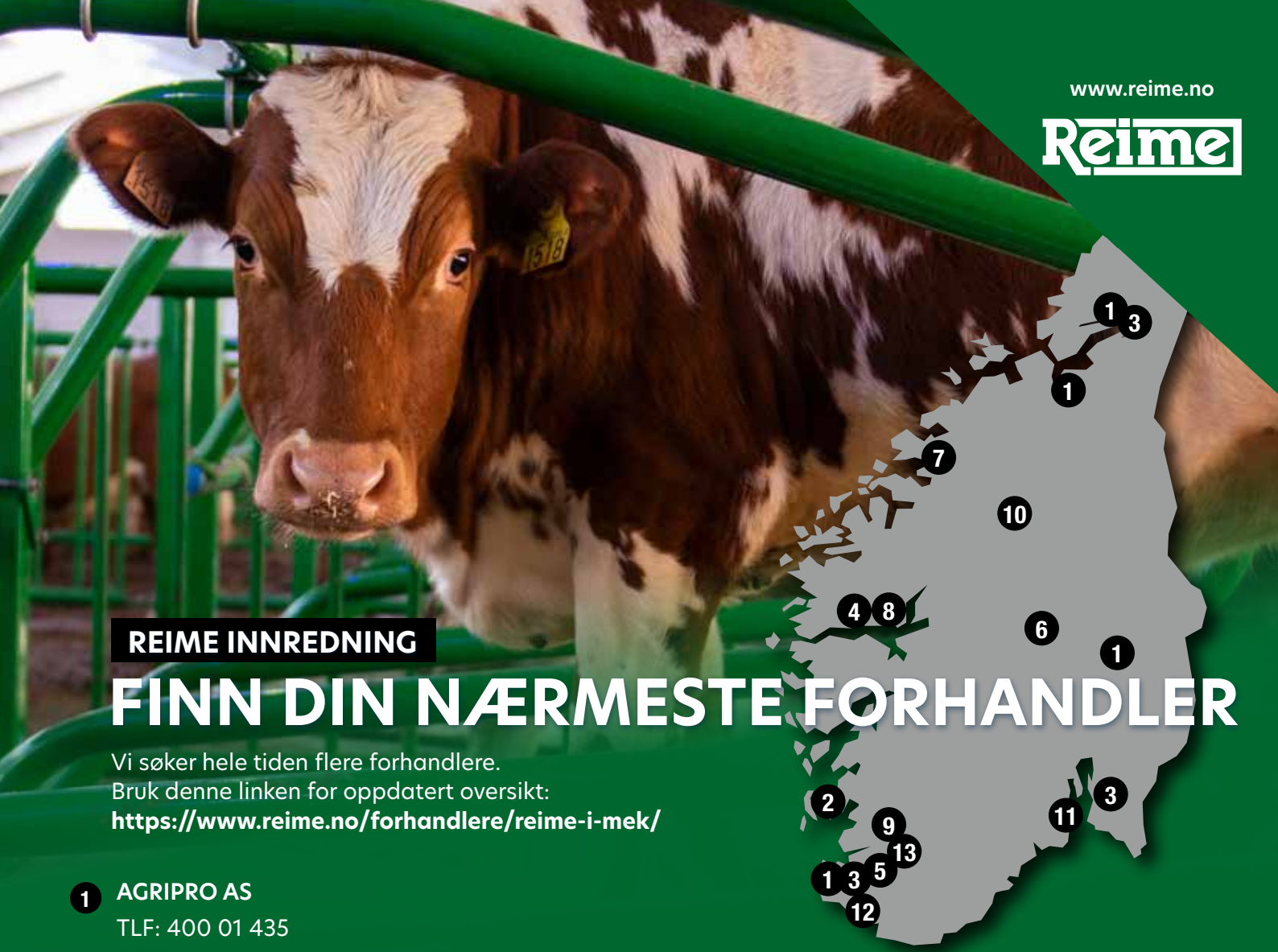

www.reime.no

Reime

REIME INNREDNING

FINN DIN NÆRMESTE FORHANDLER

Vi søker hele tiden flere forhandlere.
Bruk denne linken for oppdatert oversikt:
https://www.reime.no/forhandlere/reime-i-mek/

1 AGRIPRO AS
TLF: 400 01 435
E-post: post@agripro.as

2 AKERSHUS TRAKTOR HAUGALAND
TLF: 901 83 113
E-post: john.egil.froystad@akershustraktor.no

3 BRI LANDBRUKSBYGG
TLF: 69 80 88 20
E-post: post@brilandbruksbygg.no

4 FJORDANE LANDTEKNIKK
TLF: 975 27 527
E-post: post@fjlandteknikk.no

5 FRAFJORD BYGG
TLF: 986 64 294
E-post: post@frafjordbygg.no

6 FRON TRAKTOR SERVICE AS
TLF: 612 92 460
E-post: post@frontraktorservice.no

7 G.K. RØE
TLF: 957 81 234
E-post: post@gkroe.no

8 HUGO AASEN
TLF: 917 09 576
E-post: hugo@hellenes.as

9 MØGEDAL MEK. VERKSTAD
TLF: 52 79 25 30
E-post: post@mogedal.no

10 OTTADALEN MØLLE
TLF: 61 21 18 20
E-post: post@ottadalen.norgesfor.no

11 STOKKE LANDBRUKSTEKNIKK
TLF: 90 57 11 92
E-post: post@montasje.net

12 VOLD LANDBRUKSBYGG
TLF: 404 27 033
E-post: kjell.vold@lyse.net

13 ÅRDAL LANDBRUK
TLF: 51 75 26 40
E-post: butikk@ardal-landbruk.no

GOD DRIFT OG LITE GJELD ER AVGJØRENDE

Er du dyktig og har et godt driftsresultat og lite gjeld er det fullt mulig å få til ombygging til løsdrift for mindre besetninger.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Lyder Sund er finansrådgiver i Innovasjon Norge i Nordland. Han har også bakgrunn som melkeprodusent, men gården på Trofors ble overdratt til sønnen Petter i fjor. Som representant for Innovasjon Norge er Lyder opptatt av at vi får med flest mulig av bøndene med båsfjøs over til løsdrift. Samtidig maner han til nøkternhet i planleggingen slik at vi unngår at de som tar spranget går på en baksmell.

- Du skal ikke leve for gården – det er gården som skal gi liv, er mottoet for Lyder.

Familiens bestilling til gårdsdrifta

Starten på et fjøsprosjekt må være at familien sammen setter seg ned og finner ut hva de ønsker for framtida. Dette betyr å diskutere bruk av gården ressurser, verdivalg i drifta, familiens forventninger til økonomi, ferie og fritid, økonomi og om to skal ha sitt arbeid på gården eller om en eller begge skal hente inntekter utenom melkeproduksjonen. Kort sagt hva slags liv ønsker de seg.

- Det er en fryktelig dårlig start på en prosess at bonden begynner dialogen med fjøsselger før familien i det hele tatt er involvert, slår Lyder fast.

Finansrådgiver Lyder Sund i Innovasjon Norge er opptatt av at banker, regnskapskontorer, rådgivere i landbruket og Innovasjon Norge skal være mest mulig samstemte i kravene de stiller til lønnsomheten i fjøsprosjekter.
Foto: Fred Endresen

Han forteller at Innovasjon Norge ikke bare vil være en søknadsbehandler, men ønsker å være en sparringpartner i prosessen.

Største stopperen er gjeld

– Største stopperen for å realisere løsdrift for 20–25 kyr er gjeld, sier Lyder. – *Hvor mye gjeld tåler den som skal investere for at det fortsatt skal være igjen noe til arbeidsvederlag?*
- Det er vanskelig med tommelfingerregler her, for mens et bruk med et høyt kostnadsnivå bare tåler totalt 18 – 20 kroner pr. kvoteliter, kan et bruk av tilsvarende størrelse men med nøkternt kostnadsnivå og god drift tåle 35–40 kroner pr. kvoteliter, svarer Lyder.

Gjeld brukeren allerede har skal også betjenes. Derfor advarer Lyder mot å overdra gården til en pris som gjør at de som tar over ikke har mulighet til å investere i fjøsombygging fordi den totale gjeldsbelastningen blir for stor.
- Det kan bety at de som selger gården knapt sitter igjen med mulighet til å kjøpe seg en bolig, men slik er realitetene.

Realistisk vurdering av arbeidstimer

Lyder er videre opptatt av at det må være realisme i beregningene av arbeidskraft. Hvis besetningen skal utvides med flere kyr krever det arbeidstimer, og det er begrenset hvor mye en person kan klare. Uten å anslå det eksakt mener Lyder en årlig arbeidsinnsats på over 3 000 til 3 500 timer over flere år er urealistisk, men at 2 500 timer er innenfor det mange vil kunne klare.

I vurderingen av søknader om investeringsstøtte forteller Lyder at de bruker en timesats på 200-250 kroner i arbeidsvederlag for

Sønnen Petter har overtatt gården på Trofors. – Hvis Petter skulle betalt full pris for totalverdien av gården ville han ikke hatt sjanse til å overleve som melkeprodusent, slår Lyder Sund fast. Foto: Rasmus Lang-Ree

melkeproduksjon. For å anslå timeforbruket bruker de erfaringstall fra Fram Agro og tall fra Nibio (NILF).

Må inngå kompromisser i planleggingen

- Mens vi tidligere tenkte robotfjøs med velferdsavdeling pluss, pluss må vi nå finne kompromisser, understreker Lyder.

Kompromisser kan bety å utnytte det gamle fjøset i kombinasjon med noe nytt og satse på en trinnvis investeringsprosess. En slik prosess kan begynne med en liggeavdeling sammenkoblet med det gamle fjøset, bygg for ungdyra i trinn to og så mekanisere opp med for eksempel en melkerobot i trinn 3.
- Med et slikt løp over 5–7 år reduseres risiko og bonden rekker å

ET EKSEMPEL PÅ HVA RESULTATGRADEN BETYR

Omsetning ca. 11 kroner pr. kvoteliter betyr 2 millioner for ei kvote på 180 000 liter. Med en resultatgrad på 40 prosent er det igjen 800 000 kroner. Hvis gjelda er ca. 5 millioner går ca. 20 prosent av omsetningen til å dekke renter og avdrag. Det betyr 400 000 kroner for dette bruket, og da er det 400 000 kroner igjen som familien skal klare seg på. Hvis dette bruket klarer å heve resultatgraden til 50 prosent vil det gi 200 000 mer i økt handlingsrom. Altså øker det familien har til disposisjon fra 400 000 til 600 000 kroner.
Det økte handlingsrommet kan brukes til:
- Produksjonen kan tas ned og det vil være et alternativ til å måtte finansiere fjøsprosjektet med økt dyretall.
- Økt budsjett for innleie av ekstra arbeidskraft.
- Å tåle inntil 50 prosent større gjeldsbelastning.

ned betale noe på trinn 1 før neste trinn skal realiseres. Det er mer betryggende å iverksette trinn 2 og 3 når en for seg selv og banken har vist at en «klarer» driftsplanen, og kanskje litt bedre. Driftsplanen er tross alt bare en antagelse om fremtiden, avslutter Lyder.

Selv med kompromisser kan det være nødvendig å utnytte ledig arbeidskapasitet til andre ting på gården som gir inntekt som for eksempel skogsdrift og snø-brøyting. Men husk at slike kompromisser ikke går på tvers av familiens forutsetninger for gårdens utvikling.

Realisme i økt ytelse

Besetningsytelsen er en svært viktig faktor for lønnsomheten i et fjøsprosjekt. Kan ytelsen økes fra 8 000 til 12 000 kg kan en klare seg med å bygge 2/3 så stort fjøs til samme kvoten, men Lyder maner til nøkternhet. Han mener en bonde som legger inn en slik økning skal argumentere svært godt for å nå fram. Da gir det mer realisme å vise at en klarer å øke ytelsen i båsfjøset før en søker om investeringsstøtte.

Store krav til bonden

Lyder mener det stilles store krav til bonden som skal få til et funksjonelt løsdriftsfjøs for 20 til 25 kyr – en må være dyktig i alle ledd av drifta. I tillegg må en være nøktern og ha stor egeninnsats i alt som gjøres.

Det er aldri lønnsomt å kjøpe en ny plog, men før eller senere må du gjøre det, før den ramler sammen. Lyder bruker dette som eksempel for å vise at en investering for å ta skrittet fra båsfjøs til løsdrift for 20–25 kyr ikke vil være lønnsom fra dag en, men på et tidspunkt må det skje om det fortsatt skal være melkeproduksjon på gården. Med god drift før en går til Innovasjon Norge har en rygg til å bære en større gjeldsbelastning, og det kan være det som gjør det mulig å realisere slike prosjekter uten særlig økning i kvote og dyretall.

LYDERS RÅD FOR Å FÅ TIL LØSDRIFT FOR MINDRE BESETNINGER

- Involver hele familien fra starten, vær lojale med føringer gitt av familien i den videre prosess
- God drift gir kan finansiere mye og gir økt handlingsrom
- Allerede mye gjeld begrenser det som er mulig å få til
- Del gjerne opp prosjektet i flere trinn over 5 – 7 år
- Investeringer som kan utsettes må utsettes (for eksempel fôringssytemer)
- Øk ytelsen i gamlefjøset før du bygger om
- Vurder å leie framfor å kjøpe kvote
- Vær nøktern i vurdering av arbeidsbehov i nytt fjøs og hvor mye du kan jobbe selv

« Med god drift før en går til Innovasjon Norge har en rygg til å bære en større gjeldsbelastning »

Fjøset på Oppigarn Fellingfors som nå er overtatt av sønnen Petter ble bygd i 2005 og melkerobot ble installert i 2011. Foto: Rasmus Lang-Ree

Les reportasjen fra gården til Lyder Sund i Buskap nr. 3 i 2020 (se buskap.no–finn riktig utgave eller søk på Oppigarn Fellingfors). Han og sønnen Petter er med i Genopodden som ble lagt ut 7. desember–se *geno.no/fagstoff-og-hjelpe-midler/genopodden/*

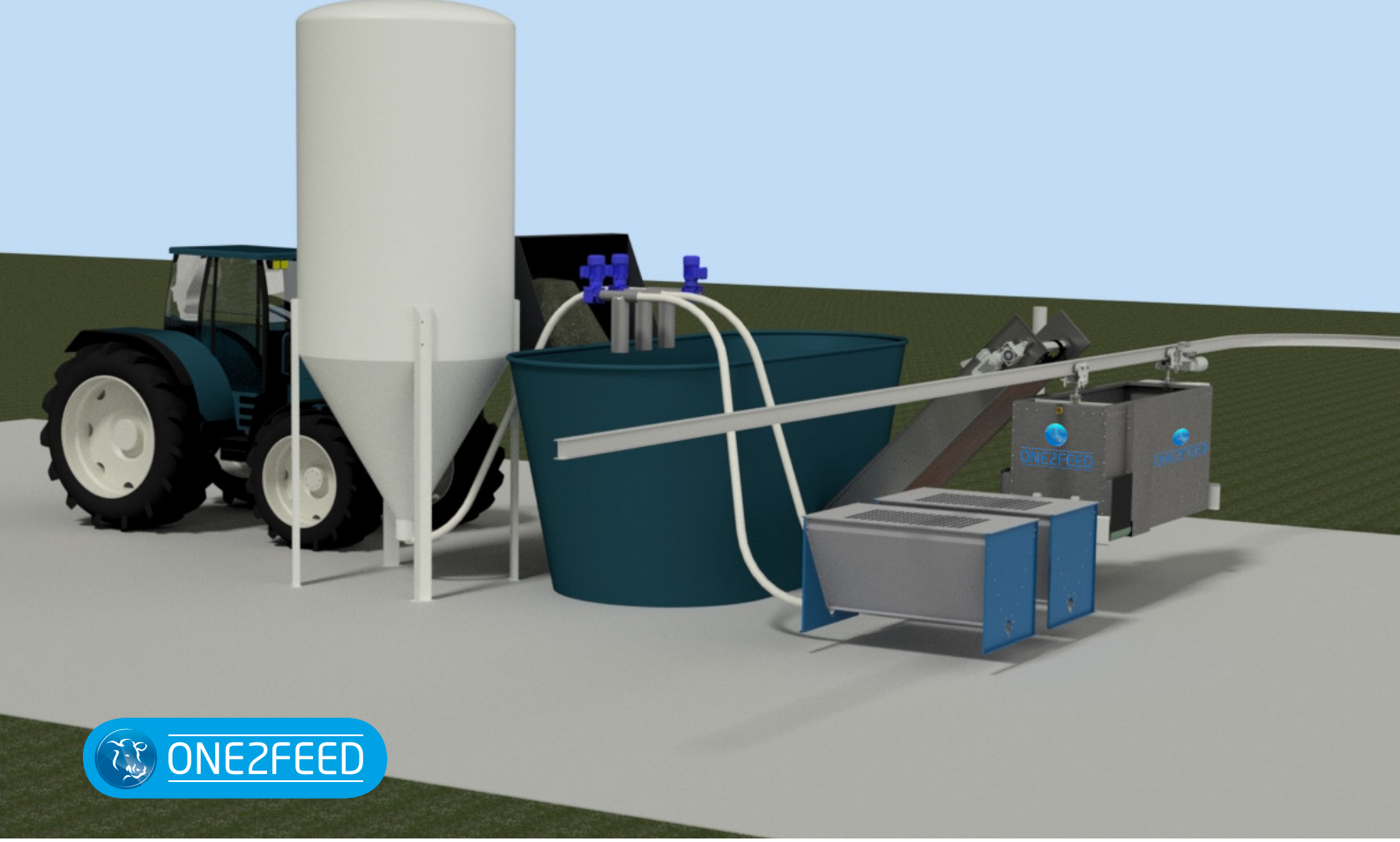

NYHET! One2Feed FEEDER

- Driftssikker vektbasert distribusjonsvogn i rustfritt stål
- Bredde kun 110 cm
- Leveres med batteri, litiumbatteri eller strømlederskinne

En mindre utgave av vogna kalt One2Feed Bedding kan også leveres som strøanlegg for sagflis eller halm.

One2Feed er en dansk designet og produsert fôringssystem. I 2008 ble det automatiske fôringssystemet One2Feed introdusert på markedet. Siden den gang har systemet bevist sin verdi for melkeprodusenter i mange land, spart arbeidskraft, optimalisert service og økt lønnsomheten. Konstruksjonen er basert på holdbare utprøvde teknologier og komponenter, som krever et absolutt minimum av service og vedlikehold.

KONTAKT OSS FOR MER INFORMASJON

Agripro AS • www.agripro.as • post@agripro.as • Tlf: 400 01 435

AGRIPRO
I-MEK SERVICE BIOGASS

Prosjekt Innlandsfjøs

PLANEN SOM STREKKER SEG LENGER ENN FJØSET DITT

Det er ganske vanlig i forbindelse med en byggesak at fokuset blir på det kommende bygget og prosessen med å få dette på plass. Erfaringsmessig ser en ofte at det ikke går lenge før tankene begynner å snurre rundt med noen nye ideer igjen. Henger da de siste ideene sammen med tidligere ideer? Tenker du langt nok framover?

Lars Erik Ruud
Førsteamanuensis Høgskolen i Innlandet/Prosjektleder Innlandsfjøset
lars.ruud@inn.no

Er du trygg på din egen forretningsidé har du et langsiktig mål å jobbe mot og du får en større sannsynlighet for å lykkes. Oppdeling av planen i flere trinn over tid gjør det mulig å bygge stein på stein. Foto: Jumpstory

Langsiktig planlegging

I forbindelse med strategisk planlegging skilles det ofte på langsiktige strategiske, taktiske og operasjonelle forhold. Det strategiske forklares mange ganger med spørsmål om hva en skal drive med på lang sikt. Dette kan handle om valg av produksjonsform og volum, men innebærer også at en må ta beslutninger om nybygging, ombygging, flytting, salg, leie og så videre. Dette er store og viktige valg som det gjerne går lang tid mellom hver gang en tar opp til ny vurdering.

Involver familie og nære omgivelser i diskusjonen om verdi- og veivalg. Foto: Jumpstory

Dele prosjektet opp i flere trinn

I mange tilfelle er ønskene også større enn lommeboka. I stedet for bare å la ønsker gå i glemmeboka, kan en kanskje muliggjøre drømmen ved å dele prosjektet opp i flere trinn over en lengre tidsperiode, kanskje over flere tiår. Jo mer marginalt prosjektet er, jo viktigere er en god langtidsplan. Ved å bygge ut i trinn er det imidlertid viktig at en også jobber med å detaljplanlegge en del av de seinere trinnene. Denne langsiktige planleggingen gjør da at de ulike trinnene henger sammen, og at trinn en blir en grunnstein for seinere trinn. Husk også at sjøl om dine behov og motivasjoner er helt unike for deg, betyr det likevel at svarene på disse utfordringene nesten alltid er å finne i standardløsninger. Standard er alltid mye billigere enn spesial.

Veivalg samkjørt med forretningsplanen

Når en skal gjøre en investering, vil det ha konsekvenser for økonomien på gården i lang tid framover – på godt og vondt. De veivalgene en tar bør også være godt samkjørt med forretningsplanene på gården; det du skal gjøre for å ha noe å leve av. Er du trygg på din egen forretningsidé har du et langsiktig mål å jobbe mot og du får en større sannsynlighet for å lykkes. Tidsfaktoren står sentralt i all forretningsutvikling. Jo lengre tid en grunnleggende idé har gyldighet og kan benyttes, jo flere år bidrar den til inntekter. Det er derfor om å gjøre å jobbe fram en forretningsidé som holder mål over tid – og å holde seg til denne over et lengre tidsrom. Er idéen feilslått må en jo revidere denne eller forkaste den helt, men inntil da; stick to your plan!

Hva vil du oppnå med investeringen?

Før du begynner jobben med å utforme en forretningsidé, kan det være nyttig å jobbe grundig med verdi- og veivalg. Dette er spørsmål som dreier seg om hva vil du egentlig oppnå med investeringen din? Hva slags forhold har verdi for deg med tanke på utbyggingen? Det er også en fordel å tørre å tenke i virkelig lange baner; hva ønsker du å få ut av livet ditt, gjerne i form av en slags livslang karriereplan. Denne typen spørsmål egner seg ikke i enerom, men betinger at både familie og nære omgivelser tas med på råd og involveres. Her kan også rådgivingen bidra med nyttig erfaring og systematikk. Sørg imidlertid for at du bruker rådgivingen riktig. På veldig generelle spørsmål får du gjerne generelle svar som kanskje ikke bringer ditt prosjekt videre. Har du tenkt gjennom konkrete forhold du trenger et eksternt blikk på, får du gjerne mye mer konkrete svar. Da får du den rådgiveren du betaler for.

Mellomlangt perspektiv

Det taktiske nivået har fokuset mer på hvordan ulike oppgaver skal utføres, og bør være en oppfølging av de beslutningene en har gjort på strategisk nivå. Om en har bestemt seg for at den strategiske beslutningen dreier seg om å produsere mjølk og kjøtt med utgangspunkt i gårdens ressurser, dreier de taktiske valgene seg om anskaffelse av egnet utstyr til dette, sikker drift, økonomioppfølging, vedlikeholdsavtaler, leveringsavtaler og så videre. Mange forhold egner seg for kvalitetssikring og forbedringsarbeid gjennom kontinuerlige

registreringer og oppfølging fra år til år. I forbindelse med et nytt byggeprosjekt, vil denne typen informasjon kunne ha stor verdi for å ivareta fremtidig drift i den nye løsningen. Den nye løsningen ble da til for å løse problemer i drifta, og ikke av lyst eller tilfeldighet. En investering vil kunne bety en endring av driftsopplegg, arbeidshverdag, samarbeid eller familieinvolvering. For å oppnå den forbedringen en drømmer om, må det imidlertid planlegges. Uten plan blir framtidssituasjonen – uten plan. Start gjerne med å vurdere dine styrker og svakheter; er det for eksempel noe du må profesjonalisere deg på for å oppnå drømmen din?

Mange veier til målet

Endringene en håper å oppnå kan ligge i en rasjonalisering av daglig drift, bedret lønnsomhet eller mer tid til familien. Det er gjerne mange veier til målet, og en løsning kan gjerne være like god som en annen. Vær imidlertid klar over at det som fungerer på en gård, ikke nødvendigvis vil være en god løsning hos deg. Et eksempel på dette er valg av mjølkesystem. Litt forenklet koster en mjølkerobot omtrent 200 000 kr per år i drift og verditap. På en gård med 500 000 liter kvote tilsvarer dette en mekaniseringskostnad på 40 øre per liter per år, mens kostnaden blir 2 kr per liter på en gård med 100 tonn kvote. Den samme tekniske løsningen vil altså innebære en vesentlig forskjell i lønnsomhet på to ulike gårder. Dermed må en nøye vurdere den driftsøkonomiske konsekvensen av alle de tekniske valgene som skal gjøres i en slik endringsprosess. Nye løsninger kan også bety et behov for kompetanseheving for å hente ut de ønskede fordelene.

> «samme tekniske løsningen vil altså innebære en vesentlig forskjell i lønnsomhet på to ulike gårder.»

Operasjonelt perspektiv

Det operasjonelle perspektivet dreier seg om hvem som skal gjøre hva, hvordan og når, rett og slett de daglige rutinene. Dette dreier seg mye om logistikk/vareflyt og praktisk jobbing, men hvordan arbeidsoppgavene kan utføres henger også sammen med de foregående strategiske trinnene. Har du valgt enkle og driftssikre systemer? Har du satt av passe med plass, og plassert funksjoner hensiktsmessig i forhold til hverandre? Har du tenkt arbeidsoppgaver ned i skritt og bevegelser – og mekanisert bort tungt manuelt arbeid?

Du som må leve med konsekvensene

Uansett hvor en befinner seg i forhold til et byggeprosjekt eller en planlagt endring, er det av stor betydning å huske at det er kun du sjøl som vil være den personen som skal følge dine planer gjennom hele livsløpet. Det vil også være du som må leve med konsekvensene av alle kortsiktige og langsiktige planer. Har du for eksempel tatt hensyn til at døgnet bare har 24 timer, eller har du bygd inn så mye kostbare tekniske løsninger at du i praksis tvinges til å jobbe et halvt årsverk utenom gården for å betale for «fleksibiliteten»? Det å drive en gård er et heftig prosjekt. Det er ikke et «one-man-show», men en trenger gode støttespillere rundt seg. God planlegging og god kommunikasjon kan også gjøre det lettere å involvere seg for familie og nabolag. Dette blir gjerne spesielt tydelig i forbindelse med et byggeprosjekt hvor mye kan gå «på stumpene løs».

Smått til nytte

MER PLASS BETALER SEG

I et forsøk ble to grupper av kyr sammenlignet. Alt var likt i fôring, oppstalling og stell bortsett fra at ene gruppene hadde et totalt fjøsareal på 14 kvadratmeter pr. ku, mens andre gruppen hadde 9. Melkeytelsen var markant høyere i gruppen som hadde mest areal. Utslaget var størst for førstegangskalverne som melket seks prosent mer da de fikk mer plass. Kyrne i gruppen med mest plass utnyttet døgnet bedre. De lå en time mer, spiste 10 minutter lengre og hadde 67 minutter kortere oppholdstid i gangarealene.

maskinbladet.dk

HEKTNER MASKIN

Eksperter på gjødselhåndtering

Alt du trenger til gjødselhåndtering

Trenger du nytt utstyr i 2023? Bestill i god tid!

Ta kontakt for tilbud - salg@hektner.no

Tlf: 63 83 90 00 - hektner.no

GROVFÔRET BESTEMMER

Grovfôrets fordøyelighet er avgjørende for valg av kraftfôr – velg billig hvis du kan, dyrt hvis du må.

Erik Brodshaug
Spesialrådgiver
Tine rådgivning
forskning og fag
erik.brodshaug@geno.no

Statistikken over innsendte surfôrprøver og melkeleveransene viser så langt i år at mange nok opplever en krevende fôringssesong. Stort sett over hele fjøla ligger nå både melkeytelsen og kraftfôrforbruket rapportert i Kukontrollen på sitt laveste nivå siden 2018-sesongen.

Kostnadsjakt

Kostnadsjakt er et ord som har festet seg hos mange i disse krevende tider. Kraftfôrleverandørene våre rapporterer om en tydelig dreining i salget av kraftfôr i løpet av året. Totalsalget har gått noe ned og de billigste variantene øker merkbart i omfang.

Man kan jo være optimistisk og håpe på at det skyldes mangeårig innsats og til dels masing om å øke norskandelen og bruken av norskproduserte råvarer på bekostning av importert. Galopperende kraftfôrpriser kombinert med den generelle kostnadsøkningen på innsatsfaktorene i landbruket som ellers i samfunnet, er nok den viktigste årsaken til at flere nå velger de billigste kraftfôrtypene.

Litt forenklet sagt kan du spare 25 prosent kraftfôrmengde på å øke fordøyelighet i surfôret med 5 prosentenheter.

Hvis du har grovfôr med 72 prosent fordøyelighet (OMD) og bruker 30 kg kraftfôr per 100 kg energikorrigert melk, kan du redusere kraftfôrandelen til 22,5 og spare ca. 700 kg kraftfôr per årsku. Foto: Solveig Goplen

For noen blir dette sparket i baken for å ta tak og gi det norske kornet en sjanse og redusere kraftfôrkostnadene. Rogalendingene som i år oppnådde 75 prosent fordøyelighet (OMD) i gjennomsnitt (Tabell 1), og mange som ligger rundt 80 har gode muligheter for å gjøre nettopp dette.

For andre kan det være et risikoprosjekt med tanke på å fylle kvota. Vi ser tydelig på i tabellen at så godt som hele kystlinja har slitt og må handle deretter.

Vombelastning

For de som måtte være i tvil; begrepet vombelastning i NorFor/Tine OptiFôr sier noe om forholdet mellom lettløselige karbohydrater (sukker og stivelse) i forhold til fiberinnholdet i rasjonen.

Er fiberandelen høy blir vombelastninga lav og motsatt. Vi bruker vombelastning som et uttrykk for hvor stor risiko det vil være for at dyra skal utvikle sur vom. Registrere om møkka er blaut og lukter surt og dyra litt gustne er en god avsjekk i praksis. Blir vom-miljøet for surt virker ikke lenger de gode bakteriene som hjelper drøvtyggerne våre så de kan utnytte fiberrikt grovfôr like godt.

Det kan være lett å tenke at når grovfôret blir slått litt for seint på grunn av krevende værforhold i slåtten, så vil det i alle fall bli rike-

Tabell 1. Resultat fôranalyser 2022.

Fylke	TS	Aske	Råprotein	LProtein	NDF	iNDF	Sukker	OMD	Melkesyre	Eddiksyre	NH3-N	pH	NEL20	AAT20	PBV20
Rogaland	344,78	72,67	148,12	668,49	482,31	150,02	73,77	74,88	45,00	11,21	99,88	4,55	6,27	80,02	25,87
Viken	426,71	72,13	147,79	589,92	485,56	168,82	65,92	73,46	40,62	10,64	84,30	4,74	6,17	78,96	27,17
Vestfold og Telemark	401,52	70,38	149,28	609,91	481,98	175,88	75,73	73,07	38,56	10,55	90,68	4,57	6,12	78,59	29,37
Innlandet	370,37	70,65	153,76	610,65	506,70	175,44	75,70	71,95	40,13	12,42	87,01	4,61	6,09	78,75	33,34
Agder	416,87	66,76	153,95	612,51	511,52	182,49	91,76	71,47	31,87	11,33	87,53	4,69	6,04	79,67	32,14
Møre og Romsdal	269,41	71,52	146,14	599,50	513,35	186,56	74,86	71,28	54,48	13,09	90,47	4,38	6,05	76,83	29,07
Trøndelag	316,70	69,59	142,07	594,76	518,48	181,08	73,42	71,21	51,21	13,19	86,85	4,39	6,04	77,22	24,65
Vestland	285,13	73,24	147,41	591,46	515,88	184,51	71,33	71,21	57,07	13,19	87,21	4,34	6,05	76,90	30,15
Nordland	352,32	66,93	142,46	585,45	526,25	193,06	81,07	70,35	41,70	12,24	83,49	4,50	5,96	78,01	23,83
Troms og finnmark	349,90	65,40	137,43	584,05	532,96	212,19	77,31	69,08	42,92	13,41	90,11	4,51	5,84	76,55	21,35
Totalt	**336,69**	**70,79**	**146,81**	**608,96**	**507,82**	**177,17**	**74,41**	**71,99**	**47,39**	**12,43**	**89,35**	**4,48**	**6,09**	**78,05**	**27,79**

lig med fiber i totalrasjonen. Det er slett ikke sikkert, faktisk blir det ofte helt motsatt.

Fordøyeligheten bestemmer

Clementina Alvarez i Tine/NorFor fant i sitt doktorgradsarbeid betydelig forskjell i responsen på melkeytelsen av å gi mer eller mindre kraftfôr, avhengig av fordøyeligheten på grovfôret (figur 1). Du kan lese mer om dette i en artikkel i Buskap nr. 3 i 2020 (buskap.no->-søk på Clementina Alvarez).

Hvorfor blir det slik?

Fordøyeligheten av det organiske stoffet (Organic Matter Digestibility eller OMD på utabygds) beskriver på en veldig god måte hvor stor prosentandel av grovfôret drøvtyggerne kan utnytte. Viser analysen en fordøyelighet på 80 kan dyret, hvis rasjonen ellers er godt tilpasset og balansert, omdanne 80 prosent av det organiske materialet til energi og protein. I tillegg vil dyret ha plass i vomma og fordøyelseskanalen til å ete adskillig mer av et surfôr med høy fordøyelighet enn ett av mer middelmådig karakter. Surfôr med høy fordøyelighet inneholder vanligvis i overkant av 400 gram fiber (NDF per kg tørrstoff), mens et middelmådig fôr har rundt 500.

Figur 1. Responsen på melkeytelsen av å gi mer eller mindre kraftfôr, avhengig av fordøyeligheten på grovfôret (OMD)

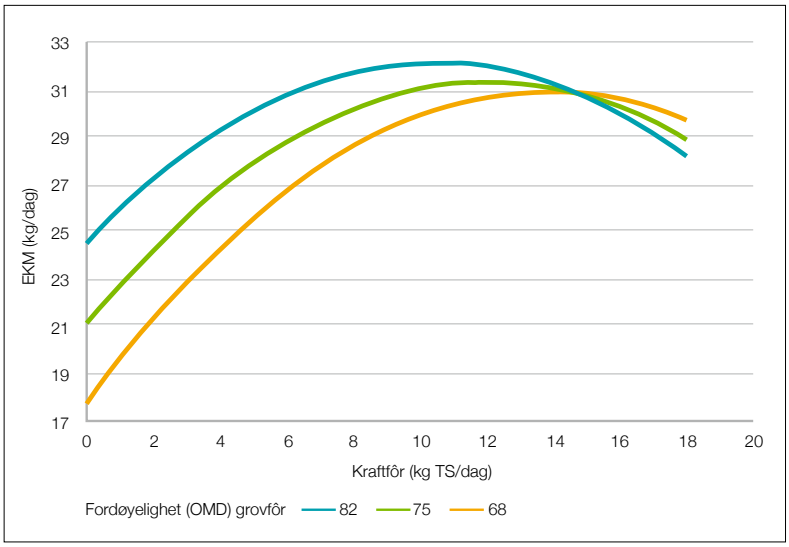

Kurvene til Clementina (se Figur 1) viser at kyrne som fikk surfôr med høy fordøyelighet (blå kurven) melka betydelig bedre og det selv med betydelig lavere kraftfôrmengder enn tilfellet var for de kyrne som fikk dårligere sent slått surfôr. Det har ingen annen årsak enn at de klarte å få i seg langt mer surfôr, gitt at de hadde fri tilgang. Selv om fiberandelen i surfôret var lavere, ble det kompensert med høyere opptak.

Litt forenklet sagt kan du spare 25 prosent kraftfôrmengde på å øke fordøyelighet i surfôret med 5 prosentenheter. Ligger grovfôret ditt rundt snittet på 72 prosent fordøyelighet (OMD) i dag og du bruker 30 kg kraftfôr per 100 kg energikorrigert melk, kan du redusere kraftfôrandelen til 22,5 eller med ca. 700 kg kraftfôr per årsku.

Kraftfôr er ikke kraftfôr

Statistikken over innsendte grovfôrprøver i Norge, enten til Eurofins, Ofotlab eller Felleskjøpet Agri viser en gjennomsnittlig fordøyelighet (OMD) på ganske nøyaktig 72 prosent.

Om vi følger kurvene og tenker oss at 72 ligger nokså midt imellom den gule og grønne kurven i Figur 1, ser vi at det vil kreves ca. 9 kg tørrstoff eller ca. 10 kg kraftfôr for å få ei gjennomsnitts NRF-ku til å melke 30 kg energikorrigert melk. 10 kg av de billigste kornbaserte kraftfôrtypene med høy norskandel vil faktisk gi for høy vombelastning i totalrasjonen. Begrenset fordøyelighet og surfôropptak vil kreve mer og dyrere kraftfôr for å opprettholde produksjonen.

Sliter du med at grovfôrkvaliteten ikke helt ble som planlagt kan du ikke regne med å opprettholde melkeytelsen med et rimelig kornbasert kraftfôr alene. Da vil ytelsen gå ned. For dem som endelig har hatt et år hvor pila peker oppover og fordøyeligheten har bikka 75 og kanskje opp mot 80, får du liten nytte av potensialet dette surfôret representerer uten å samtidig redusere kraftfôrmengden vesentlig. Da får du også fordelen av å kunne velge blant de rimeligste kraftfôrtypene uten samme risiko for høy vombelastning.

Analysene av årets surfôrprøver og melkeleveransene så langt forteller at mange nok opplever en krevende fôringssesong. Foto: Rasmus Lang-Ree

Protein må følge på

Det har liten hensikt å fokusere veldig på proteininnholdet i graset uten å se det i sammenheng med fordøyeligheten. Ettersom fordøyeligheten bestemmer grovfôropptaket, må du først tilpasse riktig kraftfôrnivå etter den. Du kjenner ikke behovet for protein før du har fastsatt grovfôropptaket riktig. Det skader ikke å gjøre enkle kontrollmålinger på grovfôropptaket. Det kan se ut som om spesielt Rogalandsområdet har fått til fordøyeligheten veldig bra, men at proteininnholdet ligger lavere enn man kunne ønske ut fra ønsket om å kun bruke kornbasert kraftfôr

Gjæringskvalitet må med

Mange tenker sikkert, hvor har det blitt av gjæringskvaliteten? Selvsagt har vi ikke glemt hvor viktig god ensilering er både for å bevare mest mulig av de gode næringsstoffene fra graset, men også fordi gjæringskvaliteten påvirker smakeligheten og dermed også fôropptaket. Generelt vil ensilering og gjæringskvalitet bety mer jo høyere fordøyeligheten i surfôret er. Rask fortørking er det beste tiltak for å konservere gras på en god måte og sikre gjæringskvaliteten. Det er mager trøst for dem som har slitt med krevende værforhold. Det som er sikkert er at tiltak for å sikre god gjæring vil svare seg best når fordøyeligheten er høy og den fôringsmessige og økonomiske verdien er stor.

Fôringa speiles i melka

Vi står på terskelen til et nytt år med nye muligheter og forventninger. Nytt kvalitetsregelverk bør stimulerer til innsats for å sikre maksimal melkepris. Riktig fôring og ikke minst økt bruk av godt grovfôr er et viktig bidrag for at kyrne skal holde seg friske og produsere mer stabil melk med høyt fett- og proteininnhold uten risiko for frie fettsyrer. I tillegg vet vi at fôringa kan påvirke viktige signalmekanismer som celletallet i melka.

DETTE BØR DU HA FOKUS PÅ I VINTER

- Fylle kvota for å sikre maksimal inntekt
- Ta kontroll på grovfôrkvaliteten og disponere grovfôret riktig
- Velge riktig kraftfôr, billig hvis du kan, dyrt hvis du må
- Kvalitetstillegg og god fettprosent øker melkeinntekten innenfor kvoteramma
- Sikre god helse og fruktbarhet
- Beholde det beste avlsmaterialet for videre påsett for framtidig produksjonsapparat

Prima Brands

Aberdeen Angus

Nortura bondens selskap

Opp til 13,50 kr per kg i Angustillegg

ALLE BILDER: JAN ARVE KRISTIANSEN

* MARMORERINGSPROSENT: 3,86

Eliteokse 74068 Kid av Vølstad

Anbefalt på Melkebruket.
Meget gode fødselsegenskaper.
Gode produksjonsegenskaper.

* MARMORERINGSPROSENT: 3,57

Ungokse 74100 Hovin Power

Meget gode fødselsegenskaper.
Meget gode produksjonsegenskaper.
Forventes å gi gode moregnskaper.

Mer info om Angusavtale:
Nortura: 95 51 84 00
Prima: 48 11 45 25

* MARMORERINGSPROSENT: 4,07

Ungokse 74099 Putin Av Nordstu

Fødselsegenskaper litt under snittet.
Meget gode produksjonsegenskaper.

Kjønnsseparert sæd, noe for deg?

Vi har både X og Y-semin av angusokser.

MENY NORSK ANGUS

www.norskangus.no

ØKONOMISTYRING

HVORDAN HA KONTROLL PÅ ØKONOMIEN?

Rune Aas
Fagleder økonomi i Tine
rune.aas@tine.no

Det å ha kontroll og styring på økonomien er viktig i alle tider, stabile som turbulente. Det er mange nivå av økonomistyring. I de to foregående utgavene av Buskap er det et par enkle eksempler, som for en del kan være et godt utgangspunkt. Men mange ønsker nok svar som krever dypere analyse.

Regnskapet gir et økonomisk tilbakeblikk og oversikt, men det er produksjonen (aktiviteten) som er selve grunnlaget. Hvorfor har resultatet blitt bedre sist år i forhold til tidligere år? Skyldes det høyere melkeproduksjon? Eller samme volum, men bedre pris? Skyldes det lavere kostnader? Eller kanskje har resultatet blitt dårligere? Se ramme for flere spørsmål du må stille deg.

Få oversikt

Ved bruk av regnskapet sammen med tall fra produksjonen som for eksempel antall liter melk levert, pris per liter melk og fôrkostnader (årsrapport) vil en få en dypere innsikt i hvorfor det økonomiske resultatet er blitt som det er. Det gjør det også lettere å avdekke forbedringsområder og iverksette tiltak for forbedringer fremover. Men også for å kunne planlegge større investeringer, utviklingstiltak eller store vedlikeholdsprosjekter.

Økonomisk styring hindrer ikke nødvendigvis at en kan komme i likviditetsutfordringer, men vil være nyttig for å komme ut av dem. Foto: Rasmus Lang-Ree

Hvordan er økonomien – egentlig?

Hvor robust er gårdens økonomi? Gårdens økonomi må tåle svingninger og uforutsette hendelser som produksjonssvikt, motorhavari på traktor, renteøkninger og så videre. Driftskreditten bør derfor ha rom for å være en slik buffer, og en bør kun i spesielle tilfeller makse ut driftskreditten.

ØKONOMISPØRSMÅL DU MÅ STILLE DEG

- Sitter vi igjen med nok penger disponible til privatforbruk?
- Vil vi ha en økonomi som gjør oss i stand til å utvikle gården videre med nødvendig vedlikehold og investeringer?
- Hvordan har økonomien blitt etter at vi investerte i nytt fjøs? Ble den som planlagt?
- Er vi i stand til å gjøre nye investeringer i fjøs eller maskiner?
- Hvordan har økonomien blitt etter at vi fornyet maskinparken?

TINE LØNNSOMHETSANALYSE

Har du oversikt over økonomien og lønnsomheten i drifta? Tine Lønnsomhetsanalyse er et nytt verktøy som er løsningen.

- Få en helhetlig oversikt over gårdens økonomi
- Ta et tilbakeblikk med trend og avvik
- Kombiner regnskap og data fra drifta til informative analyser
- Beregn nøkkeltall og oppfølging av mål
- Få rapport over gårdens økonomiske utvikling
- Sammenlign 3–5 års historikk
- Avdekk konkrete forbedringspunkter i egen produksjon.
- Med mer …

> «dessverre ikke så vanlig å avsjekke hvordan det faktisk gikk i etterkant»

I Kukontrollen kan en se nøkkeltall for produksjonen opp mot sine tidligere resultater eller mot gjennomsnittstall for sone. Det å se på hvordan en gjør det i forhold til andre, og hva andre gjør for å nå sine resultater er en fin måte å forbedre egen drift på. Ulike former for grupperådgiving, som for eksempel gjennomgang av Tine Mjølkonomi, har vært fine for å diskutere forbedringer og løsninger med andre. Gode resultater over tid gir grunnlag for sunn og robust økonomi. Hvis en i tillegg har god kontroll på sine investeringer og finansieringen er det god bidrag til en robust økonomi.

Økonomi etter større investeringer

Har en gjort større investeringer, for eksempel i nytt fjøs, så er det vanlig å sette opp en driftsplan i forkant. Det er dessverre ikke så vanlig å avsjekke hvordan det faktisk gikk i etterkant. Det bør en absolutt gjøre! Det er økonomien etter at prosjektet er ferdig du skal leve av. Endte prosjektet innenfor kostnadsoverslaget eller ble det overskridelser? Er produksjonen kommer opp i planlagt volum? Ikke sjelden har en avdekket noen nye behov for eksempel til maskiner og redskap. Da er det viktig at en avsjekker med driftsplanen og opp mot regnskapet, om det er rom for det.

Etter ethvert prosjekt som har krevd driftsplan, bør en oppdatere denne, eller i det minste avsjekke regnskapet opp mot den.

Penger å spare på god nok økonomisk styring

Det er mange grunner til at økonomien ikke alltid henger helt sammen, men dersom driftskreditten mer eller mindre alltid er bunnskrapt, er det ofte vanskelig å kjøpe innsatsfaktorer på rett tidspunkt, men ikke minst å håndtere uforutsette kostnader, som havari på pressa, slåmaskin eller lignende. Da må en kanskje be om en tilleggskreditt, som har høyere rente. Sist sesong var det også svært stor forskjell i pris på innkjøp av gjødsel avhengig av kjøpstidspunkt. Det å ha penger til å gjøre de nødvendige gode handler er viktig. Økonomisk styring hindrer ikke nødvendigvis at en kan komme i likviditetsutfordringer, men vil være nyttig for å komme ut av dem.

Fremtidsplaner og fremtidstro

Vi mennesker reagerer forskjellig på økonomiske bekymringer og

usikkerhet, og ikke minst på hvordan vi takler likviditetsutfordringer som gjør at du ikke kan betale regningene i tide. Det er i alle fall mer behagelig å slippe disse bekymringene og utfordringene. Har du god styring er sannsynligheten større for at du slipper dette, men kan selvfølgelig skje likevel. Det siste året har vi hjulpet flere som har vært bekymret for egen økonomi. Det har vært eksempler på at de har hatt likviditetsutfordringer og derfor slitt med å betale sine regninger. Imidlertid har den underliggende lønnsomheten og resultatet fra produksjonen ikke vært så ulik tidligere år, hvor de har klart seg greit. God styring mot de planene og ønskene en har, vil nok gjøre det mer motiverende å gjøre jobben som skal til. Det igjen vil kunne gi bedre måloppnåelse og økt framtidstro på egne prosjekter.

> Det å ha penger til å gjøre de nødvendige gode handler er viktig.

Dersom du tidligere har fått utarbeidet Mjølkonomi, så vil du kjenne igjen en del nøkkeltall og begreper. Tine Lønnsomhetsanalyse gir mulighet til å knytte regnskapsdata og produksjonsdata sammen for melk og kjøttproduksjon på storfe, geit, ammeku og sau. Men kan også brukes til å lage økonomiske driftsgrenanalyser for svin, fjørfe og andre husdyr, samt kornannen grøntproduksjon og leiekjøring. Verktøyet er med andre ord egnet for status, trend og analyse av mer enn bare melkeproduksjon. Regnskapet importeres fra de aller fleste regnskapsprogrammer og produksjonsdata importeres fra Kukontrollen, Geitkontrollen og Storfekjøttkontrollen. Ut over dette, tilleggsopplysninger fra bonden. Ta kontakt med Tine Rådgiving for å avklare om dette kan være noe for nettopp deg. Du trenger ikke være melkeprodusent eller medlem for å kjøpe Tine Lønnsomhetsanalyse.

Renovere gammelt løsdriftsfjøs?
KONTAKT OSS!

Lang erfaring – Solid utstyr
Vi forhandler også klauvbokser

BB agro HUSDYRTEKNIKK
Kunnskap og kvalitet
Tlf.: 69 12 68 00
www.bbagro.no

Småtting til nytte

SJUKDOMMENE GJENTAR SEG

I USA regner en med at 40 prosent av alle melkekyr blir berørt av minst en sjukdom de første 60 dagen ei laktasjonen. Et forskningsprosjekt ved Kansas State University og University og Florida har sett nærmere på i hvilken grad kyrne får de samme sjukdommene i senere laktasjoner. Basert på data om 6 179 holsteinkyr fant de at ei ku som har hatt en sjukdom tidlig i laktasjonen har større sannsynlighet for å få den samme sjukdommen igjen i en senere laktasjon. 42,4 prosent av kyrne som hadde hatt ketose fikk det igjen og for 23,2 gjentok kalvingsproblemer seg. For 23,2 prosent av kyrne som fikk jurbetennelse gjentok dette seg og for børbetennelse var prosenten 21,4. Forskerne forklarer funnene med betydningen den enkelte kuas genetikk har for hvorvidt kua får en sjukdom eller ikke.

Hoard`s Dairyman august 2022

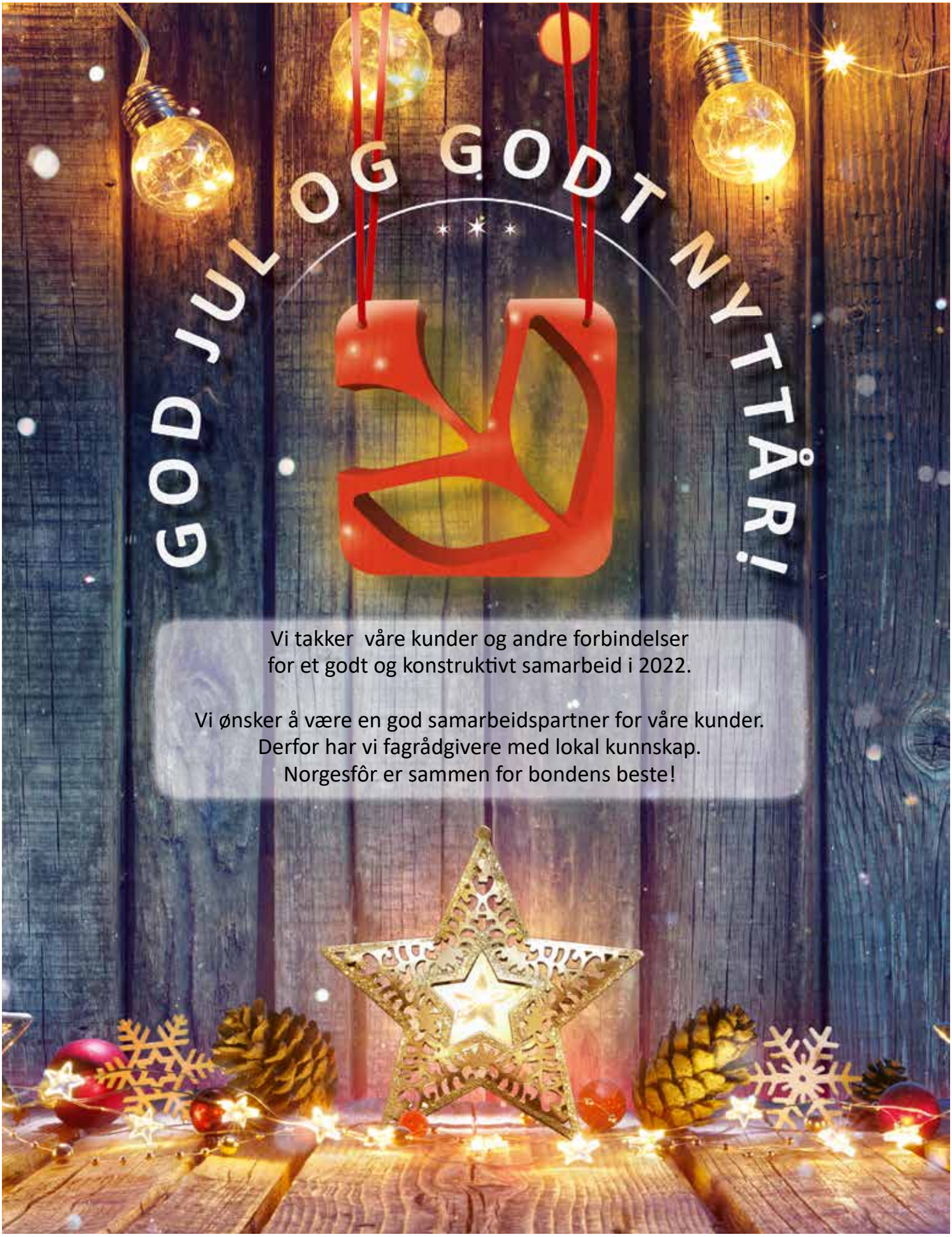

Vi takker våre kunder og andre forbindelser
for et godt og konstruktivt samarbeid i 2022.

Vi ønsker å være en god samarbeidspartner for våre kunder.
Derfor har vi fagrådgivere med lokal kunnskap.
Norgesfôr er sammen for bondens beste!

norgesfor.no

NORGESFÔR

Alltid der for deg

KVINNEKURS FOR MELKEBØNDER PÅ FARRIS SPA

Geno arrangerte kurset «Fra GS til fødsel - ta kontrollen» den 8. og 9. november på Farris Spa i Larvik, der målgruppen for kurset var kvinnelige melkeprodusenter.

Karoline Bakke Wethal
Avlsforsker i Geno
karoline.bakke.wethal@geno.no

Med dette kurset ønsket Geno å nå ut til kvinner som er aktive melkeprodusenter og bidra faglig med nyttig informasjon rundt fruktbarhet og kalving. Samtidig ønsket vi å skape en sosial arena slik at alle de flotte kvinnelige bøndene der ute kunne treffes og utveksle erfaringer med hverandre. Hverdagen som melkeprodusent er travel og vi har forståelse for at ikke alle har mulighet til å sette av to hele dager midt i uka, derfor var det ekstra gledelig å se at 69 melkeprodusenter hadde tatt seg tid til kurs disse dagene.

Hele arrangørgjengen fra Geno. Fra venstre fremre rekke: Anne Guro Larsgard, Agnete Arnesveen, Anne Hege Hunskaar Tajet og Vilde Granne Kvale. Bakre rekke fra venstre: Karolien Desmet, Jorid Lybæk, Inger Husveg Lassen, Karoline Bakke Wethal og Hanna Retzius Storlien. Fotograf: Marikken Røsholt

HVA ER FRAMTIDAS NRF-KU?

Dette er et stort tema til videre diskusjon som vi så vidt streifet innom på kurset, og vi anbefaler engasjert melkeprodusenter med interesse for NRF-kua til å bli med som Geno-kontakt i produsentlaget. Det finnes også andre muligheter for å påvirke. Hvilken vei vi ønsker å gå med NRF som rase, og hvilke egenskaper vi skal ha fokus på framover er viktige innspill å komme med som produsent. Her kan du lese mer om hvilke muligheter du har til å påvirke: *geno.no/medlem/eierorganisasjon/tillitsverv-i-geno/*

Hvordan få kalv i kua

Tirsdagen startet med en gjennomgang av kuas brunstsyklus og hormoner, før vi fikk en introduksjon av hvilke faktorer vi må ha kontroll på for å få kalv i kua. Det ble også gitt tips til hvordan man kan få bedre kontroll på fruktbarhetsstatus i egen besetning, og gjennomgang av verktøy tilgjengelig på Tine medlemssider for å følge opp fruktbarhetsstatus (FS-tall) i egen besetning. Gangen i avlsarbeidet og veien fra genomisk ørevevsprøve blir tatt til avlsverdien på kua blir presentert, og hvorfor det er viktig å GS-teste dyrene var også viktige tema.

FB-gruppa for kvinnelige bønder

Facebook-gruppa nettverk for kvinnelige bønder har ca. 8 000 medlemmer, og grunnleggeren

Elisabeth Hokstad hadde et veldig motiverende foredrag. Samholdet blant kvinnelige bønder er bra! Mange benytter den gruppa til å diskutere de utfordringene man står i til daglig som melkeprodusent, og her kan man få tips og råd til det meste, alt fra baby-call-utstyr til hvordan man fester kraftuttaksakslingen. Kvelden ble avsluttet med middag, spa og inspirasjonsforedrag. Muligheten for å kjede seg var med andre ord liten og vi fikk mye ut av dagen. Flor arbeidstøy var også tilstede, og mange benyttet muligheten til å handle fargerike og kule arbeidsklær.

En flott bukett med melkeprodusenter vi hadde fått med oss på kurs, dere bidro med nyttige faglige og praktiske innspill. Fotograf: Anne Hege Hunskaar Tajet

Variert og lærerikt

Dag to fortsatte med flere faglige foredrag. Listen med foredragsholdere var lang, og vi ønsker å takke alle som bidro til at dette kurset ble variert og lærerikt. Vi vil også takke alle eksterne som bidro med egne synspunkter og erfaringer rundt gårdsdrift og avl; Åkerkvinnene, Elisabeth Hokstad, Gro Knutsen og Kari Lise Breivik. Til slutt ønsker jeg å berømme Anne Hege Hunskaar Tajet for det arbeidet hun gjorde med å planlegge og arrangere kurset, og vårt inntrykk var at dette var et veldig nyttig kurs som gav mersmak for alle!

Elisabeth Møll Jung
Cand.philol.,
norsklektor, tidligere
student i Reykjavik
ej859@kyrkja.no

Fjøsnissen og hans rampete fettere

Den gamle nissen satt så trist
på låven julekveld.
De glemmer meg nok nå som sist
og spiser grøten selv.

Hvor ble hun gamle Guri av?
Hun var så snill og blid.
Hun alltid julegrøt meg gav, men nå er
det forbi.

Jeg passet både fjøs og stall i mange,
mange år.
Nå er jeg gammel, klein og skral,
det er visst best jeg går.

Og nissen satt på låven g jemt og gråt så
tåren rant.
Han skjønte nok at han var glemt,
da ingen grøt han fant.

Men månens ansikt tittet mildt ig jennom
gluggen inn,
Og mus og rotter danset vilt omkring i
måneskinn.

De pep og spratt og var så glad,
at nissen måtte le.
Han lo og tørket tåren av
– til slutt han danset med.

I denne gamle julesangen av Margrethe Munthe møter vi den gamle, norske fjøsnissen, som er trist og lei fordi han ikke lenger får grøt på julaften. Han skulle nok ha meldt flytting til gården til Elisabeth Irgens Hokstad i Larvik, for hun setter fortsatt ut grøt til nissen hver julekveld. Hun sier selv at dette er en viktig tradisjon for å unngå bråk og tull i fjøset det kommende året: «Jeg er helt avhengig av den hjelpen Fjøsnissen kan gi meg for å passe på dyra. Det er tross alt mange timer om natten, der alt kan skje og hvor jeg må sove. Først og fremst er det kalvinger og syke dyr som trenger tilsyn, der nissen kan være til god hjelp. Men grøt til jul er også en slags forsikring så man slipper løse dyr som har kommet ut av binger eller klart å åpne dører.»

Fjøsnissen, eller gårdsnissen, som han også kalles, er nok en kjent figur for mange bønder, selv om de kanskje ikke har møtt ham personlig. De fleste vet at han egentlig har veldig lite til felles med den amerikanske julenissen. Hans slektninger er de underjordiske. Fjøsnissen kan nok virke koselig, der han sitter i nikkers, lusekofte og rød topplue, men egentlig var han ganske lunefull og uberegnelig. Dersom man ikke stelte pent med sin lokale fjøsnisse, kunne man risikere at dyra ble sjuke. Nissegrøten på julaften kunne med andre ord være et spørsmål om liv og død.

Bonden Elisabeth er blant dem som kanskje kjenner nissen bedre enn mange andre. Hun forteller: «Fjøsnissen hos oss har forresten nesten bare grå klær med unntak av rød lue og røde votter. Regner med du vet at han bare har fire fingre på hver hånd? Han er veldig sky og sjenert, det er jo nisser som regel. Vi ser ham nesten aldri, men når vi er helt stille kan vi ofte høre ham et eller annet sted i den store, gamle låven.»

Blant fjøsnissens slektninger finner vi hans fettere i vest, de islandske «jólasveinar». De var ganske vanskelige å ha med å gjøre. Historiene om de 13 julenissene, om deres fæle foreldre, trollene Grýla og Leppalúði, og julekatten «Jólaköttur», var såpass skremmende at danskekongen visstnok på et tidspunkt forbød islendingene å skremme ungene med nissene. Han syntes visst det grenset til barnemishandling. Denne gamle, islandske julesangen beskriver de skumle «jólasveinane»:

Fjøsnissen og en av jolasveinane. Fjøsnissen er litt engstelig og samtidig nysgjerrig, for hans rampete fetter "Kertasnikir" har kommet en tur fra Island, og han har allerede stjålet masse stearinlys. Tegning: Levi Jung

Jólasveinar ganga um gólf með gildan staf í hendi,
móðir þeirra sópar gólf og flengir þá með vendi.
:/: Upp á stól stendur mín kanna, níu nóttum fyrir jól þá kem ég til manna:/:

I motsetning til den norske fjøsnissen, bor ikke de islandske julenissene fast på gården. Hele nissefamilien lever utenfor bygda og sivilisasjonen, men hvert år i desember, dukker de opp på gården én og én. Den første kommer til gården 12. desember, og den siste kommer på julaften. Så forsvinner de etter jul, en av gangen, slik at trettende dag jul er man endelig kvitt alle nissene.

Navnet deres antyder på hvilken måte de gjorde ugagn. For eksempel nissen «Hurðaskellir», som dukker opp 18. desember: Han smeller hardt med dørene, og prøver å få ungene til å gjøre det samme. «Kertasníkir» dukker opp på selveste julaften, og hans spesialitet er å stjele stearinlys.

Historiene om «jólasveinar» dukker først opp på 1600-tallet, og ble altså brukt som en slags barneoppdragelse. Hvis man ikke oppførte seg greit, risikerte man å havne i trollet Grýlas store, svarte gryte.

Heldigvis for islandske barn gikk jólasveinane gjennom en ganske omfattende personlighetsendring på begynnelsen av nittenhundretallet. De ble, i likhet med den norske nissen, påvirket av «Sankt Nicolaus» og ble betraktelig mer gavmilde. I dag gleder islandske barn seg til «jólasveinane» dukker opp fra 12. desember og utover. Barna setter fram en sko i vinduskarmen om kvelden, og hvis de har vært greie, kommer det noe godt i skoen innen neste morgen. Hvis barna ikke har vært lydige og oppført seg ordentlig, får de en gammel potet i skoen.

De islandske julenissene har altså forandret seg ganske mye, men hvordan har det gått med den norske fjøsnissen? Han som passer på dyrene, og som blir veldig glad for risgrøt med smørøye? Elisabeth deler følgende bekymring med oss:

«Det som er utfordringen nå er at det blir stadig lenger mellom låver der det er dyr, og da blir det veldig vanskelig for nissene å finne seg kjærester. Det blir fryktelig langt å gå på små nissebein. Moderne fjøs er heller ikke så godt egnet for nisser å bo i. Fjøsnisser er derfor ganske utrydningstrua. Det er viktig for nissepopulasjonen at vi får en politikk som gjør det mulig å fortsette med dyr også i litt mindre og gammeldagse låver.»

Kilder:
Elisabeth Irgens Hokstad, bonde og politiker

https://arcticportal.org/ap-library/news/2231-jolasveinar-the-icelandic-yule-lads

http://notendur.snerpa.is/systaoggaui/jolasveinar-ganga-um-golf.htm

https://no.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3lasveinn

MED OKSEKATALOGEN UNDER HODEPUTA

At Elida Lehn (8) på Sortland er mer enn vanlig interessert i storfeavl og avlsverdier er en solid underdrivelse. Vi tror ikke det er mange åtteåringer som sover med oksekatalogen under puta og har ny katalog på julegaveønskelista si.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Far til Elida, Øyvind Lehn, kan underskrive på datterens avlsinteresse og at hun har full oversikt over de fleste dyra på fjøset og hvem som er i slekt med hvem.

Elida selv forteller at hun fikk avlsinteressen allerede i seksårsalderen. Oksekatalogen fenget tidlig interessen. I starten var hun mest opptatt av de fine bildene, men etter hvert studerte hun både avlsverdier og indekser. Far Øyvind skyter inn at hun følger nøye med om oksene går opp eller ned i avlsverdi fra forrige katalog. Hun er også innom Tine-sida på farens pc.

Hvem har favorittoksen din?
- Det er Dynjo for han er så god på avlsverdi, svarer Elida kjapt.

Hun er ofte med i fjøset og gjør det meste. Hun henter kyr og får de inn i roboten, gir kraftfôr og gjør rent hos kalvene. En gang var hun med farfaren og dro ut en kalv. En annen gang satt hun tålmodig og ventet på ei ku som skulle kalve.
- Jeg satt sju timer i fjøset og ventet på at den kua skulle kalve.

Da måtte hun få litt matservering i fjøset for å holde ut.

Favorittkua på fjøset er 729, og det er fordi hun er så fin å kose med, forklarer Elida. Kalveønstring synes hun er artig å være med på, men dessverre førte pandemien til en bråstopp i slike arrangementer. Men tre kalvemønstringer har det blitt og på forhånd er hun ute og går og trener med kalven hver dag.
- Jeg har også lært kalvene triks. En av kalvene lærte jeg å snurre rundt, forteller Elida.

Dessverre satte pandemien en stopper for kalvemønstringer en lang periode, men Elida har fått være med på to. Her fra kalvemønstring i Hesthagen på Sortland. Foto: Privat

Når avlsrådgiver Eivind Uleberg kommer på fjøsbesøk får Elida fri fra skolen for å være med på gjennomgangen. Foto: Privat

Den unge avlseksperten har ikke tenkt så nøye på yrkeskarriere ennå. Hun ler litt da faren ymter frampå om at hun kan satse på å bli avlsforsker i Geno. Det er langt fram til slike veivalg, men Elida viser i alle fall en interesse for storfeavl som er milevidt utenom det vanlige for noen på hennes alder.

SERVICE

med store bokstaver

Et fjøs må fungere hele døgnet året rundt.
Derfor har Fjøssystemer i over 40 år brukt store ressurser på å bygge opp et komplett serviceapparat fra sør til nord i landet.

Scan QR-koden og se filmen fra besøk hos våre kunder!

Servicetelefon: Ring 02634 – alle dager kl 07.30–21.00
Lely Servicevakt: Ring 02634 – alle dager hele døgnet

SMART FÔRING
FJØSSYSTEMER

Telefon 02634 fjossystemer.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg

Når vinteren banker på...
Karianne og Bjørgulf Telneset i Nord Østerdal trives med å gi dyra mulighet for lufting hele vinteren.
Foto: Solveig Goplen

LESERNES SIDE

Buskap vil gjerne ha bilder fra leserne vi kan bruke på denne siden. Bilder kan sendes som vedlegg i e-post til *rlr@geno.no* eller lastes opp på *www.filemail.com*

Sjeldan trilling-fødsel på Vartdal

Trillingfødsel i Vartdal

Via, via havnet et avisutklipp om en trillingsfødsel hos Buskap. Det var Jostein Myklebust i Vartdal som opplevde den sjeldne hendelsen. Det blir født ca. 200 000 NRF-kalver i året og av disse er 10-20 trillingsfødsler. Sannsynligheten for at dette skal skje er dermed ekstremt liten. Tvillingfødsler utgjør til sammenligning ca. 2 prosent av kalvingene. Pussig nok har Buskap fått vite om to andre trillingfødsler under arbeidet med dette nummeret. Det er også slik at hvis minst en av kalvene i en trillingfødsel er okse blir kvigekalven(e) sannsynligvis ufruktbare.

Arbeidsglede for flere generasjoner

Bodil og Ivar Klunge sammen med barnebarna Eiril og Joar. Foto Privat

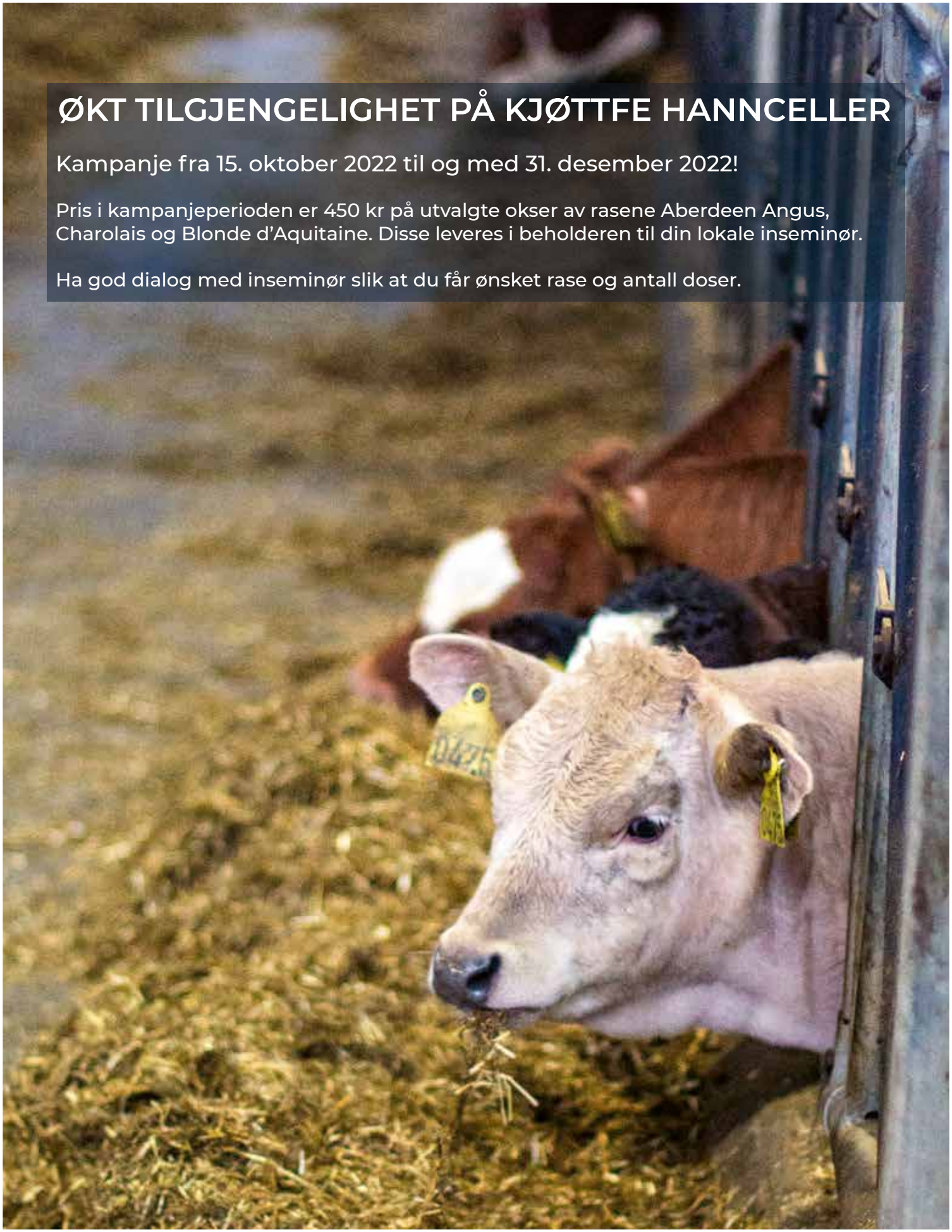

ØKT TILGJENGELIGHET PÅ KJØTTFE HANNCELLER

Kampanje fra 15. oktober 2022 til og med 31. desember 2022!

Pris i kampanjeperioden er 450 kr på utvalgte okser av rasene Aberdeen Angus, Charolais og Blonde d'Aquitaine. Disse leveres i beholderen til din lokale inseminør.

Ha god dialog med inseminør slik at du får ønsket rase og antall doser.

TYR BEEF Y

geno

Les mer og se tilgjengelige okser på www.geno.no fra 15. oktober

DAGBOK FRA SYDSPISSEN

GÅR DET GREIT PÅ GÅRDEN?

Jannike Lea Nystøl
Mjølkeprodusent
jannike_nystol_@hotmail.com
Tekst og foto

Dette er et spørsmål vi får ofte i møte med andre. Svaret er: «Nei, det gjør ikke det!» Det går, men det går jo ikke bra!

Jeg er en evig optimist. Og mannen er realist, heldigvis med fremtidstro på gode dager.

Nå har det tvunget seg fram at jeg også må være noe mer realitetsorientert enn jeg er vant med.

Kalver koser seg i den nye kalvehagen på utsiden av fjøset.

Gjeldkyr på beite i strålende vær.

Dette jaget må da en gang ta stopp? Hvor skal bondeliv, jordbruk og landbruk egentlig ende? Hvis vi stikker fingeren i jorda er det jammen noe riv ruskende galt! Lønn for strevet er i alle fall et særs ukjent begrep.

Det vil si, at nå feier jeg for vår egen dør. Vi har kjøpt gården, investert i 2017 i nytt driftsbygg, er unge og hvor all inntekt skal komme fra gården.
Heldigvis er det ikke slik at alle sliter. Det er stor forskjell på når investerienger er tatt, alder og type drift. Men fellesnevneren er for lav inntjening.

Menneskets behovspyramide

Det er mange som kan jobbe mye i andre næringer enn landbruk også. Enkelte har jobba seg opp fra to tomme hender, og sitter en del år etter virkelig godt i det. Det er den store forskjellen.
De som har jobbet seg opp og fram i et yrke, og til slutt sitter med en solid inntekt.

I landbruket jobber vi mye, og mange av oss trives godt med det, men det må også vises igjen på bunnlinja.

Hele familien på beite hos noen av ungdyra. Foto: Fredrik Solstad

Dette er ikke syting, men en realitet. En realitet som er vond og vanskelig og som må endres! Det er mennesker bak ethvert gårdsbruk, og skal menneskene ha det bra må de grunnleggende behovene dekkes. Blant dem er økonomisk trygghet.

Eller det vil si; i Maslows behovspyramide er punkt nr. 2, altså et behov høyt oppe på pyramiden: Trygghetsbehov, sikkerhet, beskyttelse står det.

Jeg kan med hånden på hjertet si at her skorter det på dette punktet innafor vårt gårds- og bruksnummer.

Og en medvirkende årsak er at vi tok et valg om å jobbe hjemme begge to, så vi var innstilt på stramme linjer, heldigvis. Faktum

«« både drift og trivsel er bedre hos oss nå etter vi jobber sammen »»

er at vi begge opplever at både drift og trivsel er bedre hos oss nå etter vi jobber sammen, og kan avlaste arbeidsmengde og ha felles mål. Så det er bra.

Men økonomien var meget stram før vi tok dette valget, og den er ennå stram. Det største problemet er når dette pågår over år … både før og etter vårt valg om at vi begge skal jobbe på gården er dette tilfellet hos oss. Landbruksnæringa sliter og er oppgitt. Ikke uten grunn.

Hvor skal økte kostnader hentes inn?

Vi får på fakturaene vi må betale for varer og tjenester, en økning i de fleste kostnadene. Det som undrer meg er hvor vi skal hente det inn igjen? Det er ingen automatikk i at denne økte veksten på kostnadssiden kan hentes inn over en lav sko hos bonden. Da blir jeg noe oppgitt. Det er selvfølgelig ikke vanskelig å forstå at de som kan, må hente inn marginer for å sikre seg og sin bedrift. Hvem hadde ikke gjort det? Jeg bare ser ikke hvor en næring som landbruket, som allerede er så presset skal gjøre dette.

Fagbrev må på plass.

Diskusjoner, politikk og Grytten-utvalg er noe av det som er brennhett om dagen. Jeg har mye jeg bør sette meg inn i. Men uavhengig av hva som diskuteres så holder jeg fast på noe jeg har nevnt før. Noe jeg mener er én av årsakene til at vi er der vi er i dag. Eller i alle fall en medvirkende årsak til at endring er vanskelig. Utdanning!

Alle andre næringer har solide rammer rundt fagbrev og utdanning. Utdanningen fra videregående skole er der, men ingen læretid som ender med et fagbrev i hånda. Det undrer meg veldig.

En «hvermannsen» kan forvalte en titalls millionbedrift uten så mye som å mukke.

Dette kan selvsagt ikke ha tilbakevirkende kraft, men en solid ordning for læretid og fagbrev må på plass. Hvorfor? Fordi jeg tror ikke vi kommer på nivå med andre før vi viser alvor, før vi har respekt for yrket vårt selv, før vi kan klare å

vise at vi stiller på minst lik linje som andre i samfunnet.

Det krever enorm kunnskap å være bonde, og det er løpende utvikling i næringa hele tiden. Og jeg sier ikke det ikke er unntak, for de ser vi flere av hele tiden!

Gründerskaller, pågangsmot og de som får ting til uten så mye som et snev av skole etter fullført grunnskolen. Men det handler for meg om det grunnleggende vi viser utad fra næringa.

Provoserende barnebøker

For ikke lenge siden leste jeg en bok fra skolebiblioteket for guttungen på snart 7. Den handlet om forskjellige yrker, hva man kunne jobbe med som voksen liksom. Da ble de vanlige yrkene omtalt og ramset opp. Smed sto det på en side og det ble fortalt hva man gjorde som smed og at man hadde svennebrev for å arbeide som smed.

Neste side ble Bonde beskrevet med mange, og varierte arbeidsoppgaver. Før siste side ble avsluttet med at man ikke trenger fagbrev eller utdanning for å bli bonde. Og, det er nok ikke alle som reagerer som meg, for jammen blir jeg provosert!

Jeg vet det er mange som er uenige med meg, mange som frykter endring, mange som ikke føler de har kapasitet til å være lærebedrift. Nei, men alle trenger ikke være det, og jeg vet Landbrukstjenester jobber med en løsning. Det synes jeg er skikkelig bra. Hurra for et solid yrke som er fremtidsrettet og klar for en skikkelig løft!

« storfornøyd med å ha fokus på å ha mye dyr på beite »

Ungdamene på beite på utsiden av fjøset.

Vinter i anmarsj på Lindesnes Gård

Når alt dette er lirt av meg, så går det mot vinter i sør. Vi har ennå (i begynnelsen av november) gode 10 plussgrader. Gradestokken kryper nedover innimellom, men foreløpig er det varmt og jevnt bløtt. Det er ennå seks gjeldkuer ute, som står for turen inn straks. Bare noe forskjøvet okseslakt og litt logistikk så er de også i hus.

Beitesesongen har vært fin. Greit vær, ingen dyr over gjerde (bortsett fra ei kvige fordi jeg hadde glemt å sette i strømmen), og godt med mat. To dyr kalvet på beite, men det gikk også greit.

Første sesongen på kalver og ungdyr i ny utehage er over og vi er storfornøyd med å ha fokus på å ha mye dyr på beite. Neste år går vi for enda flere dyr, og tidligere ut!

Kostnaden med trestaur og skikkelig solide gjerder er stor. Derfor har vi nå sagt til oss selv at vi skal slå ned litt for hvert år. Begynner med hjørner, og bygger på litt for hvert år. Da blir det bedre og bedre å vedlikeholde gjerdene fremover.

Fokusere på menneskene og dyra bak driften

Så nå er dyr inne, kalvinger går hele året hos oss, men det har vært en del nå. Vi klipper litt jur og dyr innimellom. Klauvskjæring skjer til uka. Sommeren er fin, men det er jammen høsten også. Nå får vi konsentrere oss om arbeid på gården og fokusere på menneskene og dyra bak driften på Lindesnes Gård. Det er viktig for oss i litt vanskeligere tider.

Ha en fin høst, og jula kommer snart. Og husk å spis litt «nissegraud»!

Kunnskap om økologisk landbruk

Norsk Landbruksrådgiving (NLR) har kompetente rådgivere innenfor økologisk landbruk i hele landet. Vi har også nasjonale fagressurser med spisskompetanse innenfor ulike fagområder, som bistår de lokale rådgiverne.

Vi tilbyr rådgiving før, under og etter omlegging til økologisk produksjon. Rådgivingen er basert på forskning og lokale forsøk.

Vi driver omfattende FoU-virksomhet innenfor økologisk produksjon. Vi utvikler løsninger som er nyttige for hele landbruket.

Vi gir råd om:

- Grovfôrproduksjon
- Næringsforsyning
- Husdyrgjødsel
- Engbelgvekster
- Økonomi
- Klima og energi
- Bygninger og maskinteknikk

Les mer og finn din økorådgiver på nlr.no/øko

Vi har kunnskapen og verktøykassa - og er alltid i nærheten!

Norsk Landbruksrådgiving

HØSTMØTER 2022

Årets høstmøter ble avholdt digital på Teams, med en total oppmøteprosent på 68 prosent. Alle møtene var aktive med gode spørsmål fra de tillitsvalgte.

Agnete Børresen
Organisasjonskonsulent i Geno
agnete.borresen@geno.no
Tekst og foto

Vi ser at digitale møter har litt lavere oppslutning enn de fysiske møtene, men takk til alle som deltok! Geno orienterte først på møtene om status for organisasjonen, økonomi og seminsalg. Videre snakket administrerende direktør, Kristin Malonæs, om utfordringene Geno står overfor, samt mulighetene som finnes både i Norge og internasjonalt.

Hans Storlien, leder for kunde og medlemstjenester og administrerende direktør Kristin Malonæs deltar fra hovedkontoret på Hamar under ett av de digital høstmøtene.

Norske markedet

Aktuelle problemstillinger i det norske markedet ble gjennomgått av Hans Storlien, leder for Kunde- og medlemstjenester i Geno. Blant annet seminbetjeningen med samspillet mellom seminteknikere og veterinærer, embryotjenesten framover og ny inseminasjonsteknologi. Geno er også i startfasen av prosjektet «Totaltilbud for kunden» som vil være mest aktuelt i konkurranseutsatte områder.

Investeringer

Styreleder Vegard Smenes snakket om investeringer Geno gjør i nye kalveisolat i Øyer og nytt oksefjøs på Store Ree. Dette for å sikre bedre dyreflyt mellom anleggene, og at oksene kan komme i produksjon tidligere. Nytt fjøs på Store Ree vil også bedre dyrevelferden ved at alle oksene får enkeltbinger.

Valg

Valgkomiteen hadde som vanlig sin gjennomgang av de tillitsvalgte som er på valg av både årsmøteutsendinger og i årsmøtet i 2023. Tines medlemssjefer orienterte også i møtene om Geno-kontakten og produsentlaget.

Avl

Avslutningsvis i møtene var det avl som var hovedtema, hvor avlssjef Håvard Tajet fokuserte på økt sikkerhet rundt genomisk seleksjon (GS), og hvor mye mer vi vet nå enn når dette ble startet opp for ca. 10 år siden. Han orienterte også om status i metan- og fôreffektivitetsprosjektet.

Temaer som ble tatt opp

Temaer de tillitsvalgte tok opp var veterinærdekning og viktigheten av dette i distriktene. Et annet innspill var til Buskap, og frustrasjonen om at mange av fagbladene innen landbruk ofte har mange av de samme temaene. Det var noen spørsmål rundt embryoområder og veterinærene framover, samt tilgjengelighet på REDX framover. Genredigering og status for dette arbeidet kom opp som tema. Her er Geno med i to prosjekter for å øke kunnskapen. Noen stilte også spørsmål rundt langsiktig strategi for Geno med nedadgående kutall. Kristin Malonæs svarte at det følges det nøye med på. Det kom også innspill rundt jur, noen spesifikke okser, samt at noen opplever dyr som melker lite. Administrasjonen og styret tar med seg alle innspill i arbeid videre, og takker for godt engasjement i møtene.

SPENNENDE BESØK PÅ JÆREN

Siden 2016 har Geno samarbeidet med Genus ABS, en verdensomspennende distributør med fokus på topp genetikk til storfeprodusenter. I november fikk vi besøk av en gruppe med salgsrepresentanter og markedsførere fra Genus ABS i Storbritannia, Italia og Frankrike.

Oda Christensen
Leder for markedsføring og kommunikasjon i Geno
oda.christensen@geno.no
Tekst og foto

Hele gjengen fra ABS samlet sammen med produsentene Lars Braut og Lars Byberg Timpelen. Geno var representert med daglig leder for Geno Global, Kate Stai, regionsansvarlig Cedric Øglænd, salgsansvarlig for Europa Diego Galli og internasjonal marketing ekspert Els Olsen.

Gjestene besøkte tre melkeprodusenter i Rogaland.

Gjestene fikk med disse tre besøkene presentert en god bredde av melkeproduksjonen i Rogaland.

Joa Gård ved Arne Asbjørn Joa

Faren til Arne Asbjørn, Arne Joa og onkel Tore Joa er også aktive i produksjonen. Representantene fra ABS fikk en god gjennomgang av gården fra både Arne Asbjørn og onkelen Tore. Gården Joa ligger i Sola kommune, har en melkekvote på 500 000 liter, ca. 60 årskyr og framfôring av oksekalvene.

Arne Asbjørn Joa

Timpelen ku

Inga og Lars Byberg Timpelen driver gården som også ligger i Sola. Lars er også en også en dyktig Tine rådgiver. De har ei melkekvote på 520 000 liter, ca. 55 årskyr og ikke framfôring av oksekalvene.

Lars Byberg Timpelen

Lars og Belinda Braut

Gården til Lars og Belinda ligger i Klepp kommune. Lars Byberg Timpelen er for øvrig rådgiver her. Gården har ei melkekvote på 360 000 liter kvote, ca. 45 årskyr, fullt påsett kjøtt.

Lars Braut

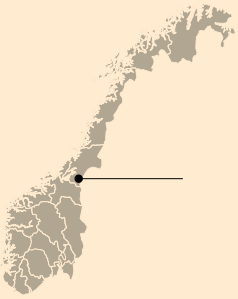

Hegnes i Meråker kommune i Trøndelag

- Line og Frode Størseth
- Kristian (24) og Maja (20)
- Emil Kyllo er avløser i helger pluss sommerferie (elev ved Skjetlein vgs.)
- Sverre Fordal og Torgeir Reitås er faste kjørere under slåtten og til god hjelp
- 800 dekar dyrket (eid og leid)
- 100 mordyr
- Aktiv avlsbesetning med Simmental
- 75 vinterfôra sauer
- Beiterettigheter i store utmarksområder

Å BRUKE MYE TID PÅ DYRA BETALER SEG

Selv i en travel hverdag prioriterer Frode Størseth stell og kos med dyra, og er sikker på at det er viktig for å lykkes som ammekuprodusent.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no
Tekst og foto

Frode tok over gården Hegnes i Meråker i 2008. Foreldrene hadde bygd ammekufjøs og sauefjøs. Siden da er det bygd en stålbuehall og et moderne ammekufjøs på nesten 1 500 kvadratmeter. I år blir det 109 kalvinger, og totalt 300 storfe skal huses gjennom vinteren i de to fjøsene. Alle er renraset Simmental. Noe Fleckvieh (Melkesimmental) er brukt for å få mordyr som gir mer melk. Besetningen er godkjent som aktiv avlsbesetning i Tyr, og en okse er nå inne til test på Staur.

NOEN NØKKELTALL FRA HEGNES (2021)

- 2 kalvingspuljer–109 kalvinger (2022)
- 100 prosent semin (eierinseminør)
- 74,4 prosent ikke-omløp 56 dager (2022)
- 1,1 levendefødt pr. årsku
- Kalvingsintervall 12, 1 måneder
- Innkalvingsalder 23,8 måneder
- 11,8 prosent førstekalvere
- Ingen kreperte eller dødfødte kalver
- 370 kg i 200 dagersvekt pr. årsku
- 82 kg avvent pr. 100 kg årsku

100 prosent semin

Frode er eierinseminør, og det er 100 prosent semin i besetningen. Han synes det er en fordel å kunne bestemme inseminasjonstidspunktet selv, og legger gjerne inn ei sæddose midnatt lørdagskvelden hvis det er det optimale. De 120 SenseHub-halsbåndene brukes aktivt i brunstkontrollen i begge fjøsene. Frode synes det er et fantastisk hjelpemiddel han varmt anbefaler til andre.

- Jeg hadde ikke hatt en sjanse til å holde styr på brunster og inseminasjonstidspunkt uten SenseHub, slår han fast.

SenseHub viser anbefalt inseminasjonstidspunkt både for ordinær sæd og kjønnsseparert. På Hegnes brukes det hunnsæd på kyr det skal rekrutteres etter og hannsæd på dyr som skal produsere slakt. Frode er opptatt av å matche ku med riktig okse og slik lage kua slik han vil ha henne. Etter litt problemer med inseminasjonsteknikken i starten forteller en ikke-omløpsprosent på 74,4 at nå går det på skinner.

Investerer tid på dyra

– Jeg er ni timer i fjøset hver eneste dag. I kalvinga flytter jeg fra kjerringa og sover på fjøskontoret, forteller Frode.
Han understreker at det er mye arbeid med ammeku. Ikke minst

Tilveksten ligger på fra 1 100 til 1 200 og helt opp til rekorden 2 800 gram pr. dag. På utmarksbeite har det vært kalver som har hatt en tilvekst på 1 600 gram. 9 av kyrne på Hegnes er blant de 50 beste mordyra i landet etter Tyrs rangering.

er han opptatt av å bruke tid på dyra. Selv med stort arbeidspress prioriterer han å bruke tid på å stelle, kose og håndtere dyra helt fra kalven blir født, og det betaler seg i rolige og letthåndterlige dyr. Etter avvenning om høsten brukes mye tid på dyr som er sky. Kvigene får også rikelig med omsorg – for som Frode sier er de jo framtidas produksjonsdyr. Kjøpere av livdyr har gitt mange tilbakemeldinger på hvor tillitsfulle dyra fra Hegnes er.

Med fireårsverk på storfe og nesten ett på sau blir det enormt mye å gjøre selv med god hjelp av faren, en avløser og sønnen. Ferie har det ikke vært siden 2013.

- Jeg hadde ikke kunne drive slik hvis jeg ikke var genuint interessert i ammeku. Eller for å si som en kollega: En må ha litt kugalskap for å holde på med dette!

Åpner spenene

Når det nærmer seg kalving sluser Frode kua inn i fødebingen der

Gangvei omgjort til kalvegjømme når liggebåser på denne siden brukes som kalvingsbinger. På vinteren brukes kalvedekken de første 14 dagene. Foto: Privat

det er rikelig med strø. Etter kalving kontrollerer han at alle spenene er åpne og at kalven er oppe og drikker. Vekta registreres og øremerke settes inn. Navlepensling har ikke vært nødvendig. Infeksjoner i navle eller ledd har det ikke vært i nyfjøset. Frode tilskriver det god hygiene med kalvingsbinger med rikelig med tørt strø. I fjor var det null tap av kalv. I år har det vært ei ku med børslyng der kalven var død og ei ku som kastet tvillinger.

Ku og kalv er sammen i kalvingsbingen i fire døgn. Lenger vil ikke Frode de skal gå alene, for han mener kua er bedre til å passe på kalven når de kommer over i fellesarealet. Det er tre avdelinger med ku-kalv i fjøset for å unngå for stor aldersspredning på kalvene.

Kalvingene skjer i to puljer, fra sist i september til 30. november og 12. januar og ut februar. Frode ser store fordeler med å få konsen-

trert arbeidet med inseminasjon og kalving.

Bygde for god dyrevelferd – og egen trivsel

Før spaden ble satt i jorda i 2017 reiste Frode rundt og besøkte mange fjøs. Han endte opp med en planløsning han ikke har angret en dag på. Han valgte to rekker med liggebåser framfor tre for å få eteplass til alle. Resonnementet er at kyr er sosiale dyr som liker både å ete og legge seg til samme tid. Det er romslig avstand mellom fôrbrett og liggebåsrekke for å unngå knuffing. Møkkjeller og spaltegulv ble valgt for å unngå møkkskraper som kan ta med seg en nyfødt kalv på natta. Det er drivgang rundt hele fjøset. Bredt hovedfôrbrett og et fôrbrett ved kalvingsbingene ut mot langvegg der det kan kjøres inn rundballer med minilaster.

På motsatt side kan båsarealet med lettgrinder lages om til kalvingsbinger med et kalvegjømme ut mot yttervegg (se bilde). Det er fanghekk over alt (også i kalvingsbingene mot det andre fôrbrettet) slik at alle kyr kan fikseres. For å unngå fuktig klima vil Frode heller ha det litt kjøligere på vinteren, og på det kaldeste er det ikke mer enn 3–4 grader i fjøset. Det er litt for kaldt for nyfødte kalver som får kalvedekken de første fjorten dagene. Kalvedekken til 25 000 kroner synes Frode var ei god investering. For å få en hygienisk utlastingsavdeling ble det lagd et påbygg i ene enden med lasterampe utenfor.

Nyfjøset har 104 liggebåser. 100 okser og kviger holder hus i det eldre ammekufjøset. Stålbuehallen til lamming om våren og ellers til redskapshus.

Ammekufjøset på Hegnes som ble bygd i 2017.

Fjøset med to rekker og liggebåser med eget fôrbrett på ene siden og liggebåser på andre siden av fôrbrettet. God plass mellom fôrbrett og liggebåsrekke.

Frode Størseth (til venstre) og avløser Emil Kyllo sammen med kalvene. Mye tid sammen med kalvene gir tillitsfulle og nysgjerrige dyr.

Hygienisk utlastingsavdeling i et påbygg til fjøset med lasterampe utenfor.

Med ett sentralt kamera kan Frode følge med på det som skjer i fjøset via mobilen.

Med en rimelig investering kan Frode hente 1 000 kubikk med vann fra elva på nedsiden av fjøset og få blandet inn i gjødsla.

Enorme utmarksressurser

Beiterettighetene til Hegnes ligger i området til Meraker Brug som nettopp har blitt kjøpt av staten (Statskog).

- I år hadde vi 207 dyr på utmarksbeite, og fikk sanket alle med mjølbøtte. Vi har en slippplass ikke langt fra fjøset og tre sankeplasser med kveer. Når vi ser om dyra to til tre ganger i uka, går sankinga lett. Jeg lokker også alltid på dem når de får kraftfôr på fjøset slik at de skal lære at lokking betyr godsaker, forteller Frode.

Utmarksområdet er på omkring 750 000 dekar. Dyra slippes tidligst 13. mai og tas inn i månedsskiftet september/oktober. Alle kvigekalvene slippes på beite med mora. Da blir det naturlig avvenning og de læres de opp av mora til å beite.

- Veterinæren min har beregnet at fôropptaket tilsvarer 1 000 rundballer. I tillegg slipper jeg arbeid med gjerding, vanning og gjødsling. Innefôringen skjer etter fôranalyser og fôrplaner som Ann-Lisbeth Lieng i Felleskjøpet setter opp for høst- og vårbære kyr. Førsteslått, andreslått, ubehandlet halm og mineraler blandes og kjøres ut med fullfôrvogn. Slik blir det stabil fôring hele vinteren.

Bekymret for økonomien i ammekuproduksjonen

Ammeku ble ingen vinner i jordbruksoppgjøret, og Frode opplever at en del produsenter gir seg. Slakteriet i Malvik har ventelister med dyr som skal slaktes, og livdyr er det null etterspørsel etter. Tidligere har han årlig blitt solgt ca. 20 drektige kviger og 10–12 avlsokser.

Frode er glad han er i sone 5 som betyr et distriktstilskudd på 5,25 kroner pr. kg slakt. Men et irritasjonsmoment er det nye klassifiseringssystemet, som har medført at dyra som leveres har gått ned fra U og U- til R og R+.

Godt utgangspunkt

De første årene etter at han tok over arbeidet Frode som slakter og kjøttskjærer attåt gården. Alt han tjente ble brukt til kontant kjøp traktorer og utstyr og oppbygging av besetning. Med støtte fra Innovasjon Norge og stor egeninnsats ble lånebehovet til nyfjøset begrenset til 9 millioner. Lite gjeld og store utmarksressurser gjør at Frode tross alt er godt posisjonert for framtida. Selv om det er noen mørke skyer i horisonten akkurat nå er Frode optimist med stor tro på norsk grasbasert storfekjøttproduksjon.

ÅRETS AMMEKU-PRODUSENT

På vårens årsmøte i Tyr fikk Frode tildelt utmerkelsen Årets ammekuprodusent. Den er opprettet av Nortura, Animalia, KLF og Tyr. I begrunnelsen er det referert til lokal veterinær som uttaler at Frode har en besetning med tillitsfulle og nysgjerrige kalver og rolig og harmoniske dyr. Han bruker mye tid i fjøset og på dyra. Kalvene vokser godt og dyra er rene og fine. Veterinæren avslutter med å si at fjøset alltid framstår som ryddig og i orden, og at det er et trivelig besøk å komme til som veterinær.

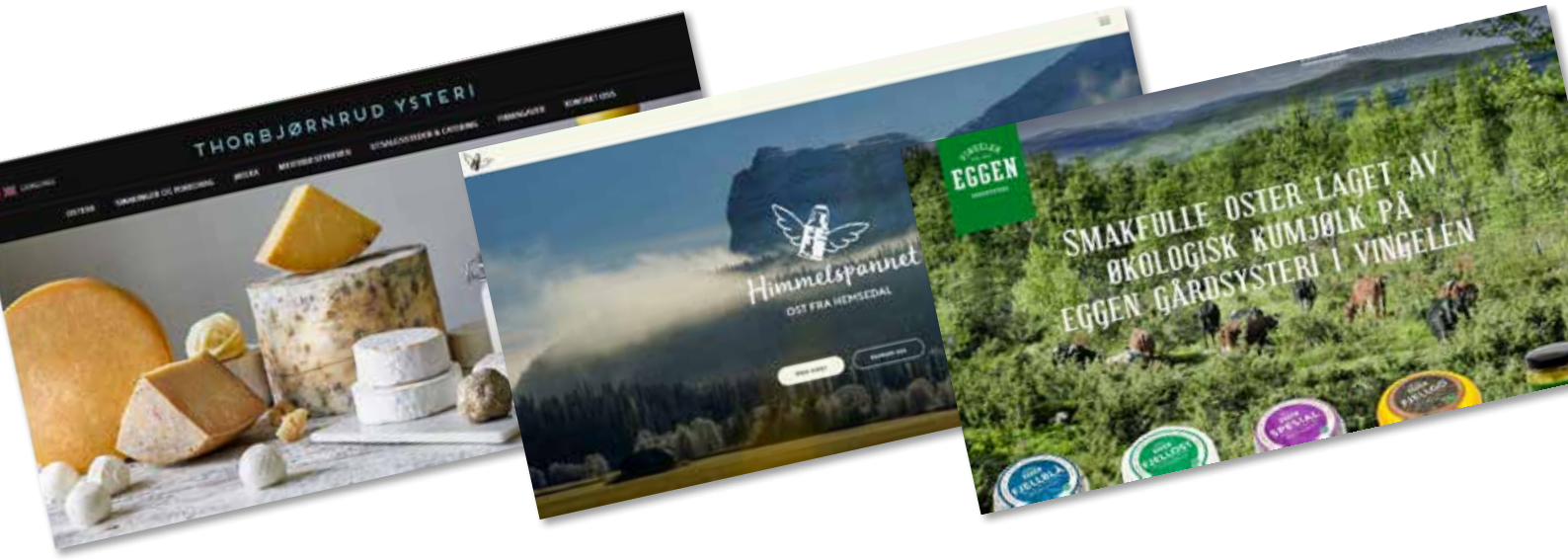

GULLRUSH TIL NORGE I OSTE VM

Blant 4 434 oster fra 42 land oppnådde tre norske «Super Gold»-tittel.

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Årets Oste VM (World Cheese Awards) ble arrangert i Wales. Norge deltok med 82 oster fra 19 ysterier, og halvparten oppnådde premiering. Med dette gjorde de norske ostene seg virkelig bemerket og befestet posisjonen vår som et av verdens fremste osteland. Norske oster kapret åtte gull i tillegg til de tre Super Golds. Super Golds er de beste ostene i verden bak VM-vinneren som i år ble en sveitsisk gruyère-ost. Tidligere har både Tingvollost med Kraftkar (2016) og Ostegården med Fanaost (2018) gått helt til topps i dette verdensmesterskapet for oster.

Eggen Gardsysteri fikk Super Gold for osten Rørosblå, Himmelspannet AS for osten Raudberg og Thorbjørnrud Ysteri AS for osten Rød Ku. Vi gratulerer disse og de 38 andre norske som fikk medalje under World Cheese Awards.

HVORFOR *akkurat* OKSE

Anne Hege Hunskaar Tajet
Veterinær/kursansvarlig i Geno – **anne.hege.hunskaar.tajet@geno.no**

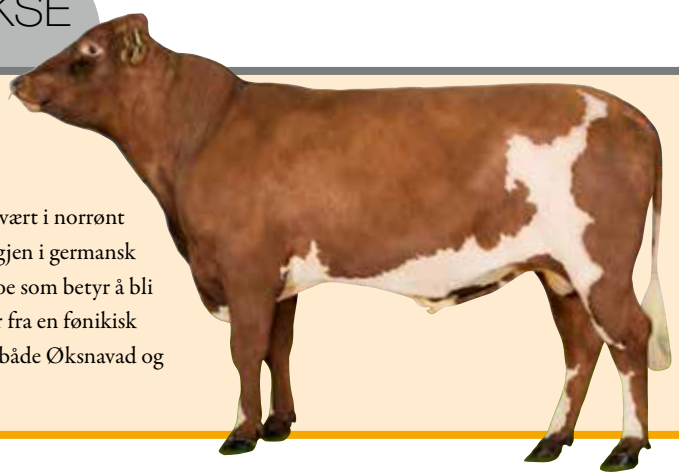

Ordet okse har vandret langt. Beveger vi oss bakover i tid finner vi noe som ligner svært i norrønt språk, og vikingene reiste mye! Kanskje de hentet ordet i Europa, for vi finner det igjen i germansk og i proto-indo-europeisk fra svunnen tid hvor ordet uxen sannsynligvis kom fra noe som betyr å bli sterk eller bedekke. Bokstaven A har forresten begrepet okse i seg. Alfa, A, stammer fra en fønikisk konsonant alef som betyr okse. Snur vi på A, kan vi se et oksehode! Og visste du at både Øksnavad og Oxford betyr vadested for okser?

SYSTEMBLOKK

LANDBRUK

Totalleverandør av Betongprodukter

Miljøfyrtårn®

SYSTEMBLOKK ER MILJØFYRTÅRNSERTIFISERT!

Systemblokk gjenvinner betong, isopor og stål, slik at det kan brukes om igjen. Med jobb på gode løsninger for gjenvinning og renovasjon, har vi lagt vekt på det med energi og lagt om til vannboren varme i hele fabrikken.

SKREDDERSYDDE ELEMENTER SOM MONTERES HURTIG PÅ BYGGEPLASSEN

Systemblokk AS har i en årrekke produsert forskjellige produkter til landbruket. Vår patenterte tørrstablings-blokk med not og fjær har vært benyttet til de fleste bruksområder og er nok kjent for de fleste.

I de siste årene har vi stadig utvidet vårt sortiment og kan i dag hevde at vi er en av de «store» leverandørene i landbrukssegmentet.

Vi har utviklet prefabrikkerte elementer med fokus på kvalitet og bruksvennlighet. Vi arbeider kontinuerlig med produktutvikling og kommer hele tiden med nye løsninger i samarbeid med våre partnere.

Vær og vind er knapt noe tema for den som bygger i mur og betong. Ikke maling, beis eller annet vedlikehold heller. Tar du i tillegg med brannsikkerhet, vannsikkerhet og lyddemping, begynner fordelene å bli ganske opplagte.

Design & Foto : Anne Tharaldsen Haugen, Systemblokk

BETONGFUNDAMENTER & BETONGSÅLE BETONGVEGGER PLATTENDEKKER GJØDSELHÅNDTERING TRAKTORLODD PLANSILO LÅVEBRO GJØDSELKUM

GODT VOMMILJØ LEGG TIL RETTE FOR HØG FEITTPROSENT

Det ser dessverre ut som at behovet for mjølk går ned, og for å kompensera for mindre inntekt frå å levera volum, kan ein prøva å leggja til rette for høgare mjølkepris gjennom å auka feittprosenten i mjølkeleveransen.

Oddfrid Vange Bergfjord
Frilansar Buskap
oddf-van@online.no

Harald Volden som er professor i drøvtyggarfysiologi og ernæring ved NMBU, gir gode råd for kva tiltak ein kan setja inn for å få opp feittinnhaldet i mjølka. Han meiner at med godt og nok grovfôr, kan det vera eit realistisk mål å klara 4,6 som gjennomsnitt for feittprosenten gjennom året.

Rask respons

Høgt tørrstoffinnhald er gunstig for mjølkeprisen, og dei siste åra har det vore mest gunstig å ha fokus på å auka feittinnhaldet i mjølka. For kvar tidel over eller under 4 prosent, så vert det tillegg eller trekk på 9 øre per liter mjølk. Med ein mjølkekvote på 100 000 liter mjølk, vil gjennomsnittleg feittprosent på 4,6 gi ei meirutbetaling på 54 000 kroner per år i høve til å liggja på 4,0 prosent.
– Viss det er fôringa som er utfordringa for feittprosenten, så kan ein få resultat av endra fôringsstrategi på 4–5 dagar, seier den erfarne fôringseksperten.

Godt vommiljø

Det aller viktigaste for god feittprosent i mjølka, er å ha eit godt vommiljø. – Sørg for at det er appetittfôring med grovfôr og gi grovfôr før kraftfôr. Ha eitt fôringsopplegg som sikrar høgt grovfôropptak, seier professoren. Ein må hele tida ha fokus på magane til dyra; Laus avføring tyder på at vommiljøet ikkje er optimalt, og då går ofte feittprosenten i mjølka ned. Lause magar er også ein stressfaktor for dyra, og det disponerer for andre sjukdommar som mellom anna mastitt, løpedreining og ketose. For å unngå «sure» magar i tida rundt kalving, er opptrappinga av kraftfôr rundt kalving ein kritisk fase.
– Ved godt og rikeleg grovfôr kan ein trappa opp med 250 gram per dag. Dersom ein har lite og/eller dårleg grovfôrkvalitet, kan ein måtta gå opp i 500 gram for dagen for å tilfredsstilla det auka energibehovet til kua, men då bør ein bruka kraftfôr med høgt innhald av fordøyeleg fiber.

Variasjon i feitt gjennom laktasjonen

Feittinnhaldet i mjølka varierer også gjennom laktasjonen. Det er som regel høgt dei to fyrste vekene etter kalving, for deretter å gå ned i takt med at ytinga aukar. Etter om lag 60–100 dagar etter kalving, går feittprosenten oppover att. – For produsentar som har konsentrert kalving, kan det derfor vera utfordrande å levera mjølk med høgt feittinnhald i tida rett etter kalving, men alle kan ha ei målsetjing om å unngå trekk for låg feittprosent, og prøva å leggja forholda til rette for at denne skal stiga etter kvart som ein kjem lenger bort frå kalvingstidspunktet, seier Harald.

Da salet av drikkemjølk synker, mens salet av fete meieriprodukt aukar blir det behov for høgare fettinnhold i mjølka. Bortfall av osteeksport er også ein faktor som bidrar til økt feittbehov i meieriindustrien.
Foto: Jumpstory

Ta fôrprøvar og lag ein plan

For å setja opp ein fôrplan, og vita kvaliteten på grovfôret, er det alltid lurt å ta fôrprøvar. Utifrå fôrprøvane og mengd på grovfôret sitt, kan ein gjera gode val med tanke på kva kraftfôrstrategi ein skal velja. – Har ein rikeleg og godt grovfôr, kan ein gjerne setja eit tak på 10 -12 kg kraftfôr, for høgt grovfôropptak er gunstig for feittinnhaldet i mjølka, sler professoren fast. I motsett tilfelle, viss ein har lite og/eller dårleg grovfôr, bør ein gi mykje kraftfôr, og då bør ein velja kraftfôr med høgt innhald av fordøyeleg fiber. Harald seier også at ein ikkje bør kjøpa halm som grovfôrerstattar til høgtytande mjølkekyr, men heller satsa på høg andel kraftfôr med mykje fordøyeleg fiber. Det er vanskelegare å oppnå høg feittprosent med høg andel kraftfôr, men ein lyt gjera det beste ut av det fôret ein har og leggja ein god plan for korleis dette bør brukast utover sesongen. – Drøvtyggarar bør få mest mogleg jamn fôring for at vomma skal fungera optimalt, så ein bør også leggja opp fôringa slik at ein vekslar mellom dei ulike slåttane ved morgon- og kveldsstellet, eller for dei som har fôrmiksar, blanda ulike kvalitetar i kvar miks, seier den erfarne fôringseksperten.

Redusert avdrått

For å få høgare tørrstoffinnhald i mjølka, er det også lurt å bremsa produksjonen noko. Kyr med høg avdrått, har ofte lågare feitt–og proteinprosent i mjølka. Viss ein fyller kvoten, kan ein gjerne trappa raskare ned på kraftfôret 60 -100 dagar ut i laktasjonen når ein har fått kalv i kua. Det er uansett smart å starta nedtrapping på kraftfôret når ytinga har stabilisert seg og grovfôropptaket er godt. Slik unngår ein «sløsing» med kraftfôr og at kua vert feit i tillegg til at nedtrappinga er bra for feittinnhaldet i mjølka.

Set mål å jobba mot

Mykje tyder på at forholdstalet for mjølk går ned for 2023, men meieriindustrien spør etter og betalar ekstra for mjølkefeitt, så då kan det vera strategisk å setja seg inn i kva ein kan gjera for å auka feittinnhaldet i mjølka. Viss det er små justeringar i fôringa som skal til, kan ein gjera smarte val her. Både fôringsrådgivarar, dyrlegar og kraftfôrkonsulentar kan vera gode diskusjonspartnarar, og av og til kan det vera bra å ha nokon utanfrå å rådføra seg med. Det er i alle fall ikkje tvil om at det er lurt å ha fokus på feittprosenten framover, og ein kan gjerne setja seg realistiske mål å jobba fram mot.

Betre fôrutnytting med Premium Levande Gjær

Dagleg tilskot av levande gjær frå 1 månad før kalving og gjennom laktasjonen gir større effekt:

- Kua tåler betre opptrapping av kraftfôr etter kalving
- Betre nedbryting av fiber i grovfôret
- Full effekt uavhengig av kraftfôrnivå og kraftfôrtype
- Meir mjølk i tanken
- Minimum 8 kroner igjen for kvar investerte krone*

25 gram strøast på grovfôret 1x per dag, eller miksast i fullfôret.

* Return on investment (ROI) 8:1

Fiskå Mølle

TLF. 51 74 33 00 • fiska.no

NYHEIT

HMS NÅR KU OG KALV SKAL GÅ SAMMEN

Håndterer du store dyr må du alltid tenke på din egen sikkerhet i tillegg til dyrevelferden. Særlig ved håndtering av ku med kalv.

Linn Thorud
Rådgiver HMS
i NLR Innlandet
linn.thorud@nlr.no

Storfe er årsaken til svært mange ulykker og i tiden rundt kalving er kua særdeles sårbar og kan reagere med aggresjon som kan føre til alvorlige skader. Et eksempel på dette er følgende historie:

En gårdbruker gikk kveldsrunde for å sjekke om det var noen kyr som var nær kalving. Han så det var ei ku som hadde kalvet. Dette var ei av de snilleste kyrne han hadde. Han gikk inn i bingen for å strø med litt mer halm, snudde

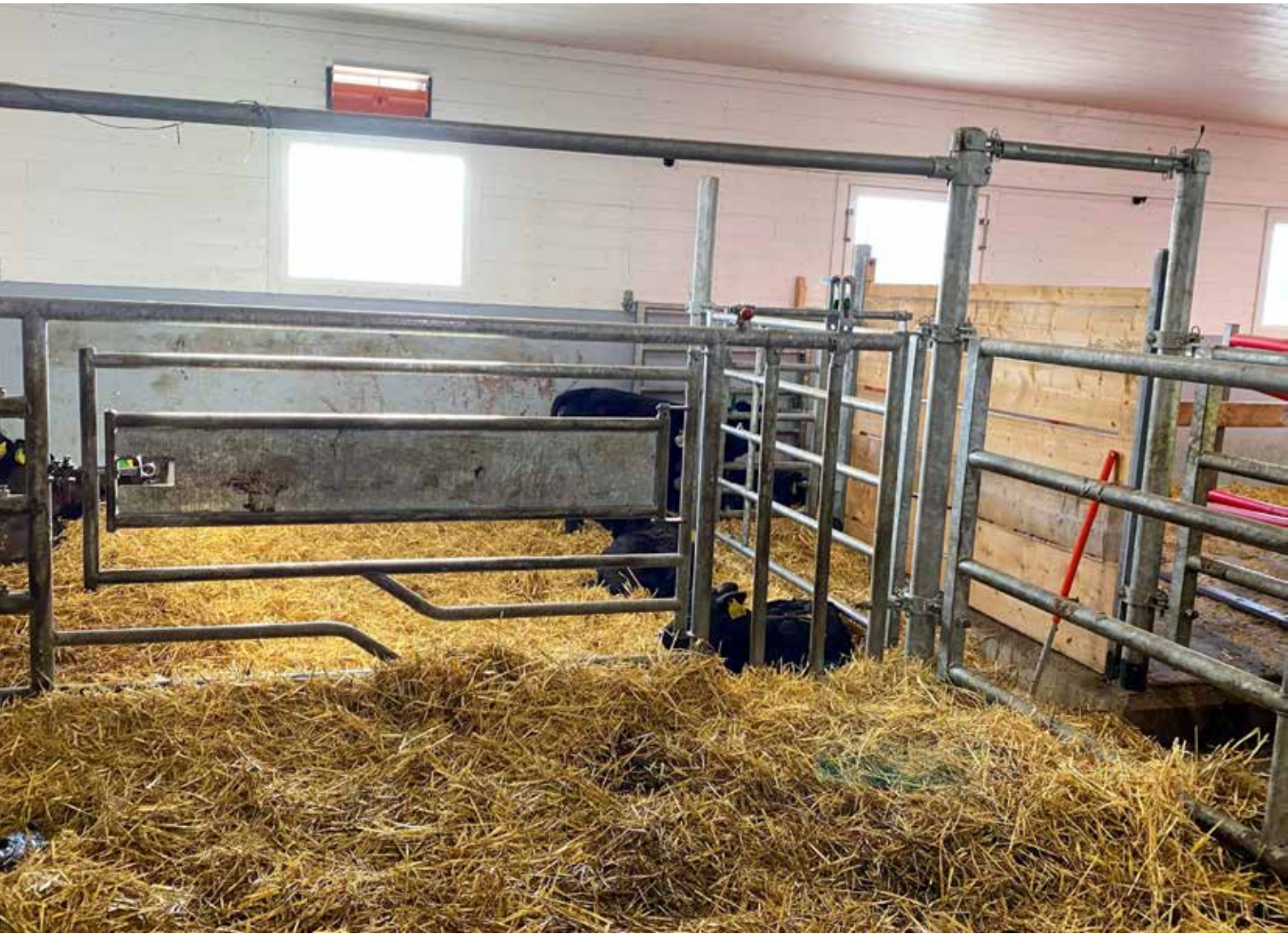

Kalvingsbinge hos Tormod Frøyse i Gausdal. Foto: Siv Nordseth

seg fra ku og kalv og skulle gå ut av bingen, og der kom kua og stanget han rett i ryggen. Bonden falt og kua gnudde han mot gulvet. Kua drev på til kalven ga fra seg en lyd, da snudde kua seg mot kalven, bonden klarte da å krabbe seg bort til bingeskillet og begynne å krabbe over, da kom kua tilbake og gikk til et nytt angrep, men heldigvis hadde bonden kommet litt opp i bingeskillet, så kua traff beinet. Hadde kua truffet annet sted på kroppen ville dette gått galt sa sykehuspersonellet. Dette endte med kragebensbrudd, punkterte lunger, ribbeinsbrudd og skadet kne. I tillegg en mørbanket kropp. Her kan en virkelig si at det var kalven som ga fra seg lyd som reddet denne personen fra å miste livet. Hvis ikke kua snudd seg bort et øyeblikk hadde denne hendelsen fått et annet utfall. Disse historiene er det dessverre for mange av, og vi har ingen bonde å miste.

Fanghekk i kalvingsbinge hos Jon Waalen i Gausdal. Foto: Siv Nordseth

Kalvingsbinge hos Jon Waalen i Gausdal. Den er brukt i to år og han er meget godt fornøyd med den. Foto: Siv Nordseth

Alltid risiko

Dyrehåndtering involverer alltid risiko for at man kan bli klemt, sparket eller stanget. Vær spesielt oppmerksom i tiden rundt kalving. Kua kan bli anspent og stresset dersom hun opplever at kalven er truet og utsette røkteren for stor risiko. Jo yngre kalven er jo farligere er moren. Dette er hormonelt betinget og vil vanligvis gradvis avta etter hvert som kalven blir eldre.

Tilrettelegging

Tilrettelegging og planlegging av arbeidet er viktig for å gjøre dyrehåndteringen så sikker som mulig. Det finnes mange gode innredningsløsninger for å kunne fiksere kyrne når man skal håndtere kalven. Fanghekker og grinder er til god hjelp. Når man skal planlegge arbeid som skal utføres sammen med andre må de involveres slik at man har samme forståelse av hvordan oppgavene skal utføres. Det er enkelte situasjoner som er mer risikofylte enn andre hvor man bør være ekstra oppmerksom.

« Dyrehåndtering involverer alltid risiko »

TILTAK VED SITUASJONER SOM MEDFØRER RISIKO

• Inseminering.
Tilrettelegg slik at den som inseminerer kan arbeide trygt. En del inseminører kvier seg for å utføre jobben sin da de innimellom kommer til fjøs hvor det ikke er lagt til rette for at arbeidet kan foregå på en trygg måte. Alle fjøs skal ha sykebinge med fanghekk hvor kua kan settes fast eller sørg for at kua settes fast på annen måte.

• Henting av kalv som blir født i løsdrifta.
Tiltak: Følg ekstra med på de andre kyrne som vil stelle med kalven. De blir ofte oppfarende når det kommer en kalv i løsdriften som kan føre til farlig situasjoner. Strø gjerne litt kraftfor på fôrbrettet for å få de unna så du kan jobbe tryggere. Se deg ut en retrettmulighet for å komme så raskt ut av løsdrifta som mulig om noe skulle oppstå.

• Melking første gang etter kalving.
Tiltak: Fikser ku og avled med kraftfôr. Når kvigene melkes første gang er dette helt nytt for dem og det er viktig å opptre rolig for ikke å stresse dyrene. Bruk bøyle på kua hvis mye sparking, men pass da på fare for at kua kan miste balansen og skade seg.

• Veiing eller merking av kalven.
Tiltak: Fikser kua hvis mulig eller sett opp stengsel mellom ku og kalv. Har du et kalvegjemme kan du lettere håndtere kalven uten at kua kommer seg inn. Rolig håndtering er viktig for ikke å stresse kua. Kan du unngå at kalven lager mye lyd vil det stresse kua mindre.

• Løfting av kalv.
En nyfødt kalv veier nok til at den er tung å håndtere. De er også glatte og vanskelige å få tak på, noe som gjør det ekstra utfordrende. Det kan føre til belastninger som går utover ryggen til røkteren. Noen har konsentrert kalving og har en del kalvehåndtering i den perioden. Hvis du kan unngå å bære de er det best. Det finnes hjelpemidler i form av traller, seler som kan henges på skinnebanen til melkeanlegget eller "på hjul" og mange andre kreative hjemmelagde løsninger som kan avlaste. Må du likevel løfte kalven er det viktig å bøye knærne og løfte med beina og ikke ryggen. Hold kalven tett inntil deg og få et godt tak så du ikke glipper den og får uheldig vridning i ryggen.

• Flytting av ku med kalv.
Gi kyrne tid til å finne igjen og gjenforenes med kalven sin før du begynner. Benytt medhjelpere som kan dyrehåndtering. Mange velger å bare ha med seg de som er kjente med dyrene da dyra kan reagere på fremmede mennesker. Om du må flytte dyrene alene er det viktig at du har mobilen lett tilgjengelig og har avtale med noen om at du ringer når du er ferdig med jobben.

• Ingen mulighet for å sette fast kua.
Tiltak: Dersom man skal håndtere dyr der det ikke er fanghekker kan man tilrettelegge ved å sette opp grinder slik at man kan ha et fysisk skille mellom seg og kalven. Skal håndteringen foregå ute på et beite bør man sørge for å ha et kjøretøy eller annet stengsel man kan søke tilflukt bak om nødvendig.

• Uoppmerksomhet.
Tiltak: Man skulle helst hatt øyne i nakken når man håndterer dyr. Et uoppmerksomt øyeblikk kan være nok til at uhellet er ute. Kyrne reagerer fort og du må være klar til å komme deg unna. Se deg ut en retrettmulighet om noe skulle oppstå. Ikke bruk hørselvern under dyrehåndtering da det gjør deg mindre oppmerksom.

• Travle situasjoner.
Tiltak: Rolig dyrehåndtering er alltid viktig og reduserer faren for farlige situasjoner betydelig. Dette gjelder all dyrehåndtering. Dyrene husker negative opplevelser. Dersom de blir stresset vil enkelte dyr forsøke å flykte. Det er lett å bli stresset selv når man er utsatt for tidspress, men ofte vil det føre til merarbeid og ta lengre tid enn rolig dyrehåndtering. Husk at storfe som blir stresset vil bruke minst tjue minutter på å roe seg ned igjen. Rolig dyrehåndtering er tidsbesparende i tillegg til at det er god dyrevelferd.

• Hunder, både løse og i bånd.
Tiltak: Hold hunder unna både beitet og fjøset når du skal håndtere dyr dersom det ikke er snakk om en trent gjeterhund og kyrne er vant til dette. Hunder kan gjøre særlig ku med kalv stresset og flere ulykker har skjedd i forbindelse med dette.

• Krevende arbeidsperioder.
Tiltak: Dersom du er sliten vil oppmerksomheten reduseres, vurderingsevnen blir dårligere og faren for at uhell kan oppstå øker. Enkelte perioder er mer hektiske enn andre. Sørg for nok mat og ta noen pauser for å opprettholde best mulig fokus. Ha med deg hjelp dersom du har mulighet til det.

• Arbeid alene.
Forsøk å unngå at du må arbeide alene med de mest risikofylte oppgavene. Noen driver gården alene, men avtaler med en kollega at de hjelper hverandre med krevende arbeidsoperasjoner. De fleste vil likevel måtte håndtere dyrene alene innimellom. Da er det ekstra viktig å tilrettelegge og være ekstra oppmerksom. Risikovurder alltid før du setter i gang. Ha alltid med deg mobiltelefonen slik at du kan få hjelp om du trenger det. Gi gjerne beskjed til noen andre om at du skal utføre oppgaven og at du bekrefter at alt gikk bra når oppgaven er utført. Benytt gjerne overvåkningskamera dersom du må jobbe alene som for eksempel ved kalving om natta slik at andre kan følge med på at det går bra med deg.

HEKTNER MASKIN

Eksperter på gjødselhåndtering

Separering av gjødsel

Mer effektiv spredning – øker lagringskapasitet

Slangespredning

Tørrgjødsel - kalking

Spredere bygget for presisjonslandbruk

Pumper - miksere

Hydraulisk mikser

Stangpumper

Ta kontakt for tilbud - salg@hektner.no

Tlf: 63 83 90 00 - hektner.no

HAR RUNDET 500 SENSEHUB-ANLEGG I NORGE

I sommer oppgraderte Pål-Helge Haugse i Herøysundet aktivitetsmåleren sin, og gikk fra Heatime til SenseHub. Med dette sørget mjølkeprodusenten fra Hardanger for at antallet norske SenseHub-brukere nå har rundet et halvt tusen.

Kristin Mengshoel
Produktansvarlig for SenseHub i Geno
kristin.mengshoel@geno.no

Norske storfe-eiere er blant de ivrigste i verden til å ta i bruk aktivitetsmålingsteknologien som SenseHub kan by på. Og kanskje er det ikke tilfeldig at nettopp Pål-Helge Haugse ble landets SenseHub-bruker nummer 500? Han er nemlig av typen som gjerne ser seg om etter inspirasjon, både når det gjelder tekniske hjelpemidler, bygningsteknikk og driftsopplegg generelt. Derfor ble det også naturlig for ham å ta steget fra Heatime til SenseHub.

Robotfjøset fra 2018 er et kaldfjøs med åpne vegger og andre utradisjonelle løsninger, med inspirasjon fra både Danmark og Irland. Bildet viser besetningen med de tidligere Heatime-transponderne. Foto: Dina Gorm-Hansen Haugse

Pål-Helge Haugse er en av mange norske storfeeiere som tar i bruk den nye aktivitetsmålingsteknologien for å få bedre oversikt og kontroll på besetningas brunst- og helsestatus. Foto: Dina Gorm-Hansen Haugse

– Den viktigste forbedringen er at jeg med SenseHub får varsler på mobilen når noe er i gjære i besetninga, uansett om jeg er hjemme eller borte. Infoen fra Heatime så jeg kun på et eget display i fjøset. Med SenseHub får jeg generelt fulgt med mye bedre og mye jevnere, både på brunst og helse.

«slipper jeg nå å henge noe som helst rundt halsen på dyra»

Øretransponder på grunn av dyrevelferd

Pål-Helge har 44 mjølkekyr, et trettitalls kviger og ungdyr og en mjølkekvote på 380 000 liter. Da han i sommer gikk over til SenseHub, kjøpte han øretranspondere til hele besetninga.

– Jeg valgte øretransponder først og fremst på grunn av dyrevelferden. Ettersom mjølkeroboten styres via det vanlige elektroniske øremerket, og SenseHub fanger opp signaler via øretransponderen, slipper jeg nå å henge noe som helst rundt halsen på dyra, forteller han.

Praktisk

I 2018 bygde Pål-Helge et nytt, frittstående kufjøs med mjølkerobot, mens kvigene oppholder seg i den gamle fjøsbygningen. De to fjøsa ligger såpass tett på hverandre at med SenseHub-antenna plassert i nyfjøsmønet nærmest det gamle fjøset, fanges signalene opp fra dyra i begge bygg.

I den nye driftsbygningen har Pål-Helge to pc-skjermer på kontoret. På den ene har han SenseHub-programmet oppe, mens han på den andre kjører melkerobotens program. Slik fanger han lett opp dersom det er dyr han bør sjekke nærmere. Han bruker også å legge inn nødvendig info i dyrehelseportalen mens SenseHub kjøres på den andre skjermen.

– Kort sagt er det veldig lettvint, og jeg synes at jeg har bedre oversikt enn før, konstaterer han.

Fornøyd med tilslaget

Kalvinga på gården er spredt utover året. Pål-Helge har eierinseminøringskurs og ønsker å inseminere så mange dyr som mulig. I tillegg bruker han okse på kvigene. Med SenseHub får han varsel dagen før inseminering bør skje.

– Jeg er godt fornøyd med tilslaget, slår han fast. – Og uansett om drektigheten skyldes inseminering eller okse, forteller SenseHub meg at dyret faktisk er drektig.

Hardanger-bonden er også tilfreds med infoen han får via aktivitetsmålerens helsefunksjon.

– Jeg har fått helsevarsel på dyr som har hatt vanskelig kalving. Og selv om jeg ikke har opplevd det ennå, vet jeg at det kan være mjølkefeber på gang hvis det dukker opp helsevarsel etter kalving. Da er det i så fall bare å ta turen ut i fjøset for å sjekke jo før jo heller.

Haugse har valgt øretransponder for alle kyr, ungdyr og kviger i besetninga. Foto: Dina Gorm-Hansen Haugse

Ønsker seg integrasjon med Kukontrollen

Norges SenseHub-bruker nummer 500 er generelt meget fornøyd med aktivitetsmåleren sin. Det eneste han savner, er synkronisering med Kukontrollen.

– Når dette kommer på plass, slik at også vi mjølkeprodusenter slipper dobbeltregistrering, da faller den siste brikken på plass, avslutter Pål-Helge.

AGRISJÅ er landets ledende fagmesse for landbruket og en hyggelig folkefest med dyr, servering og aktivieter.

AGRISJÅ 2023

Det skjer på Stjørdal 25-27. august

Meld deg på via www.agrisja.no

SIKRE DEG PLASS!

Serie om velferdsindikatorene som vurderes i dyrevelferdsprogram-besøket

VANNTILGANG SOM INDIKATOR FOR VELFERD

Tilgang til nok drikkevann av god kvalitet er en forutsetning for god dyrevelferd, helse og ytelse.

Annie Haavemoen
Spesialveterinær
HT Storfe/Animalia
a.haavemoen@animalia.no
Åse Margrethe Sogstad
Spesialveterinær
HT Storfe/Animalia
ase.sogstad@animalia.no

Frihet fra sult, tørste og feilernæring, ved at dyra har fri tilgang på vann og en diett som opprettholder helse og trivsel, er en av de «5 frihetene» som definerer god dyrevelferd i både internasjonal og nasjonal lovgivning. I dyrevelferdsprogrammet (DVP) for storfe, er vanntilgang en av delindikatorene som inngår i fokusområdet «Fôring og helse».

Vann er avgjørende god velferd og produksjon

Tilstrekkelig tilgang til drikkevann av god kvalitet er en forutsetning for god velferd, helse og ytelse. Kort sagt er vann det billigste fôrmidlet i produksjonen. Ei ku trenger minst tre liter vann for hver liter melk som produseres. Storfe liker å drikke rent, friskt vann, og er sensitive for dårlig vannkvalitet.

For lite vann forårsaker stress

Redusert tilgang på drikkevann av god hygienisk kvalitet forårsaker stress. Når tilgangen reduseres over tid, kan det forårsake dehydrering, sykdom og i ytterste konsekvens død. Tørste påvirker i stor grad velferden og reduserer fôropptaket, som igjen gir helseproblemer og nedsatt ytelse. Konkurranse om drikkepunkter kan gi redusert vannopptak når

Jon Waalen i Gausdal har gode rutiner for renhold av drikkekar. Skurekoster på strategiske plasser i fjøset gjør renholdet enkelt når man går fjøsrunden.
Foto: Annie Haavemoen

Uansett type drikkepunkt skal dyra ha tilgang til nok drikkevann av god kvalitet. Kontroll av funksjonalitet, renhold og vannkapasitet på alle drikkepunkter skal inngå i den daglige rutinen på gården.

tilgangen er begrenset. Om drikkekilden er vanskelig tilgjengelig eller dyret ikke forstår hvordan installasjonen fungerer, kan dette også føre til tørste og dehydrering.

Mange nok drikkepunkter

Alle dyr må sikres kontinuerlig vanntilgang uavhengig av oppstallingsform. Det må være tilstrekkelig mange drikkepunkter, slik at dyra kan oppsøke andre drikkepunkt dersom ett er defekt, forurenset eller opptatt. Det er viktig at drikkevannsforsyningen i uisolerte fjøs og for dyr på utegang frostsikres der klimatiske forhold tilsier det. Kontroll av funksjonalitet, renhold og vannkapasitet på alle drikkepunkter skal inngå i den daglige rutinen på gården.

Tabellen viser vannbehov per dag for ulike dyregrupper. Tallene er veiledende. Behovet vil øke ved høye temperaturer, sykdom og så videre.

Tabell. Veiledende vannbehov per dag for ulike dyregrupper

Dyregruppe	Daglig vannbehov, liter
Kalv	2-10
Avvent kalv	10-20
Ungdyr	> 20
Melkeku	3 per liter melk produsert
Sinku	35
Ammeku	35-75
Okser	> 35

Vannkvalitet

Vannet skal være av god hygienisk kvalitet. Vann som står over tid er lite attraktivt for dyra på grunn av algevekst og forurensning. Mindre vannkar med stor utskiftning av vann er noe lettere å holde reine. Uavhengig av type drikkevannsforsyning må det påregnes regelmessig manuelt reinhold av drikkekarene for å sikre god hygiene og smakelighet på vannet. Store drikkekar bør tømmes og vaskes et par ganger i uka. Drikkekar må plasseres slik at det er minst mulig risiko for forurensning fra møkk. Likeledes må det også være enkelt å komme til for å sjekke karets vanntilførsel og reingjøre karet.

Ikke glem kalven!

Kalver som har fri tilgang på vann ved siden av melk har et tidligere og større opptak av tørrfôr, større tilvekst, mindre diaré og redusert

Serie om velferdsindikatorene som vurderes i dyrevelferdsprogram-besøket

dødelighet. God tilgang på vann (helst temperert, men unngå bakterie- og algevekst ved hyppig reinhold) er viktig for utviklinga av vomma og drøvtyggerfunksjonen. La derfor kalven få tilgang på friskt vann fra første leveuke. Tilgang på vann er spesielt viktig ved få melkefôringer per dag. Med tilstrekkelig tilgang på væske fungerer kalven bedre. For lite væske fører til stress, redusert velferd og økt sjukdomsrisiko. Ved diaré blir væsketapet fort kritisk. De fleste kalver som dør av diaré, dør på grunn av væskemangel. Pass på at drikkepunktet er plassert slik at de minste dyra klarer å drikke. Det er lettere å lære å drikke fra kar enn nippel. I binger med drikkenippel er det derfor ekstra viktig at dyra forstår hvordan den skal brukes.

Hva er den beste drikkekilden?

Det finnes en rekke løsninger tilgjengelig på markedet, både flottørkar som fylles automatisk og installasjoner hvor dyret aktivt må trykke eller klemme for å få vann. Voksne mordyr har det største vannbehovet, og vil foretrekke å drikke av åpent vannspeil med friskt vann. Store flottørkar hvor flere kan drikke samtidig, er gunstig i løsdriftsfjøs. Her er plasseringa viktig – både med tanke på tilgjengelighet og renhold. Drikkekar i løsdriftfjøs med melkeku bør plasseres lett tilgjengelig etter melking og med god plass rundt (helst 3-3,6 m). Drikkekarenes plassering må ikke stenge for trafikken i fjøset. Det kan vær gunstig å kombinere store kar med enkeltdrikkekar plassert andre steder i fjøset. Drikkekar i nærheten av kraftfôrautomat vil oftere bli tilsølt med fôrrester. Enkeltkar er ofte plassert ved bingeskiller, enten foran eller bak etefronten. Disse fylles ofte med gras, og trenger hyppig renhold.

Drikkenipler er vanlig i mange ungdyrbinger. De kan fungere, men det er svært viktig at man sikrer at alle dyra i bingen har lært seg å drikke fra niplene. Nipler forårsaker en del søl og bør plasseres over gjødselareal. Det gjelder for så vidt også andre drikkekar til ungdyr. Nipler skal ikke benyttes som eneste drikkepunkt til voksne dyr, men kan være et supplement. Kontroll av drikkepunkter minst én gang om dagen bidrar til god velferd!

Tilgang til flere vannkilder

Det anbefales også at dyra har tilgang til flere vannkilder. Dyra drikker gjerne mest i forbindelse med eteperioden og melking. Hierarkiet i en flokk er sterkt, og et dominant dyr kan hindre andre i å drikke. Alle dyregrupper, også ungdyr i binge, bør derfor ha minst to vannpunkter, slik at lavtrangerte dyr har større mulighet til å drikke uforstyrret, samt at det er en sikkerhet dersom ett av vannpunktene blir satt ut av funksjon eller er forurenset. Om vannet tempereres (12-18 grader) vil dyra søle mindre samtidig som opptaket av vann øker. Det er imidlertid økt fare for bakterie – og algevekst i oppvarmet vann.

Hvordan vurderes vanntilgang i DVP?

Veileder til forskrift om hold av storfe anbefaler maksimalt 8 dyr pr enkeltdrikkekar, eller 10 cm drikkekarkant pr. dyr for store kar. Dette kvalifiserer til score 1 i DVP. Ved tvil om vanntilgangen er god nok eller det er grunnlag for avvik, har DVP definert en nedre grense for hva som vurderes som akseptabelt. Dette er nærmere beskrevet i veileder for DVP-besøket som ligger tilgjengelig på *animalia.no*. Forskjellige produksjoner og dyregrupper har ulike behov for vann. Minimumskravene er basert på hva som vurderes som akseptabelt i den internasjonale Welfare Quality®-protokollen (WQ®). Minimumskravet forutsetter at det ikke avdekkes mangler vedrørende funksjonalitet, renhold eller kapasitet på drikkepunktene.

Firmanytt

NOFENCE

har hentet 130 millioner i en aksjeemisjon for tyngre satsing internasjonalt. Nå skal i første rekke Storbritannia, Spania og USA erobres med virtuelle gjerder fra Nofence.

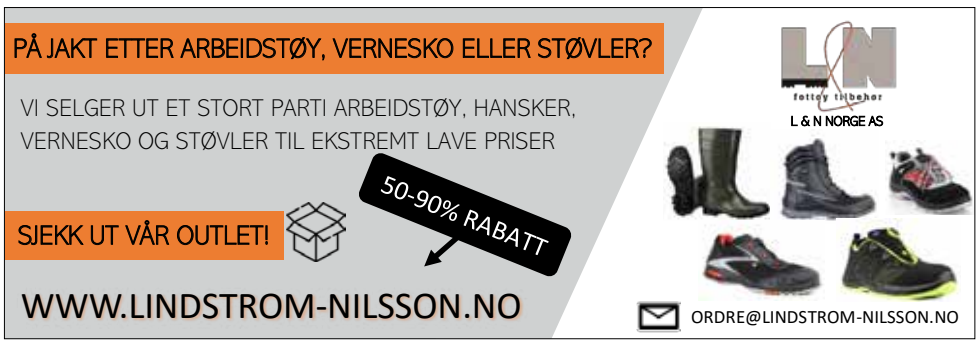

ØRUM

Vi tilbyr et bredt utvalg av gjødselutstyr

Ta kontakt for info og pris!

Importør:

FronTraktorService
2640 VINSTRA • Tlf: 61 29 24 60

E-post: post@frontraktorservice.no – www.frontraktorservice.no

Husdyr Systemer®

Gi kalvene dine en god start

CalfOTel Pluss
Enkelthytter.
Med eller uten luftegård.
Hytte: 196x115x128 cm.
Luftegård: 150x120x100 cm.

CalfOTel XL-5
For 5 kalver.
Hytte: 260x225x180 cm.
Luftegård: 225x225x105 cm.

CalfOTel Hybrid
4 enkeltbinger.
Skiller kan tas ut.
Variere bingestørrelse.

Urban MilkShuttle - melketralle
Melketransport
bøtteføring
4 størrelser
100/150/200/250 ltr.

Urban Alma Pro 8"/12" terminal
- Nøyaktig føring, enkel betjening
- Oversikt over alle kalver
- Rustfritt stål
- Fullautomatisk vask

Melketank
100-200-300 ltr.
Stabil kjøling.

Happy Calf, Happy Farmer

Besøk oss på Facebook

www.husdyrsystemer.no

KUSIGNALER

HYGIENE PÅ SJEKKLISTA

Hygiene og renhold er viktig for å redusere smittepress, øke fôropptak og bedre de generelle produksjonsforholda i fjøset. Rutiner er stikkordet for å lykkes med dette.

Ola Stene
Fagleder storfe,
Felleskjøpet
Rogaland Agder
ola.stene@fkra.no

Særlig for kalver som ennå ikke har fullt utviklet immunforsvar er de hygieniske forholdene i binger og fôringsutstyr viktig. Det kan være forebygging av smittsom diarè i enkeltbinger til småkalv. Har en først smitten i hus er det lett at den overføres til neste kalv som tar bingen i bruk. Da er det smart om en enkelt kan ta bingen utendørs for spyling og rengjøring. Da kan også bingen stå ute og tørke før den tas inn igjen. Særlig i kaldt vintervær er det effektivt for å knekke smittsomme bakterier. Bakterier trives best i varmt og fuktig klima, så spyling inne i fjøset kan like ofte virke mot sin hensikt.

Sjekklister for å etablere rutiner

Bilde 1 viser en mjølkebar med behov for rengjøring. Utstyr for kalvefôring må inn i de daglige rengjøringsrutinene. Og nettopp rutiner er stikkordet for rengjøring. Det kan være smart å ha noen sjekklister, særlig der det er ulike personer som arbeider i fjøset. Slik at alle har samme standard for renhold. Sett opp hva som skal gjøres hver dag, som for eksempel kalvefôringsutstyret, renhold av liggebåser etc.

Bilde 1

Mjølkebar med behov for rengjøring. Foto: Arnt Stene.

Bilde 2

Forurenset vann reduserer inntaket og i neste omgang mjølkeproduksjonen. Foto: Arnt Stene.

Forurenset vann gir mindre melk

Bilde 2 viser et alminnelig forurenset drikkekar. Alger og bakterievekst i drikkevatnet kommer fort, men det er lett å forestille seg at det kan redusere inntaket av vatn og dermed også redusere mjølkeproduksjonen. Det kan være dyrt å slurve med dette, og det må settes på sjekklista for ukentlig renhold. Bruk kost for å fjerne det glatte laget med alger i bunnen av karet.

Andre ting kan ganske gjøres rent 2-3 ganger i året, men er like fullt viktig at blir gjort. Eksempler på dette er vask av vinduer og lampeskjermer. Gode lysforhold er viktig både for brunst, trivsel og arbeidsmiljø. Og det er dumt å sløse bort gratis lux på møkkete vinduer.

Gode hygieniske rutiner

Det er også viktig å tenke hygiene og smittepress i måten en legger opp arbeidet på. Det er lurt å lage det enkelt å spyle av støvlene før en går opp på fôrbrettet, og en bør egentlig i størst mulig grad unngå å tråkke i fôret. Tenk også renhold av fôringsutstyr, kanskje særlig ved kjørbart fôrbrett der en frakter utstyr inn og ut av fjøset.

I båsfjøs har en mulighet til å rokkere på dyra slik at kyr med høgt celletall mjølkes til slutt på stellet. Det har etter hvert også blitt ganske vanlig å bruke engangshansker ved mjølking, I store besetninger med mange ungdyr er det fornuftig å starte med å fôre og stelle de yngste dyra først. Da er klær og utstyr renest når en steller med de dyra som er mest utsatt for smitte. Også er det selvfølgelig best om en gjør det likt fra dag til dag.

SenseHub®

Det lønner seg å ha kontroll på **dyrehelsa**

Med SenseHub får du tidlig varsel om helseproblemer, slik at du kan ta grep før sykdom utvikler seg. Når du forebygger i stedet for å behandle, bedres både dyrevelferd, produktivitet og lønnsomhet.

MSD Animal Health

osid.no
geno.no

Dette produktet er ikke ment for å diagnostisere, behandle, kurere eller forhindre sykdom hos dyr. For diagnostisering, behandling, kurering eller forebygging av sykdom hos dyr, bør du konsultere veterinær. Nøyaktigheten av dataene som samles inn og presenteres via dette produktet er ikke ment å tilsvare presisjonsnivået til medisinsk utstyr eller vitenskapelig måleutstyr.
Copyright © 2022 Merck & Co., Inc., Rahway, NJ, USA and its affiliates. All rights reserved.

Tiroler Grauvieh – nok mjølk til kalven

- God tilvekst og lavt fôrforbruk
- Lett og nøysom ku, spesielt god i terreng og i økologisk drift
- Mjølker godt – noe som gir god tilvekst på kalven
- Oksekalvene tåler godt intensiv oppfôring uten å bli feite
- Meget god fruktbarhet – Svært gode bein og klauver
- Et mordyr med innslag av Tiroler Grauvieh vil være av de beste mordyrene i norsk kjøttfeproduksjon med tanke på moregenskaper og slakteklassifisering
- Gode slakteklasser og lite fettrekk gir god økonomi
- En allsidig rase – perfekt for Distrikts-Norge

SENAT

Senat:
Er svært god på fitness og spesielt på form og jur. Er god på fødselsforløp og muskel med middels bredde.

DILASO

Dilaso:
Er over snitt på fitenss (log living, fertile, easy calving and udder health). Han er også meget god på tilvekst og muskel samt på melk.

I 2023 tar vi inn 6 nye seminokser. Se oksekatalogen på **www.tyr.no** for mer informasjon samt vår Facebookside og Instagramprofil

– nok mjølk til kalven !

NORSK TIROLER GRAUVIEH

Følg oss på Facebook og Instagram for oppdateringer
Norsk Tiroler Grauvieh Forening, norsktirolergrauvieh
post@tiroler.no | tiroler.tyr.no

KORT OM *kalv!*

Anne Hege Hunskaar Tajet, Veterinær/kursansvarlig i Geno, **anne.hege.hunskaar.tajet@geno.no**

QUICK FIX MOT HOSTE

Etablert luftveissmitte i kalveflokken, kan gi dårlig dyrevelferd og store tap. Men for akkurat dette finnes det faktisk en «quick fix»!

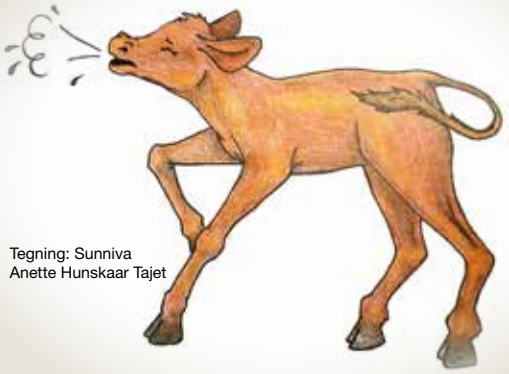

Tegning: Sunniva Anette Hunskaar Tajet

Luftveisinfeksjon er dessverre ikke uvanlig i storfeholdet, verken i utlandet eller her hjemme. Noen opplever store tap, både med høy sykelighet og dødelighet blant kalvene. Det starter gjerne med spredt hoste, så blir noen kalver skikkelig sjuke, og neste trinn er generelt utrivelige kalver med dårlig tilvekst. Behandling av enkeltkalv løser ikke problemet.

Varige luftveisproblemer i besetningen er helt unødvendig. Bryt smitte-syklus, så er du kvitt luftveis-infeksjonene på 1, 2, 3!

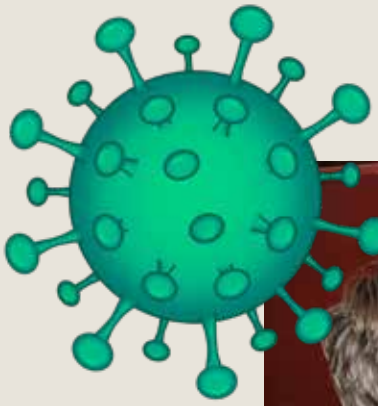

Smittestoffet er gjerne BRSV og parainfluensavirus. Kalver som får feber, har vanligvis fått en infeksjon med Pasteurella-bakterier sekundært. Det finnes vaksine mot alt dette, og i kalveoppdrett som tar imot dyr fra flere besetninger, er dette til god hjelp. Men i besetninger hvor smitten sirkulerer og holdes vedlike mellom kalv, ungdyr og voksne dyr, er dette ikke den beste langsiktige løsningen.

1

Hindre sjuke og friske dyr i å ha kontakt. Ta frisk kalv ut av fjøset med det samme den er tørr etter fødsel. Det er mange ulike løsninger for dette.

2

Sørg for rask tilgang og minst 6 l råmelk første levedøgn, ly og tørt underlag og god fôring ute. Rett samtidig opp i årsaken til smittesituasjonen inne. Er du usikker på årsak, ta en prat med veterinæren. De vanligste årsakene finner du i tidligere «Kort om kalv».

3

Ta friske kalver inn igjen om risikopunkt er fjernet og når resten av besetningen er smittefri. Hindre ny smitte i å komme inn med gode rutiner og smittesluse. Livdyrhandel gir stor risiko. Må det kjøpes inn kalv, bør de være ferdig vaksinert minst 10 dager før ankomst.

FRAMTIDAS LANDBRUK TRENGER
STERKE FAGMILJØ OG
MYE PRAKTISK ERFARING

PÅ TOMB VGS KOMMER DU
TETTERE PÅ:

- FOLKA!
  BO MED VENNENE DINE OG MØT VOKSNE SOM BRYR SEG.
- NATUREN!
  EN SKOLEHVERDAG I KONTAKT MED NATUREN GJØR DEG KLAR FOR EN GRØNNERE FRAMTID.
- FAGENE!
  ENGASJERTE LÆRERE OG MER PRAKTISK LÆRING
- LIVET!

INTERNAT
ELEVER FRA HELE LANDET

BLI MED PÅ TOMB CAMP!
EN GRATIS MINILEIR FOR 10. KLASSINGER DER DU FÅR OPPLEVE HVA TOMB ER!
26. – 28. JANUAR

NATURBRUK BYGG TIF
STUDSPES FRILUFTSLIV
ALLE VEIER KAN FØRE TIL STUDIEKOMPETANSE

WWW.TOMB.NO

/TOMBVGS @TOMBVGS

FRÅ DYRLEGENS KVARDAG

HØGSESONG FOR INSEMINERING, BRUNSTKONTROLL OG HORMON-BEHANDLING

Når det dreg seg til mot jul, pleier det også å auka på med insemineringar, og når bønder med konsentrert haustkalving fyrst har starta opp med sesongen, likar dei fleste å få inseminert flest mogleg i løpet av dei neste vekene.

Oddfrid Vange Bergfjord
Frilansar Buskap
oddf-van@online.no
Tekst og foto

God brunst hjå dyra er eit veldig godt utgangspunkt for å få kalv i kyrne til rett tid, men det er dessverre ikkje alle som viser seg like godt. Eg vert ofte spurt om å kjenna på dyr som bonden ikkje har sett brunst på, og det er lurt å la dyrlegen sjekka opp dyr som ein ikkje har sett noko på når det har gått om lag seks veker sidan kalving. Når eg likevel er på plassen for å inseminera, så går dette veldig raskt viss dyra er sett fast på førehand. Eg kan mellom anna kjenna om det er aktivitet på eggstokkane, kvar kua er i syklus eller om ho står med eggstokkcyste.

Stovereint med hormonbehandling

Viss kua har eggstokkcyste, så behandlar me dette, men viss alt er normalt, kan ein venta eller ein kan bruka hormon for å framskunda brunsten. Hormonbehandlingane me brukar i Noreg er uskuldige, og eg synest ikkje det er etisk feil å provosera fram ein brunst.

Ved liten aktivitet på eggstokkane, kan me få kua i brunst ved å setja inn ein hormonspiral som «lurer» kua til å tru at ho har hatt ein brunst, og eggstokkfunksjonen kjem i gong. Viss kua er i midtsyklus (mellom dag 6 og 16 etter brunst), så kan me sprøyta ho med prostaglandin, og då kjem kua i brunst etter 2–5 dagar, oftast etter 3–4 dagar. Kyr som er i syklus, men ikkje i midtsyklus, kan ein sjekka opp att etter 11 dagar, og då vil truleg desse vera komme i midtsyklus og klare for prostaglandinbehandling viss ein ynskjer det.

Viss ein skal ha konsentrert kalving, er det viktig å oppdaga flest mogleg brunstar når ein har starta inseminasjonssesongen. Her inseminerer eg medan Stine Sønnesyn held halen.

Fleire alternativ etter prostalandin-behandling

Sprøyting av kyr med prostaglandin i midtsyklus er eit enkelt hjelpemiddel som kan hjelpa bøndene å oppdaga brunst fordi ein veit at kua mest truleg kjem i brunst etter 2–5 dagar, og når ein oppdagar brunsten, inseminerer ein som normalt. Mange vel også å dobbelinseminera ho 3. og 4. dagen eller bruka Spermvital på 3. dagen. Ifølgje anbefalingane til Geno, er det like gode resultat etter bruk av Spermvital på 3. dag som med dobbelinseminering 3. og 4. dag.

Bruk tid på brunstkontroll

Uansett om ein vel hormonbehandling eller ikkje, så er det viktig å bruka nok tid i fjøsen for å få med seg brunst på flest mogleg kyr. Enkelte viser berre nokre små teikn, og di meir tid ein brukar på brunstkontroll, di fleire dyr kan ein fanga opp å få inseminert. Sjølv om ein har aktivitetsmålar eller andre hjelpemiddel for å oppdaga brunst, så er det viktig å følgja godt med.

Hormonbehandling kan vera eit nyttig hjelpemiddel for å få kalv i kua til rett tid.

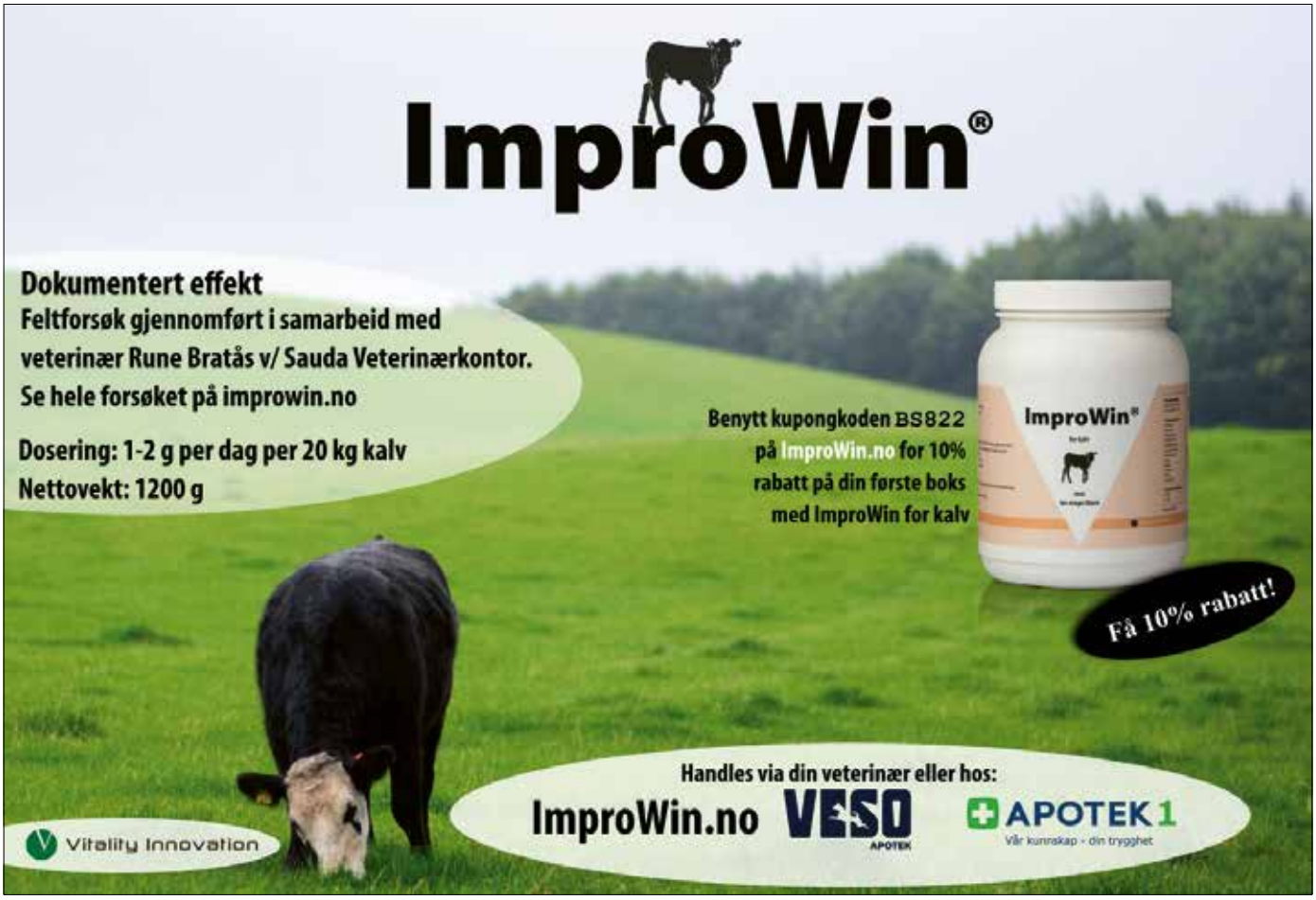

ANGUS OG ØKOLOGISK DRIFT ER EN BRA KOMBINASJON

– Økologisk drift sammen med oppdrett av Aberdeen Angus livdyr er en bra kombinasjon, sier Kirsti Mæland og Harald Dahl på Grani gård i Holter i Nannestad.

Nils Ove Bredvold
Frilansjournalist
n-ovebr@online.no

De to synes det er interessant å bli utfordret på det agronomiske og opplever at økologisk drift er mer utfordrende enn å drive konvensjonelt.
- Vi har stor tro på det økologiske og mener at det er viktig av beredskapshensyn at et minimum av norske bønder har kunnskap og erfaring fra økologisk drift. Samtidig føler vi oss til tider uglesett som driver med husdyrproduksjon på sentrale Østlandet. Kanaliseringspolitikken legger opp til at dette skal skje i dal- og fjellstrøk. Men vi bidrar til å holde kulturlandskapet i hevd i vår region, understreker Kirsti og Harald.

Positive ringvirkninger for omgivelsene

De opplever at den økologiske drifta også har positive ringvirkninger for omgivelsene. En nabo som driver med birøkt forteller at han får betydelig mer honning etter at drifta på Grani ble lagt om til økologisk i 2020. Paret har fått bra tilbakemeldinger for det faglige også. Nortura deler ut den såkalte Biff Natur-prisen. I 2022 ble prisen delt ut til angusoksen Jens av Grani. Jens av Grani ble også tildelt Avlsstatuetten som går til den eliteoksen som kommer best ut av granskningene.

Korn og eng

Planteproduksjonen består av korn og eng. Kornavlingene på den bakkeplanerte leirjorda er middels, men kornet bidrar inn i vekstskiftet på gården. Samspillet mellom produksjon av korn, grovfôr og tilførsel av husdyrgjødsel er viktig. Det gir økt liv i jorda og øker innholdet av næring og mold i den skrinne og stive leirjorda.

Timotei fungerer dårlig

Når det gjelder gras så opplever de to at timotei fungerer dårlig på planert, tørkesvak stiv leire, mens strandsvingel, luserne, kløver i tillegg til høstspelt fungerer bra.

En nabo til Grani gård som driver med birøkt forteller at han får betydelig mer honning etter at drifta der ble lagt om til økologisk.

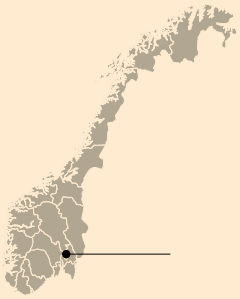

Grani gård i Nannestad i Viken

- Kirsti Mæland og Harald Dahl tok over i 2014
- 810 dekar dyrket mark hvorav 360 leies.
- 400 dekar innmarksbeite det vil si ravinelandskap
- 100 dekar naturlig eng.
- 70 mordyr Aberdeen Angus
- Framfôring og salg livdyr (til avl og framfôring)
- Et enkelt fjøs til mordyra ble bygget i 1996.
- Økologisk drift fra 2020.

Et enkelt fjøs ble bygget til mordyra i 1996.

– Det er viktig av beredskapshensyn at et minimum av norske bønder har kunnskap og erfaring fra økologisk drift, sier Kirsti Mæland og Harald Dahl.

Kløveren og luserna fikserer nitrogen. Det er en utfordring å få spelten ned i jorda. Her ble løsningen å spre den med sentrifugalspreder etterfulgt av harving. Spelt har også en fordel med at den skiller ut et stoff som hemmer ugrasvekst.

Halvparten av fôret fra beite

Etter kalving økes mengden grovfôr for å stimulere mjølkeproduksjonen til kalven og gjøre kua beredt for inseminering. I hele fôringsperioden gis det 100 gram mineraltilskudd per dyr per dag. Litt kraftfôr gis til oksekalvene fra rundt seks måneders alder, men ikke til kvigekalver og mordyr. Før kalving gis halm og frøhøy der andelen frøhøy økes fram mot kalving. Halve fôrrasjonen hentes gjennom året gjennom beite.

80-90 prosent semin

Seminandelen i besetningen ligger på 80 – 90 prosent, og med 70 – 80 prosent drektige etter første inseminasjon. Tradisjonell brunstkontroll kombineres med aktivi-

AREALET PÅ GRANI GÅRD FORDELER SEG SLIK

- 200 dekar spelt
- 100 dekar hvete
- 100 dekar høstraps
- 250 dekar frøproduksjon for salg
- 150 dekar med produksjon av grovfôr.
- 100 dekar beite i skog/ravinelandskap

KÅRING AV SEMINOKSER

Nortura samarbeider med Tyr om rangering og prisutdeling til seminokser med utgangspunkt i to driftsopplegg. Det deles ut en så kalt BIFF Max pris for intensiv drift og en pris for ekstensiv drift kalt BIFF Natur. Hensikten er å øke vektlegging av kjøttfesemin generelt og gjennom bruksdyrkrysning på melkebruket spesielt. Oksene rangeres i seminkatalogen uavhengig av rase. Egenskapene som inngår og vektleggingen av disse er tilpasset de ulike driftsoppleggene.

Egenskapene som inngår i rangeringen av Biff Natur er (vektlegging i prosent): Grovfôropptak (40), kjøttfylde (15), fettansetning (15), slaktetilvekst (30). Biff Max rangeres etter: Fôrutnytting (33), slaktetilvekst (33), kjøttfylde (33). Kilde: Nortura

Samspillet mellom produksjon av korn, grovfôr og tilførsel av husdyrgjødsel er viktig for å øke næringsverdi og moldinnhold i den skrinne og stive leirjorda.

Prisvinner: Nortura delte ut Biff Natur-prisen i 2022 til angusoksen Jens av Grani. Jens av Grani ble også tildelt Avlsstatuetten

tetsmåler på noen dyr. Harald forteller at det han vektlegger ved valg av seminoksene er gode klauver, bra resultat på eksterørkåring, høyt grovfôropptak, gode moregenskaper, bra tilvekst og godt lynne.

Smått til nytte

MINDRE METAN FRA KYR PÅ BEITE

Nederlandske forskere har funnet et når kyrne henter fôret selv på biete reduseres metanutslippet med 30 prosent ammenlignet med fôring med ensilert gras inne. Forskerne mener tidligere beregninger av metanutslipp fra kyr på beite ikke har vært korrekte. Årsaken er at metodene som har vært brukt er basert på målinger av metanutslipp ved innefôring. Med utstyr utviklet i New Zealand har forskerne kunne måle metanutslipp fra kyr som opptar fôret ute på beite. Utstyret som er brukt er Green Feeder som Geno også anvender i sitt metanprosjekt. Målingene ute på beitet har skjedd ved at kyrne lokkes inn i en fôrautomat og metanutslipp på beite kunne da sammenlignes med tilsvarende registreringer der kyrne får surfôr inne på fjøset.

Økologisk Nu - okonu.dk/mark

– Vi er profesjonella på kornhantering!

Ett datterselskap til Svenska Antti AB

Kasper Hanneborg
Salg
Tel. 951 45 615
kasper.hanneborg@
norske-antti.no

Lars Melby
Salg/Service
Tel. 906 11 115
lars.melby@
norske-antti.no

Lars Fredriksson
Daglig leder/Salg
Tel. +46 707 1234 14
lars.fredriksson@
svenska-antti.se

Daniel Eriksson
Konstruksjon
Tel. +46 152 180 21
daniel.eriksson@
svenska-antti.se

Hian Kirwan
Konstruksjon
hian.kirwan@
svenska-antti.se

NORSKE ANTTI AS Søndre Mangen vei 2, 1930 Aurskog **www.norske-antti.no**

IKKE KJØP anlegg før vi har gitt en pris. Mye å spare.
Vi har levert utstyr for energihøsting i snart 7 år.
Intet oppdrag for lite, intet for stort.

SAREPTA SUN

fra konsument til produsent.
Kvalitet og økonomi.

Vi tilbyr:

- Uavhengig energirådgivning
- Hjelp til støtte hos IN og Enova
- Solcelleanlegg i alle størrelser og utførelser
- Solfangere for forbruksvann og oppvarming
- Varmepumper monoblokk L/V opp til 72 kW
- Biomassekjeler fra 10kW til 500 kW
- Vindturbiner VAWT og HAWT
- Hydrogen
- Batteribanker

Vi er godkjent for prosjektering av solcelleanlegg og anlegg i EX-områder
Siv. Ing. Per S. Ludvigsen AS - Mob. 90 85 48 95 - psludvig@online.no - www.sunsystem.no

GUMMIBELAGT SPALTEGULV I UNGDYRBINGER:

BEDRE DYRE-VELFERD?

Forsøk i Irland har sammenlignet betongspaltegulv og gummibelagte spaltegulv for å se hvilken betydning det har for dyrevelferd og tilvekst.

Knut Egil Bøe
Professor NMBU
knut.boe@nmbu.no
Geir Næss
Førsteamanuensis/
faggruppeleder
Nord Universitet
geir.nass@nord.no
Lars Erik Ruud
Førsteamanuensis/
innovasjonsleder
Høgskolen i Innlandet
lars.ruud@inn.no

I følge forskrift om hold av storfe (§ 22 Oppstalling) skal «storfe ha adgang til en bekvem, tørr, rein og trekkfri liggeplass. Okser kan likevel oppstalles på drenerende gulv». Fullspaltegulvsbinger er binger med spaltegulv som underlag i hele bingearealet.

Krav til spaltegulv

Videre står det i forskriften at «I nybygg for oppstalling av hunndyr skal alle binger ha liggebåser, eller liggeareal med tett gulv der alle dyra kan ligge samtidig. Spaltegulv skal ha en plan, ikke glatt overflate. Spalteåpningen skal være tilpasset dyras størrelse. Spaltebredden skal være like stor i hele plankens lengde».

Dette betyr at okser også i fremtiden kan holdes i binger med spaltegulv, og at det ikke stilles spesifikke krav til spaltegulvet

Mattilsynet anbefaler at okser har tilgang på liggeplass med tett gulv for å sikre dyrevelferden. Gummibelagt spaltegulv vil bedre dyrevelferden i fullspaltebinger, men er ikke en så bra løsning som separat liggeareal. Foto: Rasmus Lang-Ree

bortsett fra krav til plankebredde og spalteåpning, samt at det skal ha en plan og ikke glatt overflate.

Anbefaling om tett gulv

I «Veileder til Forskrift om hold av storfe» er imidlertid dette nyansert noe mer: «Unntaket for okser på bås er for å unngå dårlig dyrevelferd som følge av vått og tilgriset underlag. Det er likevel krav om bekvem og trekkfri liggeplass også for disse dyrene, noe som vil være en utfordring å få til ved oppstalling på fullspaltegulv. For å sikre dyrevelferden og oppfylle disse kravene, anbefales det derfor at alle dyrene har tilgang på liggeplass med tett gulv.»

Vi ser altså at selv om regelverket ikke inneholder noe forbud mot hold av okser i fullspaltegulvbinger, så anbefaler Mattilsynet likevel at også okser får tilgang til liggeplass med tett gulv.

Gummibelagte spaltegulv kan være en mulig mellomløsning mellom betongspaltegulv og løsninger med tett gulv på liggeplassen. Spørsmålet er imidlertid om gummibelagte spaltegulv virkelig gir bedre dyrevelferd enn underlag av betong.

Forsøk i Irland

Også i Irland finner vi en utstrakt bruk av binger med spaltegulv. Ifølge Lawrence (2016) benytter hele 86 prosent av besetningene med kjøttfe binger med fullspaltegulvbinger.

I en nylig publisert artikkel av irske McGettigan, (under trykking) rapporteres det om to forsøk som er gjennomført ved «Teagasc Beef Research Centre» i Irland der tradisjonelle spaltegulvbinger er sammenlignet med binger med gummibelagt spaltegulv. I forsøk 1 ble 140 kastrater av charolais- og limousinkrysninger kjøpt inn fra private besetninger der de gikk på beite fram til forsøket startet. Ved oppstart var gjennomsnittsvekt for dyrene 536 kg. Etter en tilvenningsperiode på 8 uker med 2,5 m² per dyr, ble dyra plassert i binger med 4 dyr der gulvet enten var tradisjonelt betongspaltegulv (17 binger) eller betongspaltegulv med Durapek gummimatter (18 binger). Bingeareal var 2,9 m² pr. dyr. Forsøket varte i 120 dager der alle dyra hadde fri tilgang på samme fullfôrblanding.

I forsøk 2 ble 200 andre kviger og kastrater fordelt på 20 binger med betongspaltegulv og 20 binger med Durapek gummimatter etter samme tilvenningsperiode. Dette forsøket varte i 84 dager, og nå med 5 dyr i hver gruppe og et areal på 2,5 m²/dyr.

Tabell 1. Resultater fra forsøk 1 i Irland.

	Betongspaltegulv	Gummibelagt spaltegulv
Totalt tørrstoffinntak (kg/dag)	12,10	12,25
Tilvekst (kg/dag)	0,98	1,15
Total liggetid dag 6 (minimum/døgn)	824,1	878,4
Total liggetid dag 105 (minimum/døgn)	816,3	878,3
Total ståtid dag 6 (minimum/døgn)	614,6	560,1
Total ståtid dag 105 (minimum/døgn)	622,5	559,8
Reise og leggebevegelser dag 6 (antall/døgn)	14,6	18,4
Reise og leggebevegelser dag 105 (antall/døgn)	13,6	18,4

Tabell 2. Resultater fra forsøk 2 i Irland.

	Betongspaltegulv	Gummibelagt spaltegulv
Totalt tørrstoffinntak (kg/dag)	5,65	5,67
Startvekt (kg)	316	315
Tilvekst (kg/dag)	0,55	0,53

«observert lengre liggetid og kortere ståtid på gummiunderlaget»

Lengre liggetid på gummibelagt spalt

I begge forsøkene ble dyrene veid hver andre uke, og ved hjelp av videoobservasjoner ble blant annet varigheten av ligge- og ståatferd samt antall reise- og leggebevegelser observert.

Dyrenes renhet ble bedømt ved oppstart av forsøket og deretter hver fjerde uke. Venstre side av dyrekroppen ble delt inn i 16 deler og hver del fikk en score fra veldig rein til veldig skitten.

Dyrene i begge forsøkene ble gradvis mer skitne gjennom forsøksperioden, men det ble ikke funnet noen forskjell mellom

spaltegulv med eller uten gummibelegg. Det ble imidlertid observert lengre liggetid og kortere ståtid på gummiunderlaget. Dette regnes for å være gunstig for ro og trivsel. Videre var det noen færre liggeperioder på betongspaltegulv enn på de gummibelagte spaltegulvene. Dette kan tolkes som at det var enklere for dyra å legge og reise seg på en trygg og uanstrengt måte. Når det gjaldt tilvekst, ble det funnet en forskjell i favør av gummiunderlaget i det første forsøket, mens en ikke fant noen forskjell i forsøk 2.

Bedre liggekomfort med gummibelagt spaltegulv

Som det blir påpekt i «Veileder til Forskrift om hold av storfe» anbefales det at alle dyrene primært har tilgang på liggeplass med tett gulv for å sikre dyrevelferden. Dette er ikke alltid mulig å oppnå i eksisterende bygninger, og da kan gummibelagte spalter være et aktuelt tiltak.

De irske forsøkene viser at det er mulig å bedre dyrevelferden ved å legge inn gummi på spaltegulv av betong. Spesielt gjelder dette liggekomfort. I enkelte tilfelle, kanskje spesielt for okser, kan det også være lønnsomt grunnet en økt tilvekst. Det har imidlertid ingen effekt på hygiene som ofte dras fram som et ankepunkt mot binger med fullspaltegulv. Kombinert liggeareal og gjødselareal gjør renhold mer krevende uansett overflate på gulvet, og peker på et eget liggeareal som en bedre løsning med hensyn til renhet på dyrene.

Bedre, men separat liggeareal er best

En naturlig konklusjon er derfor at gummiunderlaget bidrar til bedret dyrevelferd på visse områder, men ikke nok til at det blir likeverdig med løsninger med separat liggeareal. Hygieneutfordringene i binger med kombinert liggeareal og gjødselareal er for eksempel like krevende uansett overflate på gulvet.

Kilde: McGettigan, C.E., McGee, M., O'Riordan, E.G.O., Kelly, A.K., Ealey, B., 2022. Effect of concrete salts versus rubber-covered slats on performance, behaviour, hoof health, cleanliness of finishing steers and performance, cleanliness and hoof health of weanling cattle. Livestock Science, under trykking.

NYHET!

FLINGK SHC 1450 HALMBLÅSER

Vekt fra kun 700 kg! Spredelengde opp til 14 meter

- Bygget for mindre kompakt– og teleskoplastere
- For rundballer opp til Ø 150 cm
- For firkantballer opp til 120x120x145 cm
- Lavtbygget, høyde fra kun 170 cm
- Krever fra kun 35 l/pr. minutt
- Robust bunnkjede med kraftig hydraulisk drift i kombinasjon med girkasse
- Elektrisk justerbar klaff på utkast for å regulere blåseavstanden
- Luke under bunnkjede for enkel fjerning av steiner og annet rusk
- Frihjul på vifte
- 275° roterende utkast på SHC R-modell
- Doseringsvalse med innebygget Heavy Duty hydraulikkmotor
- 1 dobbeltvirkende uttak kreves

Pris fra kr. 154 900,- eks. mva

(Gjelder SHC 1450, ikke R versjon. Fester tilkommer. Vist modell er «R» versjon)

For mer informasjon: www.aramaskin.no/produkt/flingk-shc-halmblaser

ARA MASKIN AS

RING 69 19 90 99

www.aramaskin.no

KVK HYDRA KLOV
- en del af GRANLY GRUPPEN

KVK klauvbokser - kun det beste er godt nok !

Markedsleder i Norge !

Robust og solid konstruksjon
Enkel betjening
God arbeidsstilling for klauvskjærer og skånsomt for dyrene

Godt klauvstell gir god dyrevelferd og god økonomi
Ta kontakt med oss for priser og info !

FronTraktorService
2640 Vinstra. Tlf. 61 29 24 60. www.frontraktorservice.no

HMV stripespreder

Vi er totalleverandør av slepeslangeutstyr

Kontakt din forhandler eller oss for nærmere opplysninger!

HMR
www.hmr.no

TA UT SÅ TIDLIG SOM MULIG – JOBB SÅ LENGE DU KAN

Erling Mysen
Frilansjournalist
er-mys@online.no

Når skal vi starte ta ut pensjon? Hvor lenge bør vi jobbe? Lønner det seg å spare i OTP, IPS eller andre pensjonsordninger? Dette er spørsmål å ta stilling til for de som nærmer seg pensjonsalderen.

Vi har i dag en veldig fleksibel pensjonsordning i Norge. Du kan velge når du vil starte utbetaling av pensjon. Det vil si du kan starte fra du er 62 eller vente til du er over 70. Flertallet vil trolig starte uttak av pensjon når de slutter å jobbe eller passerer 67. Men med ny ordning er det ingen grunn til å tenke slik. Normalt vil det faktisk lønne seg å starte pensjonsbetaling så tidlig som mulig. Men samtidig bør du fortsette jobbe så lenge du har lyst eller orker.

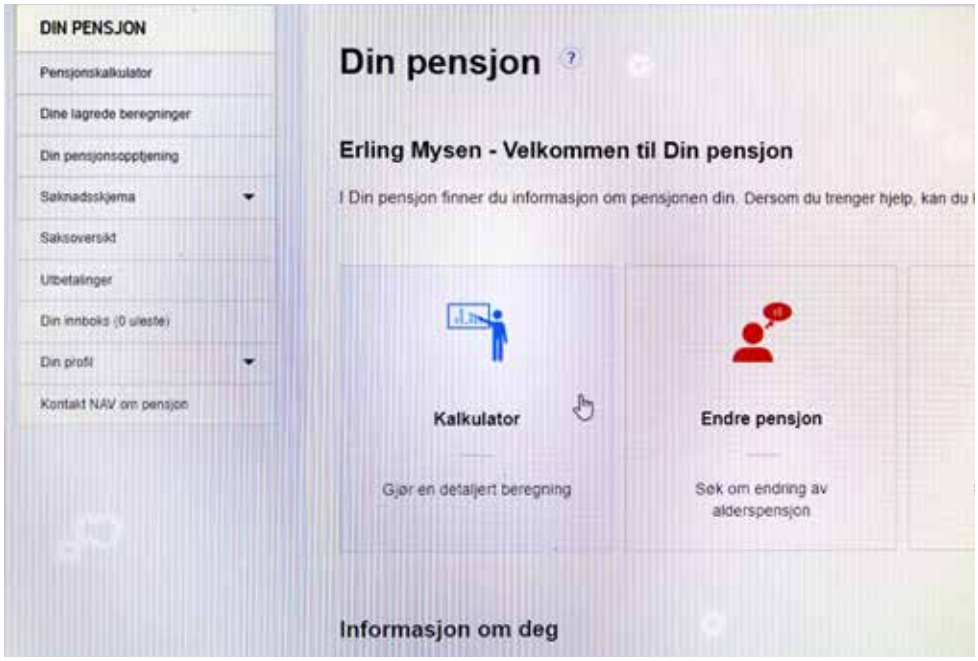

Logg deg inn på NAVs sider på internett. De gir informasjon om din pensjon. pensjonsopptjening år for år og hvor høy pensjonen din vil bli. Her søker du også om å starte pensjonsutbetaling.
Foto: Erling Mysen

Jan Bangen er advokat og skatteekspert i Norges Bondelag og har klare råd til gårdbrukere før de blir pensjonister.
Foto: Bondelaget

Må søke NAV om uttak

Pensjon i dag er heller ikke noe som kommer automatisk. Du må søke NAV om å starte uttak. Søknaden er enkel å fylle ut elektronisk. Gå til Din pensjon på NAVs sider. Er du under 67 år kan du risikere få nei fra NAV. Du trenger å ha opparbeidet tilstrekkelig pensjonsgrunnlag for å kunne starte utbetaling før du er 67. En god del av oss og særlig kvinner kan derfor ikke starte uttak når de er 62.

Illustrasjonsbilde: Barn som jobber og får lønn fra de er 13 år gamle vil ha fordeler når de blir pensjonister. Foto: Rasmus Lang-Ree

Ta ut pensjon tidlig – betal ned lån

- For de fleste av oss lønner det seg faktisk å ta ut pensjon fra vi er 62 eller så fort vi har fylt opp nok til å kunne ta ut pensjon, sier Jon Bangen i Norges Bondelag.

Det vil si for dem som har hatt høy inntekt gjennom livet vil dette rådet normalt ikke lønne seg. Årsaken er skatteregler. For pensjonsinntekt under 206 000 kr i året betaler du ikke skatt. Men derfra til pensjonsinntekt opp til ca. 320 000 kr er det høy marginalskatt.

– Men du skal ikke slutte å jobbe selv om du tar ut pensjon. Det lønner seg jobbe så lenge du klarer og har lyst, gjerne helt fram til de du er 75 år, sier bondelagsadvokaten. - Dermed øker du pensjonsopptjening og pensjon samtidig som du tar ut pensjon. Den pensjonen du tar ut tidlig bør imidlertid brukes smart. Når du er i jobb og samtidig tar ut pensjon får du, eller bør iallfall få et likviditetsoverskudd. Betal ned gjeld, invester i «pensjonistbolig», hjelp barna i gang på boligmarkedet, eller gjør andre smarte grep. De aller fleste i landbruket klarer få større avkastning på pensjonen selv enn å la staten gjøre jobben, avslutter han.

Men de av oss som ikke klarer bruke tidlig uttak av pensjon «fornuftig» kan godt vente med å ta ut pensjon til de er virkelig pensjonist.

Gi barn og barnebarn lønn

Pensjon er lagt opp slik at du får samme beløp så lenge du lever når du har sluttet å jobbe. Statistisk vil de som blir pensjonister i dag leve til de er 85 år. De som dør før dette «sponser» dermed de som dør seinere. For mange er det i seg selv grunn nok til å ta ut pensjon tidlig. Er du ung i dag vil vippepunktalderen forskyve seg eller forventet levealder øke. Blir du pensjonist om 11 år vil vippepunktalderen ha økt til 86 år. De som er unge vil av den grunn få lavere pensjon enn de som blir pensjonister i dag.

– For å møte dette må de stå lenger i jobb eller det er en fordel å starte pensjonssparing så tidlig som mulig. Allerede ved 13 års alder opparbeider du deg pen-

sjonsinntekt. Og ungdom med inntekt under 80 000 kr får pensjonspoeng «gratis» uten å betale skatt. Gi derfor barn eller barnebarn lønn eller få de i sommerjobb fra de er 13 år gamle, anbefaler Jon Bangen.

Dette øker deres pensjonsgrunnlag når de blir gamle. Det vil si de som har hatt sommerjobb eller noe lønnsinntekt som ungdom oppnår høyere pensjon eller større fleksibilitet til å velge pensjonsuttak når de blir gamle.

Hvordan fordeler vi inntekt?

Mange av dagens gårdbrukere ligger an til å bli minstepensjonister.
– Ja flere og flere av dem som driver gård i dag uten særlig annen inntekt vil trolig bli minstepensjonister, sier Jon Bangen.
Men det finnes et grep du kan gjøre der begge jobber på gården. Det er en vanlig oppfatning at en skal dele inntekt likt. Det er også både greit og rettferdig hvis det skulle ende med samlivsbrudd. Men faren er stor for at begge parter ender opp som minstepensjonister. Hvis det ligger an til et livslangt ekteskap, er det beste for begge å fylle opp pensjonskontoen hos den ene, anbefaler Jon Bangen.

Ved dødsfall sitter da gjenværende ektefelle uansett igjen med 55 prosent av denne pensjonen som etterlattepensjon. Som eksempel nevner Jon Bangen at hvis begge jobber på gården og tjener totalt 800 000 kr i året og begge har i tillegg 50 000 kr i andre pensjonsgivende inntekter. Da ville han delt inntekten på gården med 600 000 på ektefellen som har størst pensjonsbeholding og 200 000 på den som har minst. Dermed vil pensjonsgivende inntekt bli 650 000 kr på den ene og 250 000 kr på den andre.

Du tjener pensjonspoeng opp til 7,1 G i inntekt (ca. 750 000 kr), men ytelsene en får fra NAV ved sykdom eller uførhet stopper ved ca. 650 000 kr. Jon Bangen vil derfor gi inntekt utover dette beløpet til den andre ektefellen. Generelt er det dessuten en fordel at begge har minimum 250 000 kr i inntekt både for å spare skatt og for å ha trygderettigheter.

Bytt ut dårlige med gode år

For dem som er født før 1963 og helt eller delvis er i gammel pensjonsordning gjelder det å bruke de siste yrkesaktive årene til å bytte ut dårlige pensjonsår med gode. I den gamle ordningen er det to hovedfaktorer som gir grunnlag for pensjon. Du må ha minst 40 yrkesaktive år. Samtidig beregnes pensjon på grunnlag av de 20 beste inntektsåra av de 40.
– Har du jobbet 40 år kan du dermed de siste årene bytte bort dårlige med gode. Gå inn på Din pensjon på NAV sine sider og finn ut hva som er dine dårligste år. Og ved fortsatt å være i jobb pluss enkle grep som reduserte avskrivinger eller/og skjevfordeling av inntekt kan du få byttet bort dårlige år med gode. Dette øker pensjonsgrunnlaget i gammel ordning. Samtidig øker all ny inntekt grunnlaget i ny pensjonsordning.

OTP, IPS, PSN – lønnsomt ved høy inntekt

Det er mange som setter av til ekstra pensjonssparing men lønner det seg? Generelt mener Jon Bangen slike produkter ikke lønner seg for flertallet av gårdbrukerne. Det vil si du må ha over 650 000 kr i pensjonsgivende inntekt før slike produkter skal lønne seg. Har du derimot over 650 000 kr i inntekt vil pensjonssparing kunne gi spart skatt. Du sparer skatt i inntektsåret og har lavere marginalskatt når du får tilbake denne pensjonssparingen. Både OTP og PSN (spesielt for landbruk) er pensjonssparing som reduserer pensjonsgivende inntekt. Slik sett blir dette ikke spesielt gunstig når du tjener under 650 000 kr. Da er det bedre å fylle opp den vanlige pensjonskontoen. IPS derimot er en ordning som ikke reduserer pensjonsgivende inntekt. IPS er dermed mer aktuell for de som tjener under 650 000 kr, men i IPS kan du fra i år maksimum spare 15 000 kr i året. Samtidig er det fremdeles noe uklare regler hva som kan skje med en IPS-sparing hvis den som har tegnet slik sparing skulle dø før spareordningen er utbetalt. Ekstra pensjonssparing er dermed generelt noe flertallet ikke trenger tenke på. Å betale ned gjeld kan være et bedre alternativ.

OTP, IPS, PSN

OTP – Obligatorisk TjenestePensjon, gjelder for ansatte

IPS – Individuell PensjonsSparing, sparing til egen pensjon som kan benyttes av alle

PSN – Pensjon for Selvstendig Næringsdrivende, innskuddspensjon for selvstendig næringsdrivende

FOSEN AS

TOTALLEVERANDØR AV OLJE

- ✔ Vi fører alle typer oljer/smøremidler og filter til kjøretøy, maskiner og annet utstyr
- ✔ Leverer direkte fra sentrale lager til kunder i hele Norge
- ✔ Gunstige betingelser på frakt – fraktfritt over gitte volum
- ✔ **Stort utvalg produkter lagerført!**
- ✔ Ta kontakt for et godt tilbud

Telefon: 47 96 47 03 / 47 96 47 92
E-post: post@fosen-as.no Web: www.fosen-as.no

Castrol · NORTH SEA LUBRICANTS · Eni · BALDWIN FILTERS

Vi har det meste rimelegare enn dei fleste!

Drikkekar med varme

Suevia 43, flottørdrikkekar med varmeelement. Kr 2490,00.
Termorøyr, høgde 40 cm, av polyetylen og med isolasjon. Kr 1195,00.
Suevia 46, drikkekar med røyrventil og varmeelement. Kr 1865,00.

Fødselshjelp

Med vekseltrekk eller trekkkraft-grense.

MilkBar

Enkel men effektiv kalveforing. Dei originale grå MilkBarane med svarte smokkar, **fleire storleikar**.

Strimmelport

Vernar dyra mot kulde og trekk. Solid og UV-stabil PVC plast.

3 mm tjukk, kr 95,00 pr.m.
2 mm tjukk, kr 44,00 pr.m.

Klauvboksar

To modellar, med og utan botn.

Nessemaskin *Alle prisar utan mva.*
Tlf. 57 69 48 00

www.nessemaskin.no

STORT LAGER
- RASK LEVERING

Traktorkjerre

Tajfun vedmaskiner

UNIA Landbruksmaskiner

Krokkasser

Tørrgjødselvogn fra UNIA

Se mer på www.krokkasser.no

KROKKASSER.NO

post@krokkasser.no +47 911 90 404

VIKTIGE DETALJER I FJØSET

Camilla Bisgaard Nomanni
Kvægbrugskonsulent i Syddansk Kvæg
can@sd-k.dk

Oversatt av Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Fôrbrett og gangarealer er viktige detaljer vi må være oppmerksomme på for å tilfredsstille dyras behov.

Mulighetene er mange for å innrette de mange kvadratmeterne som skal til for å drive melkeproduksjon. Det er mange hensyn å ta for at systemet skal være rasjonelt, framtidsrettet og tilgodese kyrne. Men vet du hvilke detaljer du skal være særlig oppmerksom på og hvorfor?

Senker framkroppen

Hvis kyrne våre hadde gått ute og dekket fôrbehovet med beiting ville de satt det ene forbeinet fram og det andre tilbake så framkroppen blir senket ca. 5 cm for at de lettere kan nå graset. Langsomt vil de bevege seg framover, mens de flytter hodet fra side til side med mulen mot bakken. De vil daglig bruke 5–9 timer på å beite og selektere i graset ut fra lukt og smak. De vil holde god

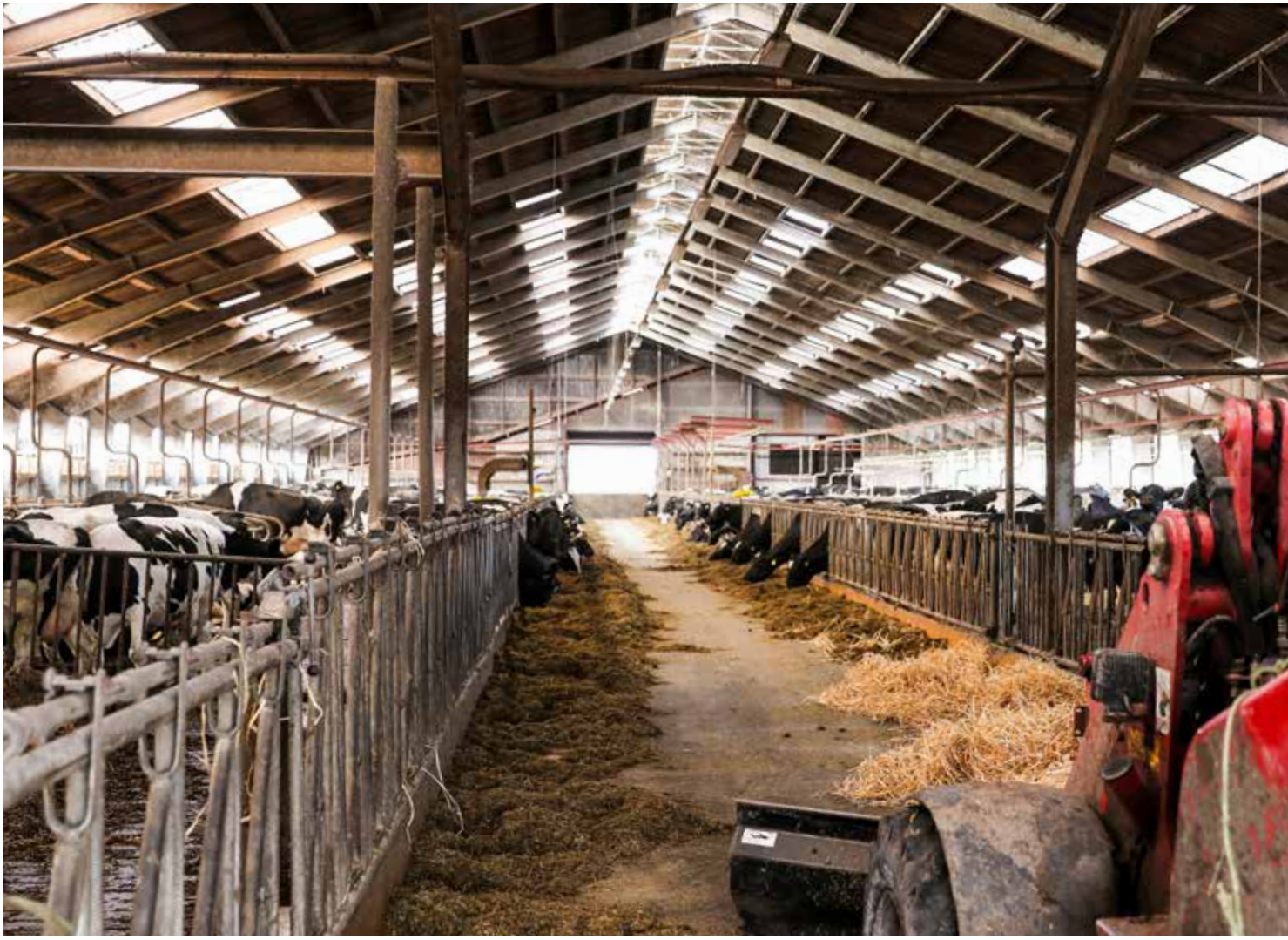

Artikkel fra Bovi i Danmark

Artikkelen har vært publisert i det danske fagbladet Bovi for danske forhold.
Se side 117 for relevant norsk regelverk.

avstand til de andre dyra på beitet, men samtidig ete i flokk.

Eteplassen

Når vi i våre fjøs forlanger at kyrne skal oppta fôret stasjonært er vi nødt til å sørge for en korrekt innretning på eteplassene slik at en unngår trykkskader fra inventar og sikrer et høyt fôropptak–også hos de kyrne som er lavest rangert i besetningen.

I løsdriftsfjøs er kyrnes eteatferd primært påvirket av den tildelte fôrrasjonen, avgrensningen (fronten) mot fôrbrettet og antallet eteplasser. Ifølge lovgivningen skal gulvet bak fôrbrettet være plant, og det skal være minimum

En eteplass er definert som 70 cm ved fôrbrettet for stor rase, og 65 cm for jersey. Foto: FBG Medier–Jess Ulrik Verge

Det er viktig at overflaten av gulvene er tørre, rene og sklisikre. . Foto: FBG Medier–Jess Ulrik Verge

Hvis du ikke har fôrkrybber så må du skubbe fôret inntil ofte, slik at kyrne ikke behøver å strekke seg så mye etter det. Foto: FBG Medier–Emil Samsø Møller

én eteplass pr. to kyr ved fritt fôropptak. Men det forutsetter at det ikke er nykalvede kyr i flokken for da er kravet én eteplass pr. ku.

Eteplassen skal være 70 cm

Bredden på eteplassen skal være minimum 70 cm for stor rase (Rød Dansk, Holstein red.anm.) og 65 cm til liten rase (Jersey, red.anm.). Det er lovgivningen som setter disse kravene. Ser vi på de danske anbefalinger bør alle kyr som melker ha en eteplass pr. ku. Undersøkelser viser at aggresjonsnivået stiger og etetiden

faller når det er flere kyr pr. eteplass. Dessuten anbefales det at alle dyr skal ha mulighet til å oppta den planlagte fôrrasjonen i samme kvalitet og at fôret er innenfor kuas rekkevidde i 20–22 timer.

Hvis vi allikevel skal kompromisse på eteplasser og gå opp til to kyr pr. eteplass, viser forsøk at kua kompenserer for redusert etetid ved å øke etehastigheten og dermed unngå at fôropptaket synker. Men det vil være en risiko for at de lavest rangerte kyrne, som er svake, ikke klarer å kompensere like mye som de øvrige kyrne og unngå at fôropptaket faller. Det betyr at belegningsgraden og gruppesammensetningen skal avspeiles i ditt valg av avgrensning mot fôrbrettet og antall eteplasser.

Redusere aggressiv atferd

Det viktigste er du velger en front mot fôrbrettet som reduserer muligheten for aggressiv atferd blant de høyest og lavest rangerte kyrne. Du skal også være oppmerksom på risikoen for trykkskader når kyrne strekker seg etter fôret og at systemet gir den enkelte ku mulighet til å ete på en naturlig måte. Det vil si at du skal sørge for en helning på fronten hvis du velger fanghekk eller få innstilt nakkebommen i riktig høyde. Overvei eventuelt en fleksibel front.

Ute på beite vil kua sette det ene beinet foran det andre for å senke overkroppen. Foto: Rasmus Lang-Ree

En viktig detalj er å montere nakkebommen i riktig høyde.
Foto: FBG Medier–Anders Melchiorsen

« aggresjonsnivået stiger og etetiden faller når det er flere kyr pr. eteplass »

Hvis du ikke har fôrkrybber så sørg for å skubbe fôret inntil ofte slik at kyrne slipper å strekke seg så mye etter det. Sørg også for at fôret på fôrbrettet er friskt og få hevet fôrbrettet så kua kan nå fôret når hun nå ikke har mulighet til å forskyve forbeinene. Vær oppmerksom på at fôret er hevet også om dypstrønivået vokser.

Det kan være en fordel med en klauvpall langs fôrbrettet hvis du har skraper i fjøset. Høyden av den skal være i samme høyde som skrapen. Bredden skal være minimum 50 cm og ha et fall på 4 prosent.

Gangarealer og kuas sosiale rom

Avstanden mellom kyr kan inndeles i et fysisk rom og et sosialt rom. I det fysiske rommet er det plass til kuas fysiske behov som for eksempel å reise seg, legge seg, strekke seg, mosjonere og ete.

Det sosiale rommet er den minste avstand kua holder til de andre kyrne. Hvor stor denne minsteavstand er kommer an på situasjonen og den enkelte ku. Ved hudpleieatferd bortfaller denne helt, mens kyr på beite foretrekker en minsteavstand på 5–15 meter. Derfor skal vi sørge for at kyrne har rikelig plass i fjøsene våre for å øke trivselen. Vi begrenser kyrnes plass i forhold til når de går ute og dermed kompromisser vi på hva kyrne foretrekker.

Gangarealer

Gangarealenes dimensjoner er også en viktig faktor å være oppmerksom på for kyrne bruker en stor del av sitt tidsbudsjett der. I gjennomsnitt knapt 20 prosent av tiden. Feil dimensjonerte gangarealer og feil plasserte tverrganger kan resultere i unnvikelse,

flukt eller aggressiv atferd når to kyr kommer innenfor hverandres minsteavstand.

Vi kan kompensere for noe av den manglende plassen i gangarealet ved å sørge for mange mulige fluktveier med brede tverrganger. Sørg derfor for at det aldri er blindgater i fjøset ditt og at det er brede passasjer.

Sklisikre gulv

Sørg også for at antallet liggebåser mellom to tverrganger som minimum oppfyller lovens krav. Det vil si 15 liggebåser i avdelinger med mer enn tre rekker og 20 liggebåser i avdelinger med tre rekker eller mindre. Det er også vesentlig at overflaten på gulvene er slik at de er tørre, rene og sklisikre. Sklisikre gulv gir kua mulighet til å oppfylle behovet for mosjon, og dette skaper en normal utvikling av vedlikehold av muskler, sener og skjelett. På gress vil kuas skrittlengde være 80 cm for stor rase. Hvis kyrne dine ikke oppnår denne skrittlengden i fjøset må du vurdere om gulvet skal rilles eller om det skal legges sklisikkert gummibelegg.

NORSK REGELVERK (FORSKRIFT OM HOLD AV STORFE OG VEILEDER TIL DENNE)

Krav til antall eteplasser: Alle storfe skal kunne ete samtidig dersom de ikke har fri tilgang på fôr eller det nyttes individuell, datastyrt fôring. Ved datastyrt, individuell fôring, skal antall dyr pr. fôringsautomat være tilpasset dyras behov og produksjonsnivå. (Forskrift)

Dersom det er fri tilgang på fôr kan antall eteplasser reduseres slik at det er 1–2 dyr per eteplass (når dyrene holdes i større grupper). (Veileder)

Bredde på eteplass: 70 cm for dyr over 450 kg. (Veileder)
Nivå fôrbrett: Bunnen av fôrkrybbe/fôrbrett skal være hevet i forhold til gulvnivået for å kunne gi dyra normal etestilling. (Forskrift)

Etestilling: For at dyrene skal ha normal etestilling, må bunnen av fôrkrybben/fôrbrettet være 15–20 cm over gulvnivået. Krybbekanten skal ikke være høyere enn 20–25 cm, og hodeåpningen må være minimum 60 cm bred målt 50 cm over gulvnivået. (Veileder)

Nakkebom: Med utgangspunkt i de 20 prosent største dyrene i besetningen: Nakkebomhøyde 0,80 x skulderhøyde eller maks 0,85 x skulderhøyde. Nakkebomplassering, avstand fra båsens bakkant 0,95 x kroppslengde + 0,10 m. (Veileder)

Tverrganger: Minimum 1,6 meter for melkekyr. Tverrganger med drikkekar: 3–3,6 meter. (Veileder)

Samspill mellom detaljer

Dette er bare detaljer i et komplekst samspill med for eksempel utforming av liggebåsene, vannforsyning og gruppeinndeling. I første omgang kan du kan optimere fjøset ved å observere dyra dine. Er det unormal atferd? Hvordan er tidsbudsjettet? Hvordan står de ved fôrbrettet? Hvordan ligger de i liggebåsen? Er hårlaget rent på alle?

Det kan være en idel å få eksterne personer til å observere kyrne dine og etterpå få sparring fra fagfolk om hvor du kan optimere fjøsinnretningen og hvilke muligheter du har.

Smått til nytte

KREVER AT BÅSFORBUDET OPPRETTHOLDES

Dyrevernalliansen har i sitt innspill til Dyrevelferdsmeldingen stilt krav om at bruk av hurtigvoksende kyllingsraser forbys og større plass til grisene. For storfe er kravet at forbudet mot båsfjøs fra 2034 ligger fast. De krever også at kyr på bås fram til da må ha tilgang til luftegård hele året og lengre beitetid. Dyrevernalliansen mener også at støtteordningen ei landbruket må vris til å belønne dyrevelferd som er vesentlig bedre enn minimumskravet i forskrift.

Dyrevern Viten 15/2022

DET LURE MED JURET

SKAL KUA FÅ EN NY LAKTASJON?

Når ei ku viser fin brunst, plukker mange fornøyd opp telefonen og bestiller inseminering. Men på dette tidspunktet tas også viktige avgjørelser for jurhelsa. Det er lurt å stoppe opp og tenke over kuas rulleblad, og hvordan nettopp denne kua bidrar til besetningens jurhelsestatus og celletall.

Marit Smistad
Veterinær/Nærings-stipendiat Tine Mastittlaboratoriet
marit.smistad@tine.no
Liv Sølverød
Laboratoriebestyrerinde Tine Mastittlaboratoriet
liv.solverod@tine.no

Kronisk infiserte kyr er viktige smittekilder i en besetning. Disse kyrne har også ofte ustabilt celletall og kan periodevis bidra mye til tankcelletallet. De kan ha et lovende lavt celletall den ene måneden, og ødelegge for elitemelken den neste. Kronikere har dårlig prognose for å bli bra av behandling, og bør derfor utrangeres på et økonomisk gunstig tidspunkt.

Hva kjennetegner fiaskokyr?

Svaret på om kua er en kroniker («fiaskoku») ligger i historikken hennes. Celletallshistorikk, speneprøvesvar og tidligere mastittbehandlinger vurderes sammen, og vil gi en god indikasjon på om dette er ei ku som vil levere god jurhelse i neste laktasjon og dermed skal insemineres. Kyr som har hatt høyt eller ustabilt celletall i store deler av forrige laktasjon, eller ikke har respondert på tidligere behandlinger, bør settes på utrangeringslista.

Vurder kuas jurhelsehistorikk før du inseminerer. Unngå å inseminere kronikere! Foto: Rasmus Lang-Ree.

Når skal fiaskokyr utrangeres?

Hvor lenge kronikerne skal få gå i besetningen avhenger av hvor høyt celletall de har, hvilke mastittbakterier de har, om man har mulighet til å melke dem til slutt og om det er mange andre kyr som går med smitte i juret. Med unntak av smittsom mastitt (*S. agalactiae*), så vil de fleste besetninger fint tåle å ha en eller få kronikere som får gå i besetningen til de har passert topplaktasjonen. Poenget er at kronikere ikke skal insemineres. Så fort disse kyrne blir inseminert (og fiaskokyr vet å bli drektige) vil trøbbelet bli med et nytt år, og det er økt risiko for at jurhelseproblemene hoper seg opp.

TORE OLSEN SALG AS
Songe Hydrauliske Topstag

Tlf: 37 16 45 40
salg@songeproducts.com
SONGE

GJØDSELPUMPER
FOR ENHVER
DRITTJOBB!

JÆRBU

Sidemontert lastestativ for type T-2 VV og T-2 Kombi

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
www.jaerbu.no

Ole G
Nord-Varhaug & Co a·s
Produsent til norske bønder siden 1938

GODKALVEN

Tel. 908 26 618
godkalven.no

Kampanje for råmelksposer

24,90 + mva. per stk

Påfylling av poser

Skånsom opptining og oppvarming av råmelk

4 liter

Melketanker

Melketaxi

Planlegging, oppstalling og rådgivning for kalv

---

t&l
Traktor & Landbruk

Spesialister innen
grashøsting, fôring
og gjødselhåndtering

NT MASKIN

Knut Helliesen:	Hele Norge,tlf.:	**959 77 490**
Kjetil Helland:	Øst-Norge, tlf.:	**484 24 350**
Kristian Hatteland:	Sør- og Vest-Norge, tlf.:	**991 03 050**
Johannes Ulsund:	Midt- og Nord-Norge, tlf.:	**990 05 545**
Hans Egil Forr:	Midt- og Nord-Norge, tlf.:	**920 97 110**

www.traktoroglandbruk.no | **www.ntmaskin.no**

Kontrollprogram Bekjempelse av BRSV og BCoV

KONTROLLPROGRA

Da er det bestemt at kontrollprogrammet avsluttes ved utgangen av 2022.

Lars Erik Heggen
Spesialveterinær/
Prosjektleder for
BRSV/BCoV-kontroll-
programmet
lats.heggen@animalia.no

Avslutning av kontrollprogrammet innebærer at kostnaden for analyse av prøver (BRSV/BCoV) vil tilfalle produsent fra og med 1.1.2023. Vi anbefaler fortsatt alle produsenter som kjøper/selger livdyr å ha en gyldig status ettersom det er nyttig kunnskap om smittevern i egen besetning og reduserer risikoen for å få smittsomme sjukdommer inn i driftsbygninger gjennom livdyrhandel.

Skape bevissthet om smittevern

Et av hovedformålene med kontrollprogrammet har vært å skape bevissthet og forståelse om smittevern. Storfenæringen har ligget langt bak fjørfe- og svinenæringen både når det gjelder kunnskap, men også «forpliktelsen» i det daglige til å utøve god smittebeskyttelse i egen drift. Selv om det er gjort store fremskritt siden kontrollprogrammets oppstart så er vi ikke i mål, spesielt i enkelte produksjonsformer og en del eldre driftsbygninger. Det presiseres at programmet var et verktøy for å iverksette fokus og bevissthet rundt smittevern, og at dette videreføres gjennom andre programmer. Et eksempel er dyrevelferdsprogrammets (DVP) regelmessige gjennomgang av smittevern i «alle» landets fjøs.

Smittevern blir viktigere

Viktigheten av en god smittevernskultur vil forsterkes i fremtiden. Vi har dessverre bakterier og virus i våre naboland som kan få store konsekvenser for storfenæringen i Norge om de kommer over landegrensene, eksempelvis bakterien *Mycoplasma bovis* som blant annet gir alvorlige mastitter og leddbetennelser. Å etablere gode smittevernsrutiner er en investering i fremtiden, og vil gjøre produsentene bedre rustet til å forhindre å få morgendagens «fiender» inn fjøsdøra.

Beredskapstelefonen

Smittebekjempelse er en dugnad hvor vi er avhengig av tillit og oppslutning. Vi klarer aldri å sikre oss 100 prosent, men vi kan redusere risiko betydelig gjennom kunnskap og handling. Humant coronavirus har mange fellestrekk med BCoV og BRSV. De er høyst dynamiske ved at de smitter lett og fort, immunitet er kortvarig, sykdomsforløpet varierer stort og symptomløse smittebærere bidrar til virusets sirkulasjon.

På tross av dette har vi sett en veldig positiv utvikling på innringte tilfeller til Tines beredskapstelefon. Innmelding og varsling av kliniske mistanker til beredskapstelefonen er et svært viktig tiltak for å hindre smittespredning av BRSV og BCoV. Som tabellen viser er forekomsten av slike tilfeller kraftig redusert siden vinteren 2017/2018. Oppgangen de første årene er antatt å delvis skyldes bevisstgjøring og økt tilbøyelighet til å melde fra om kliniske mistanker.

Beredskapstelefonen er og vil fortsatt være et av våre viktigste smittebekjempende verktøy, og vi anbefaler på det sterkeste å melde fra ved mistanke om smittsom sjukdom.

Endrer fokus

At kontrollprogrammet avsluttes nå betyr at fokuset endrer seg til smittevern på et mer helhetlig nivå, men også en mer målrettet innsats mot smittsomme klauvsjukdom-

Tabell 1. Varslinger til Tines beredskapstelefon 2016 – 2022.

År/måned	JAN	FEB	MAR	APR	MAI	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DES	Totalt i året
2016	11	22	18	14	5	2	2	3	6	4	23	38	148
2017	29	25	30	17	7	4	3	4	5	25	73	156	378
2018	218	94	50	37	20	18	4	3	1	20	42	74	581
2019	78	37	33	15	22	20	19	3	5	9	28	33	302
2020	34	38	42	33	29	9	2	4	1	11	22	42	267
2021	32	15	17	17	11	5	2	6	2	5	13	29	154
2022	27	26	25	24	19	6	2	2	5				136
									Tot. Varslet 2016-21				1966

MMET AVSLUTTES

Kontrollprogrammet har bidratt til bedre smittevernrutiner som er viktig for å forebygge spredning av smittsomme sjukdommer.
Foto. Rasmus Lang-Ree

mer. Vi ser dessverre en økning i antall besetninger med påviste smittsomme klauvlidelser, og for mange er dette en mer prekær «kamp» på nåværende tidspunkt.

Opprinnelig var programmet tenkt å kun strekke seg frem til 2020, men man så på daværende tidspunkt at det var hensiktsmessig å videreføre innsatsen da det ikke var etablert «andre tiltak» som videreførte målsettingen om å forbedre smittevernskulturen i storfenæringen.

Vi ser nå at andre tiltak som DVP, bransjeretningslinje for livdyrhandel, bekjempelse av andre smittsomme sjukdommer som digital dermatitt og Tines beredskapstelefon kan videreføre innsatsen.

Kontrollprogrammet har vært viktig

Innsatsen og ressursene som har vært lagt ned i kontrollprogrammet har vært viktige og hensiktsmessige. Næringen som helhet har en helt annen smittevernskultur nå enn tidligere. Kontrollprogrammet har også bidratt til å forebygge spredningen av andre smittsomme sykdommer, eksempelvis digital dermatitt og ringorm. Kontrollprogrammet har bidratt til at ringorm ikke har fått utvikle seg mer i Rogaland fordi mange produsenter allerede hadde gode smittevernrutiner. Dette har spart næringen for store økonomiske tap og derfor har kontrollprogrammet vært viktig, og økonomisk sett «god butikk» for storfenæringen som helhet.

ANBEFALER FORTSATT PRØVETAKING

Selv om kontrollprogrammet avsluttes, vil det fortsatt være mulig å foreta prøvetaking og ha en gyldig status for BRSV og BCoV. Dette er noe vi anbefaler, og spesielt til produsenter som kjøper/selger livdyr. Endringen betyr kun at analysekostnaden tilfaller produsent.

Stasjonsveterinær på Geno Øyer Testingsstasjon Hallstein Holen inne i det nye karantenefjøset der alle kalver som kjøpes inn til Geno er isolert i minst 30 dager før de overføres til hovedfjøset på Øyer. Foto: Rasmus Lang-Ree

SYND AT KONTROLLPROGRAMMET AVSLUTTES

Hallstein Holen
Stasjonsveterinær
og driftskoordinator
Geno Øyer
Testingsstasjon
hallstein.holen@geno.no

Flere av veterinærene i Geno synes det er synd at kontrollprogrammet avsluttes. Det er liten tvil om at arbeidet som har vært gjort har hatt effekt, jamført innmeldte tilfeller til Tines beredskapstelefon med kliniske symptom på smittsom diare eller luftvegssykdom. Målingene har vært kvalitative (rød eller grønn). Det har gjort at mange har blitt mer bevisste på risikoen ved livdyrhandel og betydningen av god biosikkerhet i egen besetning. «Grønn» besetning har vært et kvalitetsstempel for produsentene som har oppnådd en slik status.

Store tap

I besetninger med utbrudd anslås et tap på 100 000-300 000 kr (tall fra 2016) avhengig av besetningsstørrelse. Dette er tap i form av sjukdomsbehandling, kalvedødelighet, redusert tilvekst og redusert avdrått.I tillegg kommer selvsagt fokus på dyrevelferd og uønsket antibiotikabruk.

Livdyrhandel er den viktigste årsaken til opprettholdelse av smitte i populasjonen. Om du kjøper livdyr fra andre besetninger så bør det være obligatorisk med en veterinærattest på både dyr og besetningen. Denne skal være kjøper i hende i før transporten planlegges. En veterinærattest som kommer samtidig med dyret har liten effekt. Aller helst bør innkjøpte dyr stå i karantene før introduksjon i besetningen.

Alle kalver i 30 dager karantene

I og med at produksjonen i Geno er helt avhengig av livdyrhandel, vil jeg si litt om dyreflyten vår for å unngå introduksjon av smittestoff i hovedbesetningen på Øyer og Store Ree.

Geno Øyer Testingsstasjon rekrutterer årlig ca. 150 NRF oksekalver, 15-20 gamleraser og 120 NRF kvigekalver. På grunn av risiko for stadig introduksjon av smitte i Genos besetning, har vi etablert prosedyrer for å minimere risikoen. Dyrene kjøres inn i puljer og settes i karantene i minst 30 dager før de flyttes inn i hovedfjøset på Øyer. I denne tiden skal det ikke kjøres inn nye dyr. Røktere og veterinærer som har oppdrag i karantenefjøset må dusje og skifte klær før de kan reise til hovedfjøset på Øyer. Tidligere var karantenetiden 14 dager, samtidig som karantenen stod kloss inntil hovedfjøset. Dette viste seg å være for kort tid, og vi klarte ikke å unngå å få inn ny smitte i besetningen.

Utbrudd i 2011

I 2011 hadde vi et større utbrudd av BRSV. Forskere fra NMBU gjorde registreringer under og etter utbruddet. Vi hadde et stort tallmateriale med kraftfôropptak og daglige vektregistreringer. Det var statistisk sikker lavere tilvekst etter åtte måneder på dyr som hadde hatt kliniske symptom. Det var også lavere tilvekst på dyr som ikke viste tydelig kliniske symptom i samme periode.

Kontrollprogrammet har fått opp fokus på dyrehelse og smittevern.

Det er dessverre slik at man senker skuldrene når alt går godt. Når smitteutbrudd gir kliniske symptom, heves guarden igjen. Men det er for seint. Skaden har allerede skjedd.

Verktøy som beredskapstelefonen og dyrevelferdsprogrammet vil forhåpentligvis bidra til å holde fokus på biosikkerhet. Det har blitt mange godt fungerende smittesluser rundt om i norske fjøs. Mange har også et potensial til å forbedre smitteslusa for å unngå at fjøsvandrere drar med seg smitte mellom besetninger. Har du som produsent gode og reine forhold i smitteslusa? Bruker du smitteslusa selv? Er dressen, frakken og støvlene reine? Se for deg at du går inn i din egen smittesluse. Er slusa innbydende og lett å bruke? Er svaret ja, så har vi en god start på bevaring av biosikkerhet.

ALGER REDUSERER METANUTSLIPP

I forsøk på kjøttfe har produktet gitt 80 prosent reduksjon i metanutslipp. Selskapet bak bygger nå fabrikk i Lysekil.

Erling Mysen
Frilansjournalist
er-mys@online.no

I et forsøk på kjøttfe i Sverige er metanutslipp fra kyr redusert med 80 prosent. Det er selskapet Volta Greentech i Sverige som står bak. Ideen er australsk, og det er rødalgen med navn *Asparagopsis Taxiformis* som har et stoff som naturlig reduserer metanutslipp hos storfe. Det forgår forsøk på dette både i Australia, New Zealand, USA og Sverige. Og forsøkene har kommet lengst på kjøttproduksjon. Melkeproduksjon er mer komplisert og effekten blir trolig mindre. Green Voltatech har lokaler og prøveproduksjon i Lysekil, 10 mil sør for Svinesund.

Skal produsere 50 tonn i året

Neste år starter Green Voltatech bygging av en fabrikk som skal produsere 50 tonn algefôrtilsetning årlig. Anlegget er landbasert og bruker spillvarme fra en nabofabrikk i produksjonen. Ei ammeku trenger ca. 60 gram av stoffet daglig for å oppnå effekt som i forsøket. Det trengs derfor mange slike fabrikker i verden for å produsere tilstrekkelig med algetilsetting til verdens kyr.

– Planen er å bygge flere slike fabrikker i Europa framover i samarbeid med fôrfirma, forteller Fredrik Åkerman, gründer og daglig leder i Volta Greentech til Buskap. Men i første omgang er mye av fokuset å lage en dyrkingsoppskrift for storskalaproduksjon av alger (se *www.voltagreentech.com* og *www.future-feed.com*). Tine har også forsøk på rødalger i fôret men de baserer seg på en annen type portugisisk rødalge (*Aparagopsis Aramata*). Så langt er denne testet på melkekyr, men den skal også testes til okser.

Fredrik Åkerman er gründer og daglig leder i Volta Greentech. Selskapet ble etablert i 2018 og har forsøk på tilsetting av alger i fôret på to gårder i Sverige.

Smått til nytte

SLIK MOTIVERER DU EN ANSATT

KvægNyt presenterer 3 viktige punkter for å motivere ansatte.

1) Anerkjenn og verdsett ulikheter
Sørg for at den ansatte mest mulig får arbeide med det hen brenner mest for. Gi ros. Synes du det er vanskelig så begynn å øv på det i det små. Noen har behov for at faste arbeidstider overholdes og for å vite om arbeidsoppgavene i god tid på forhånd. Andre skal hele tiden utfordres, og blir demotiverte hvis de ikke får utvikle seg.

2) Involver og gi ansvar
Spør den ansatte om hva hen synes og lytt til ideer som kommer. Gi ansvar, selv om det kan være vanskelig for en som er vant til å klare alt selv.

3) Vær positiv
Husk at du er en rollemodell. Hvis du selv er positiv og utstråler arbeidsglede og godt humør smitter det. Det er mer naturlig for noen å være positiv enn for andre, men det går an å øve på det. Til slutt blir det en vane, og det vil synes på bunnlinjen.

KvægNyt 20/2022

NÅ MED TOPP KVALITET!

REDX

Med et fruktbarhetsresultat på 66% er kvaliteteten bedre enn noensinne! Bruk REDX™ kjønnsseparert NRF-sæd på de beste dyrene for å høyne kvaliteten på besetningen din.

geno

www.geno.no/redx

KRYSSORD I BUSKAP

Vi følger opp med et nytt Buskap-kryssord til jul. Løsningen er setningen som følger pilene helt fra bildet, og kan sendes rlr@geno.no innen 6. januar 2023. Vi trekker en vinner som får tilsendt en premie.

Navn på vinneren kommer i Buskap nr. 1 i 2023 som kommer ut ca. 1. februar.

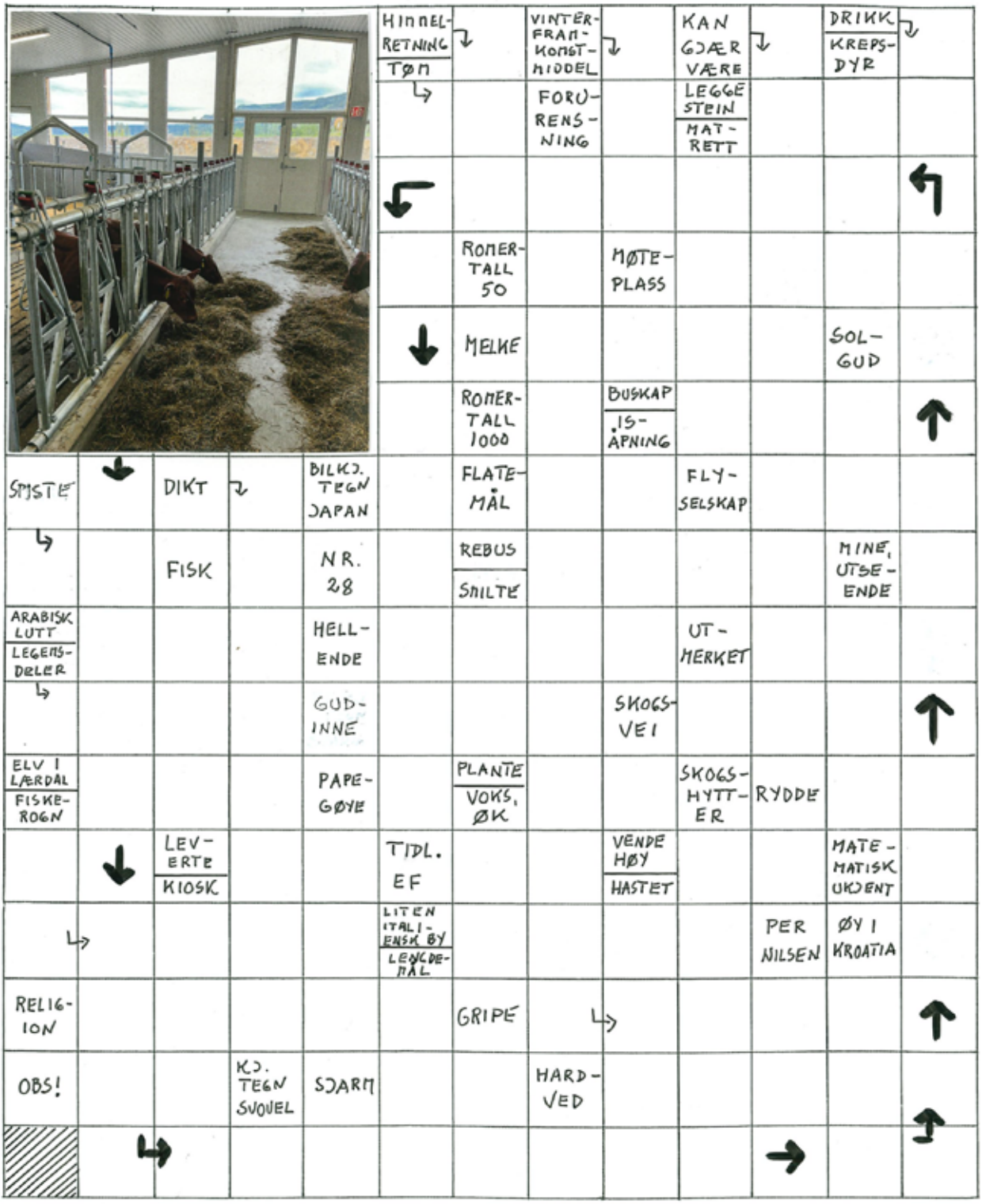

Kryssordforfatter: Rolf Bangseid

BUSKAP FOR 50 ÅR SIDEN

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

KJØP AV STORE REE

Tema for lederartikkelen i nest siste nummer av Buskap og avdrått i 1972 var kjøp av gården Store Ree. Representantskapet hadde i oktober sluttet seg til styrets forslag om å kjøpe gården med 600 dekar dyrket jord og 3 000 dekar skog og utmark.

I lederen kan vi lese at kjøpet er gjort for å sikre NRFs virksomhet inn i framtiden. Selv om driften på de andre NRF-anleggene i første omgang vil fortsette som før, varsles det store endringer. «På litt lengre sikt ser det imidlertid ikke lystelig ut. Hallsteingård ligger i Trondheim kommune med konsentrert bebyggelse kloss innpå. På Stensby er det foreløpig noe lettere, men også denne stasjonen ligger faretruende nær tettbebyggelse og sterkt beferdede trafikkårer. Vi må derfor se i øynene at presset på begge stasjoner i fremtiden vil bli så stort at det blir uutholdelig for oss».

Utover trusselen fra «byenes glupske arealappetitt» som det heter i lederen, argumenteres det også med risikoen for blyforurensning langs trafikkerte veier og at dette kan ha uheldig innvirkning på oksenes fruktbarhet.

Stormjølkere

Landets mest høgtmelkende ku siste år, 81 Tora, finner vi i besetningen hos Hildrun og Bjørnar Roel, Namdalseid.

81 Tora hadde da følgende avdrått:

11 641 – 4,9 – 575

Målt som 4 % målemelk blir det hele 13 277 kg. Høgste dagmelk var 43,7 kg. Eieren forteller at 81 Tora har tilgang på surfôr hele døgnet, og den eter en stor del av døgnet. Den får dessuten opptil 13–14 kg kraftfôr pr. dag når den melker på det meste.

Far: Torper 623. Morfar: 90 Norrby 454. Mor: 26 Viktoria.

Smått til nytte

SPESIALMELK KLARER SEG BEST I LAVPRISPERIODER

LDM Ugenyt skriver at nå med meget høye melkepriser internasjonalt er det fett og protein som bringer mest penger i kassa. Spesialiserte meierier sliter imidlertid. Økomelk har blitt avregnet med så lave priser at det kun er fôrkontrakter med låst pris som har holdt produksjonen flytende. Samtidig har irske meierier som produserer melkepulver kunnet betale sine leverandører opp til over DKK 4 kr. LDM (Landsforeningen for Danske Mælkeproducenter) mener erfaringen de siste 20 årene er at merkevarer (spesialprodukter) klarer seg godt i lavprisperioder, mens det er fett og protein som avregnes best når melkeprisen er høy.

LDM Ugenyt

GLED DEG TIL NESTE NUMMER AV BUSKAP!

- *Semin og gårdsoksen – del 2*
- *Freemartin – kvigekalver tvilling med oksekalv*
- *Klimavennlig grovfôrdyrking*

Gårdsreportasjer pluss mye, mye mer

JUSSPALTEN

SAMLIVSBRUDD – SÆRLIG UTFORDRING I LANDBRUKET

Ingvild Langbråten
Advokatfullmektig
Mauritz Aarskog
Advokat, mauritz@ostbyaarskog.no
Begge Østby Aarskog Advokatfirma AS

For mange innen landbruket er den økonomiske fordelingen ved samlivsbrudd særlig utfordrende fordi gården er både bolig og arbeidsplass for bonden, og bolig for ektefellen/samboeren. Her redegjøres for reglene om økonomisk fordeling ved samlivsbrudd.

Utgangspunktet etter ekteskapsloven er at ektefellenes formuesordning er felleseie. Ved felleseie er hovedregelen at ektefellenes samlede formuer deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld. Skjevdeling er et unntak og innebærer at verdier som en ektefelle hadde med seg inn i ekteskapet eller senere ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen, kan holdes utenfor delingen.

Kreve skjevdeling

Dersom man ervervet gården før ekteskapsinngåelsen, vil man i utgangspunktet kunne kreve skjevdelt verdien av gården som kan føres tilbake til det man tok med seg inn i ekteskapet. Det vil si at verdi som har oppstått som følge av opprusting og gjeldsnedbetaling under ekteskapet ikke skjevdeles. Regelen om skjevdeling er altså en verdiregel og ikke en regel om rett til å overta konkrete eiendeler. Dersom man velger felleseie som formuesordning risikerer altså bonden et økonomisk oppgjør etter skilsmisse som i verste fall kan medføre at han eller hun må selge gården. Ønsker man å være sikker på å beholde gården og verdien av denne, må det etableres særeie gjennom ektepakt.

Foto: Jumpstory

Fullt eller delvis særeie

Ektefellene kan avtale særeie. Man kan velge mellom fullt- eller delvis særeie. Ved delvis særeie er enkelte eiendeler (for eksempel gården) særeie, mens formuesordningen ellers er felleseie. Særeie etableres ved ektepakt. Eiendeler som er særeie, skal holdes utenfor delingen. Dersom bonden har gården som særeie, vil ikke bondens ektefelle ta del i forventet prisstigning i eiendomsmarkedet. Ektefellen risikerer dermed å havne i en svært ugunstig økonomisk stilling ved en eventuell skilsmisse.

Samlivsbrudd ved samboerskap

Det finnes ikke en egen lov for hvordan det økonomiske oppgjøret skal gjennomføres ved

samlivsbrudd mellom samboere. Samboerne må forholde seg til ulike regelsett som dels er ulovfestet. Hvis samboerne har inngått en samboeravtale bestemmer den hvordan delingen skal skje. Dersom samlivsbruddet inntreffer uten at det er etablert slik avtale er utgangspunktet at hver samboer beholder det man selv eier og den gjeld man selv er ansvarlig for. Felles økonomi kan imidlertid ofte medføre at eierforholdene er blitt uklare.

Vederlagskrav

Hovedregelen om at man beholder det man selv eier fører ikke alltid til et rimelig resultat. Den ene samboeren kan i slike tilfeller tenkes å ha krav på vederlag. Vederlaget skal bidra til et mer balansert økonomisk oppgjør. For å ha et slikt vederlagskrav må samboeren ha tilført den andre en økonomisk fordel som «ikke er uvesentlig» – enten gjennom besparelse eller verdiøkning. I tillegg må det etter en konkret vurdering være rimelig å tilkjenne vederlag. Et slikt vederlagskrav kan være av slik størrelse at bonden ikke lenger har mulighet til å beholde gården.

Sameie

For eiendeler som samboerne har anskaffet i fellesskap gjelder sameieloven. Ved sameie er utgangspunktet at ingen har større rett til gjenstanden enn den andre. Sameiet oppløses ved at den ene parten kjøper den andre ut eller ved at gjenstanden selges. Dersom gården er i sameie kan samlivsbrudd medføre at man ikke har råd til å kjøpe ut den andre og at gården må selges.

Rett til å overta felles bolig

Husstandsfellesskapsloven gjelder når man har vært samboere i minst to år, har barn eller venter barn sammen. Loven kan gi en av samboerne rett til å overta boligeiendom som tilhører den andre til markedspris dersom «sterke grunner» taler for det. Dette gjelder likevel ikke når den andre parten har odelsrett til eiendommen eller den er ervervet fra hans eller hennes slekt ved arv eller gave. Selv om man har odelsrett, kan likevel den andre parten få bruksrett til den felles boligen når «særlige grunner» taler for det.

geno podden

Genopodden er Genos egen podcast. **Rasmus Lang Ree** (redaktør Buskap) og **Oda Christensen** (kommunikasjonssjef Geno) er programledere.

Ny episode publiseres den første onsdagen hver måned.

Finn podden ved å søke etter Genopodden på den appen du velger å bruke, **eller hør på www.geno.no/genopodden.**

Siste episoder:

Episode 17 – Bryt smittesyklus om du har problemer med kalvehelsa

Episode 18 – Brunst og lys i ulike fjøs

Episode 19 – Forberedelser til kalving

Episode 20 – Gjødsel og gjødsling

Episode 21 – Kvinnelige melkeprodusenter

Episode 22 – Oppdatering fra Store Ree

Episode 23 – Avslsstrategi for markedstilpasning

Episode 24 – Framtidas jur hos NRF

Episode 26 – Hva skjer internasjonalt?

Episode 27 – Dyrevelferdsprogrammet for storfe

Episode 28 – Ku og kalv

Episode 29 – Økonomiske grep i urolige tider

Q-bonden

Redigert av Heidi Stenseng | heidi.stenseng@kavli.no

Q PÅ AGROVISJON

4-6. november ble det arrangert Agrovisjon i Stavanger Forum. Som tidligere deltok Q-meieriene på messa med egen stand, og mange av q-bøndene tok turen innom for å hilse på. Det er en perfekt plass for faglig diskusjon og se på det nyeste av teknologi markedet har å tilby. På standen var det smaksprøver av skyr, juice og sjokolademelk. Q-sjefen Kristine Aasheim tok turen innom messa og fikk møte flere av våre flinke bønder. Fredag ble det arrangert bondepub på Clarion hotell Energy der flere artister spilte for oss. Det ble god stemning blant våre q-bønder og flere benyttet muligheten til å svinge seg på dansegulvet. Produsenttjenesten i Gausdal arrangerte tur til Agrovisjon og 23 stykker deltok på turen. Turen ble avsluttet søndag med en omvisning på meieriet og sightseeing på Jæren med drive-through gjennom to melkefjøs.

Standen til Q-Meieriene på Agrivisjon Geir Vestly, Solveig Flåten og Heidi Stenseng: Per Muriteigen

International food contest

Q-meieriene og Kavli deltok på international food contest i Herning i november. Her fikk de med seg flere utmerkelser for produktene skyr, kefir og smelteost. Foto: Annette Waage Jung

Nytt fra Storfekjøttkontrollen

ANIMALIA

Anna Dangstorp, anna.kristine.dangstorp@animalia.no
Solveig Bjørnholt, solveig.bjornholt@animalia.no

LANSERING

DREKTIGHETSKONTROLLER LESES INN I STORFEKJØTTKONTROLLEN FRA SEPTEMBER 2022

Vi har nå lansert innlesning av drektighetskontroller til Storfekjøttkontrollen. Tidligere har vi lest inn insemineringer, men ikke drektighetskontroller. Insemineringer og drektighetskontroller som veterinær, seminteknikker eller eierinseminør legger inn i Dyrehelseportalen blir nå overført til Storfekjøttkontrollen. Merk at antall uker drektig ikke kan legges inn i Dyrehelseportalen. Dette må produsenten legge inn selv i etterkant. Insemineringer og drektighet som legges inn via Dyrehelseportalen må rettes av vedkommende som har gjort registreringen i Dyrehelseportalen.

Tilleggsopplysninger i individkortet

I individkortet ser man om drektigheten/bedekningen er registrert i Dyrehelseportalen og hvilken inseminør som har registrert det inn. For Insemineringer vil man i tillegg se om det er brukt kjønnsseparert semin og om det er hannceller eller hunnceller.

FRISTER INNEN 20. JANUAR 2022

Årsoppgjør

Fristen for å registrere data som skal være med i årsoppgjøret for 2022 er 20.januar. Det kan derfor være lurt å benytte anledningen til å gjøre opp dyrestatus i fjøset, og samtidig sjekke at årets kalvinger, veiinger og utmeldinger er registrert riktig. Tips til funksjoner som kan hjelpe deg med å gjøre opp dyrestatusen er Avvik mot Husdyrregisteret, Avviste slakteopplysninger og Utrangeringsårsaker. Alle disse ligger på Oppslagstavla.

Bestilling av fjøskort

Frist for bestilling er 20. januar 2022. Fjøskortet produseres og sendes ut av Geno i februar, og koster 250 kr + mva. For å bestille går du inn på Egne valg i Storfekjøttkontrollen og velger antall fjøskort du ønsker tilsendt. Et tips fra oss er å gå inn på medlemsopplysningene dine og sjekke om du har rett adresse registrert i Storfekjøttkontrollen før du bestiller fjøskort.

TIPS FRA BRUKERSTØTTA

Dyrevelferdsprogrammet for storfe ble lansert 01.01.2022 og er godt i gang. I disse dager er det pulje fire som innrulleres. Dette er produsenter som har siste siffer 6 eller 7 i dyreholds-id. For å gjennomføre besøk må man først registrere avtale med veterinær i Velferdsportal storfe. Dette kan man gjøre på to måter:
- For dem som er medlem i Storfekjøttkontrollen har vi direktelink på forsiden i Storfekjøttkontrollen. Denne ligger under Helsestatus.
- For dem som ikke er medlem i Storfekjøttkontrollen må man gå inn på nettsiden til Velferdsportal storfe (*https://vpstorfe.animalia.no/*) og logge inn med produsentnummer og felles passord i landbruket. Det ligger også link til nettsiden på Animalia sine hjemmesider under Husdyr og Storfe.

Vi ønsker deg en riktig god jul!
Hilsen alle oss i Storfekjøttkontrollen

DAGROS

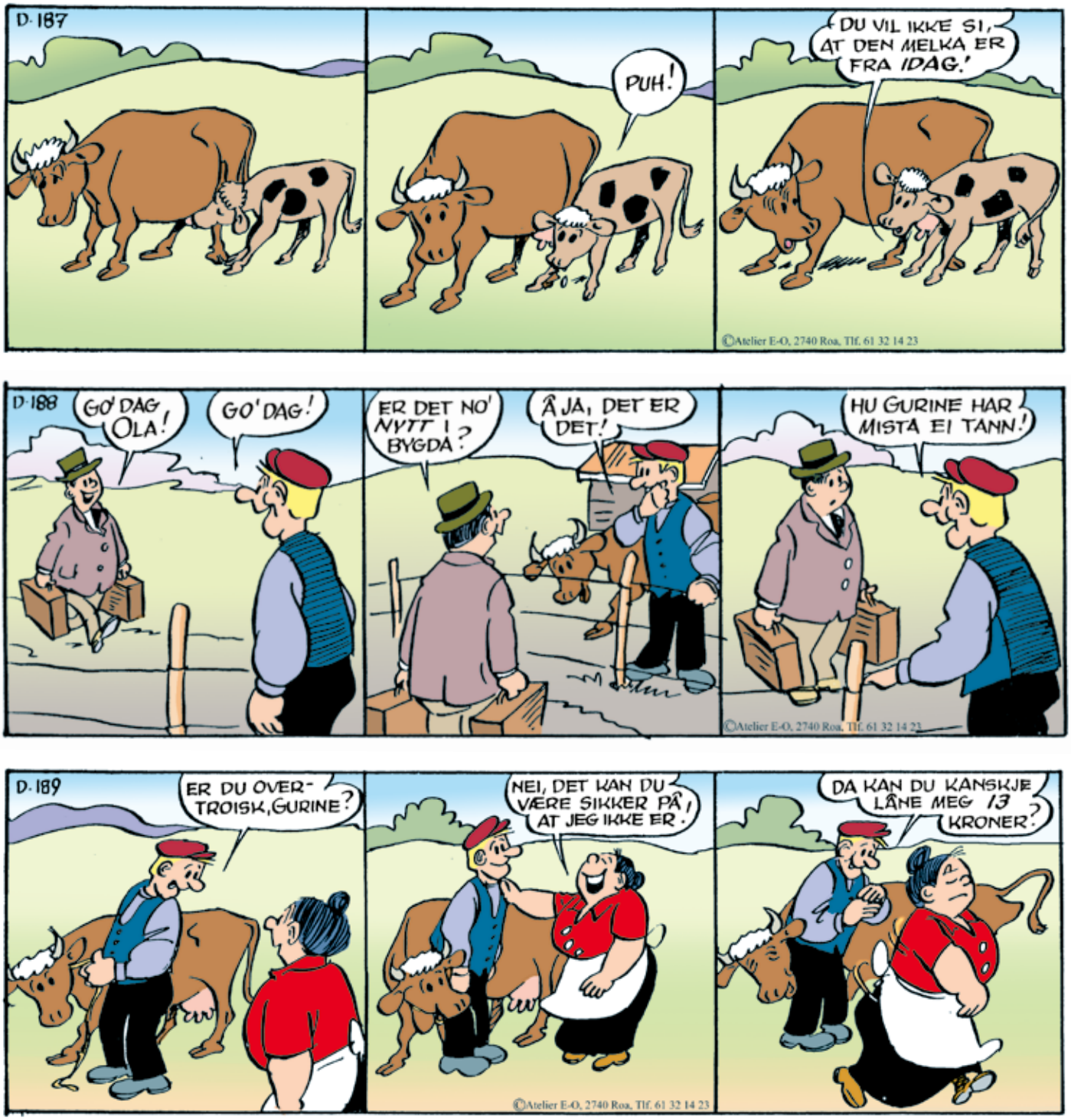
D·187
PUH!
DU VIL IKKE SI, AT DEN MELKA ER FRA IDAG.'
©Atelier E-O, 2740 Roa, Tlf. 61 32 14 23
D·188
GO'DAG OLA!
GO'DAG!
ER DET NO' NYTT I BYGDA?
Å JA, DET ER DET!
HU GURINE HAR MISTA EI TANN!
©Atelier E-O, 2740 Roa, Tlf. 61 32 14 23
D·189
ER DU OVER-TROISK, GURINE?
NEI, DET KAN DU VÆRE SIKKER PÅ! AT JEG IKKE ER.
DA KAN DU KANSKJE LÅNE MEG 13 KRONER?
©Atelier E-O, 2740 Roa, Tlf. 61 32 14 23

Redigert av Unni P. Christensen
unni.p.christensen@tine.no

TINE RÅDGIVING VIDEREUTVIKLER TINE GROVFÔRPROGRAM! GJØR SOM FLERE HUNDRE MELKEPRODUSENTER – MELD DEG PÅ DU OGSÅ!

I 2022 startet TINE med helhetlig grovfôrrådgiving, og flere hundre melkeprodusenter deltar nå i vårt grovfôrprogram. For neste sesong videreutvikler vi løsningene og spisser rådgivingen og den faglige utviklingen ytterligere.

Sammenhengen mellom dyrking, høsting og fôring og effekten det har på ytelse, dyrehelse og økonomi, er noe av det viktigste for en melkeprodusent.

Økte priser på gjødsel og kraftfôr øker presset på melkebondens økonomi. Dermed er det viktigere enn noen gang å ha en effektiv grovfôrproduksjon og optimal fôring. TINE Rådgiving videreutvikler nå TINE Grovfôrprogram for 2023. Vi skal legge enda mere tyngde i å skreddersy pakker til din drift, men vil fremdeles være en tjeneste med klar målsetning om å gi bonden bedre økonomi.

Grovfôrproduksjon og fôring er en sammensatt øvelse. Det handler blant annet om hvordan grovfôret verdsettes og hvordan antall slåtter og høstetidspunkt optimaliseres i lys av ønsket avling og kvalitet. Et annet omfattende tema er gjødsling.

I TINE Grovfôrprogram tar TINE Rådgiving i bruk i all tilgjengelig kunnskap og ny teknologi for å bedre bondens økonomi og samtidig øke norsk fôrandel. Tjenesten tilbys over hele landet for ku- og geitemelkprodusenter og det er utvalgte rådgivere i hvert distrikt som leverer tjenesten.

Foto: Tine

Mål for deltagerne i TINEs Grovfôrprogram i 2023

- Oppnå grovfôrkvalitet og mengde ut fra ønska resultat i husdyrproduksjonen
- Rangere skiftene etter potensial for vekst og høsterekkefølge
- Få høy utnyttelse av gjødselressurser med tilpasset gjødsling underveis
- Ha en plan for høstetidspunkt ved hjelp av varmesum og prognoser
- Planlagt bruk av grovfôret basert på økt omfang av fôranalyser
- Disponere fôret for høyest mulig økonomisk utbytte
- Evaluere sesongen og lage en bestillingsliste på gjødsel og kalk
- Vurdere andre vekster og skiftetiltak

TINE Grovfôrprogram 2023 inneholder:

- 10 timer grovfôrrådgiving
- 4 nasjonale digitale fagmøter med landets fremste fagfolk
- 4 lokale nettverksmøter med din programrådgiver

Pris for TINE Grovfôrprogram i 2023 er kr 9.900 pr. bruk.

OM TINE GROVFÔRPROGRAM

TINE Rådgiving har utviklet dette programmet hvor du og din rådgiver setter mål og lager en plan for å ha et helhetlig fokus på grovfôrproduksjon og fôring. Rådgiveren følger deg gjennom hele prosessen fra planlegging, produksjon og til disponering av grovfôret.

Tenk deg følgende: Dyra i fjøset «bestiller» en gitt mengde grovfôr av en gitt kvalitet, for å levere den melk-/kjøttmengden og kvaliteten du som bonde ønsker å ha. Hvilke mål bør du sette deg for din grovfôrproduksjon, og hvordan skal du planlegge og jobbe underveis i sesongen, for å få den beste og mest effektive leveransen til dine dyr?

Den store fordelen med å delta i programmet er at du får en helhet på prosessen og løpende oppfølging gjennom hele sesongen.

Våre rådgivere vil bruke både TINEs egenutviklede verktøy og verktøy som du selv kan bruke underveis, som grunnlag for sin rådgiving til deg.

Alle våre rådgivere som leverer TINE Grovfôrprogram gjennomgår et internt opplæringsprogram for å oppdatere og spisse sin kompetanse innen helhetlig fokus på grovfôrproduksjon og fôring.

Meld deg på via QR-koden på bildet her eller gå inn via vår nettsidea *medlem.tine.no.*

Påmeldingen er bindende.

BUSKAP SERVICE-SIDER

Markedsplass for produkter og tjenester til storfebøndene

Er dette ditt marked? Buskap nr 1/23 kommer ut 28.01.23. Bestillingsfrist er 05.01.23
Kontakt Salgsfabrikken AS › Jernbanevegen 13 › 2260 Kirkenær › Kikki Valby: kikki@salgsfabrikken.no › Mob. 901 19 121

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro HUSDYRTEKNIKK
Ingaveien 20 – 1735 Varteig
T: 69 12 68 00
www.bbagro.no

Husdyr Systemer®
T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

Reime
www.reime.no • post@reime.no

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg
Fjøssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.
Se www.fjossystemer.no
Fjøssystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

TORE OLSEN SALG AS
Songe Hydrauliske Topstag

Tlf: 37 16 45 40
salg@songeproducts.com SONGE

Organisasjon/forening/bistand

TYR
www.tyr.no
Storhamargata 44 • 2317 Hamar
T: 952 90 855

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S
T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Gjødselutstyr

Duun Industrier
7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no

Ole G. & Co AS
Nord Varhaug
4368 Varhaug
T: 51 79 35 50
JÆRBU GJØDSELPUMPE
www.jaerbu.no

Fôr/fôrbehandling

Alltech®
Naturlig ernæring for landbruket
Tlf: 578 27 100
norge@alltech.com
www.alltech.com/norge

BESØK OSS PÅ NETT:
www.felleskjopet.no
www.fkra.no
Felleskjøpet

NORGESFÔR
Kontakt nærmeste Norgesfôr-bedrift
www.norgesfor.no

OfotLab
Analyse av grovfôr, jord, planter og korn.
NorFor-analyser.
www.ofotlab.no
post@ofotlab.no
Telefon: 462 83 366

Husdyrrekvisita

AST Landbruk AS
Kjelleveien 30, 3125 Tønsberg
T: 33 31 70 00
www.astlandbruk.no

Husdyr

SISU HEST & HUSDYR
www.shh.no

Rådgivning

Norsk Landbruksrådgiving
Helhetlig rådgiving i hele landet
nlr.no - nlr@nlr.no
T: 90 20 33 17

Bygg

Future Rundbuehaller
Telefon avd.Hedmark 62 49 39 80
Telefon avd.Vestfold 91 53 68 99
www.futurehaller.no

EA BYGG BETONG AS
Tlf: 400 37 690
post@eabygg.no
www.eabygg.no

Gjerder

Gjeteren AS
Vi fører alt innen elektriske gjerder og utstyr!
www.gjeteren.no
Tlf: 67 15 42 42

Mjølkeanlegg

STRANGKO
Grendaservice AS
Telefon 56 51 09 15
Strangko Tønsberg
Telefon 33 31 76 54
Jørn Paalgård
Telefon 901 98 253
Fjøssystemer Midt Norge
Telefon 72 89 41 00

DeLaval
Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no
ALT DU TRENGER TIL FJØSET

FJØSSYSTEMER
Bonden og dyrenes førstevalg
Fjøssystemer vet alt om hvordan fjøs bygges og driftes. Derfor har vi blitt bonden og alle dyrenes førstevalg.
Se www.fjossystemer.no LELY
Fjøssystemer. Telefon: 61 28 35 00.
post@fjossystemer.no

SAC
SAC i Norge repræsenteres:
SAC Denmark
+45 75523666
www.sacmilking.com
dk@sacmilking.com

G.K. Røe AS
6680 Halsanaustan
Tlf: 957 81 234
e-mail: post@gkroe.no
www.gkroe.no
Områder: Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord Oppland, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Enger Agri Service AS
1866 Båstad
Tlf: 95481368
e-mail: post@eas.as
www.eas.as
Områder: Aust-Agder, Østfold, Vestfold, Oslo, Hedmark, Syd Oppland, Buskerud, Telemark samt Troms og Finnmark

Medlemsinfo

Redigert av Eva Husaas
eva.husaas@geno.no

MARKEDSUKER 2023

Geno gjennomfører markedsuker i alle Tine-distrikter, også i 2023. Møteformen er endret noe, med større møter som planlegges i samråd med medlemssjef og Geno-kontakter i aktuelle områder. Alle møtene avholdes fysisk.

Markedsuker for 2023 er:
- Uke 3: Vestlandet Sør
- Uke 5: Vestlandet Nord
- Uke 7: Trøndelag
- Uke 44: Nord Norge
- Uke 46: Østlandet Sør
- Uke 48: Østlandet Nord

Vi har for 2023 organisert ukene litt annerledes fra tidligere, hvor vi har prøvd å samle områdene litt mer. Møtene organiseres av administrasjonen i Geno, i samråd med medlemssjefene i Tine, og andre aktuelle personer og organisasjoner. Produsentlagene trenger ikke å melde interesse som tidligere. Møter utarbeides nå i samarbeid med medlemssjefer og andre personer/organisasjoner.

JUSTERING I RESTRIKSJONER PÅ INNAVL I GENO AVLSPLAN

For å unngå innavl på kombinasjoner, ligger det inne et maksimumskrav på slektskap mellom ku og okse som kommer opp i Geno avlsplan. Det sikrer at det aldri kommer opp okseforslag der dette kravet overskrides. Grunnlaget for å beregne dette slektskapet er ulikt om kua er genotypet eller ikke. Derfor må det gjøres en omregning som sikrer en rettferdighet i dette kravet mellom genotypede og ikke-genotypede dyr. Det er nå gjort noen endringer i denne omregningen, og kravet som nå ligger inne er endret fra maks 8 prosent til 9,3 prosent slektskap mellom okse og ku. Kontroll på innavl er fortsatt godt ivaretatt.

BLI MED PÅ STORFESKOLEN DIGITALT

Storfeskolen er digitale kurs innen temaene fruktbarhet og avl. To kurs ligger ute, og flere kurs er planlagt klare rundt årsskiftet.

Hvert kurs består av en rekke korte foredrag. Innholdet skal være nyttig og praktisk rettet med korte videoklipp fra fjøsgulvet knyttes til hvert tema, og med mange bilder og illustrasjoner. Etter hvert foredrag kommer enkle repetisjonsoppgaver.

Hvert kurs er selvstendig, og rekkefølgen velger du selv. Kursbevis utstedes etter hvert gjennomførte kurs, og kursdeltakere som tar minst fire kurs, får tittelen Cand.KU™. Her teller også tidligere Storfeskolen-kurs du har tatt. De som oppnår tittelen Cand.KU inviteres også til omvisning på Store Ree avlsstasjon, samt middag og diplomutdeling.

Storfeskolen er et digitalt utdanningstilbud innen fruktbarhet og avl, som primært er rettet mot deg som er melkeprodusent, avløser eller landbruksvikar, og for skoleelever med interesse for melkeproduksjon. Selv om kursene er spesielt rettet mot melkeproduksjon, er mye felles og vil være nyttig for deg som driver med ammeku også.

Les mer på *www.geno.no/storfeskolen*

RABATT PÅ KJØNNSSEPARERT SÆD AV KJØTTFE

15. oktober-31. desember har vi rabatt på kjønnsseparert hannsædcelle av fire okser av rasene Aberdeen Angus, Charolais og Blonde d'Aquitaine. Disse er tilgjengelige både på sædrutene og i beholdere hos inseminør. Disse oksene selges for kr 450,- per dose i kampanjeperioden (ordinær pris: kr 575,-).

Det er svært viktig med god dialog med inseminør slik at inseminøren kan skaffe den rasen og det antall doser som er ønsket.

Følgende okser er tilgjengelig hos inseminør i kampanjeperioden:
- Aberdeen Angus: 74087 Napolion av Bognes og 74104 Fletcher
- Charolais: 70195 Milo av Langmo
- Blonde d'Aquitaine: 75038 Glacon

De utvalgte oksene er godt dokumentert med gode resultater både på kalving, tilvekst og slakteresultater, særlig ved bruk på mjølkeraser. Men de gir gode resultater også på kjøttferaser. Oksene har vist ikke-omløpsprosent høyere enn gjennomsnittet for kjønnsseparerte hannceller. Ved bruk av kjønnsseparert sæd er ikke-omløpsprosenten om lag 10–15 prosent lavere enn ved bruk av vanlig konvensjonell sæd. Vi anbefaler å bruke kjønnsseparerte hannceller av Angus på kviger av melkeraser.

DIA LEC TA

Spør oss om finansiering!

Lely Astronaut A5

Lely mener at friske og stressfrie kyr betyr mer melk i tanken. Det har vist seg at kyrne trives godt i Lelys fjøsmiljø med fri kutrafikk, I-flow-konseptet og romslige melkebokser.

Med A5 har kukomforten blitt ytterligere forbedret med en ny hybridarm som er stille, energieffektiv, 30 % raskere og mer nøyaktig, noe som resulterer i jevn melking. Ved hele tiden å følge kuas bevegelserunder melking og nær juret, er den raskt på plass ved en uventet bevegelse. Dette sikrer en hurtig og grundig melke-prosess, også med kviger. Med det nye Teat Detection System (TDS) har spyling etter melking blitt forbedret ved forhåndsskanning av juret. Det sikrer optimal jurhygiene og begrenser risikoen for infeksjoner. Lely Astronaut A5 er designet for å levere brukervennlighet, tilgjengelighet, unik driftssikkerhet og service på toppnivå.

For å oppnå betydelig lavere totalkostnad per kg produsert melk har Lely redesignet hele systemet. Et omfattende og verdensomspennende testprogram med over 30 kunder og mer enn 2 millioner melkinger, over et bredt område under ulike temperaturer, ble satt opp for å sikre feilfri drift under alle omstendigheter. I alle tester ble vaskemiddel og vannforbruk senket, og energiforbruket ble redusert med opptil 20 %. Totalt er driftskostnadene på Lely Astronaut A5 lavere.

Les mer på fjossystemer.no
Lely er verdens mest solgte melkerobot fordi kua alltid er i sentrum.

lely.com

Lely Center Fåvang
Tlf. 61 28 35 00

Lely Center Heimdal
Tlf. 72 89 41 00

Lely Center Nærbø
Tlf. 51 43 39 60

Lely Center Revetal
Tlf. 33 30 69 61

Nå utfører Per Jarle og Geir Thomas sitt melkesystem drektighetskontroll og oppdager brunst

Hvordan gjør du den beste melkeroboten vi noen gang har produsert enda bedre? Du legger til muligheten for å oppdage brunst og utføre drektighetskontroll automatisk under melking. Den heter DeLaval VMS™ V310 – og tar robotmelking til det neste nivået. Snakk med din lokale i-mek-selger om hvordan den kan bli ditt melkesystem.

NYE DeLaval VMS™ V310

Besøk delaval.com eller felleskjopet.no/i-mek for mer informasjon om nye DeLaval VMS™ V310.

Felleskjøpet

DeLaval